

การศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนา กับ ปฎิญาสากล
ขององค์การสหประชาชาติ

รุ่งอรุณ หัตถิยะตระกูล

ร. ๒๕ ๓
สารนิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๕๖

การศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากล
ขององค์การสหประชาชาติ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

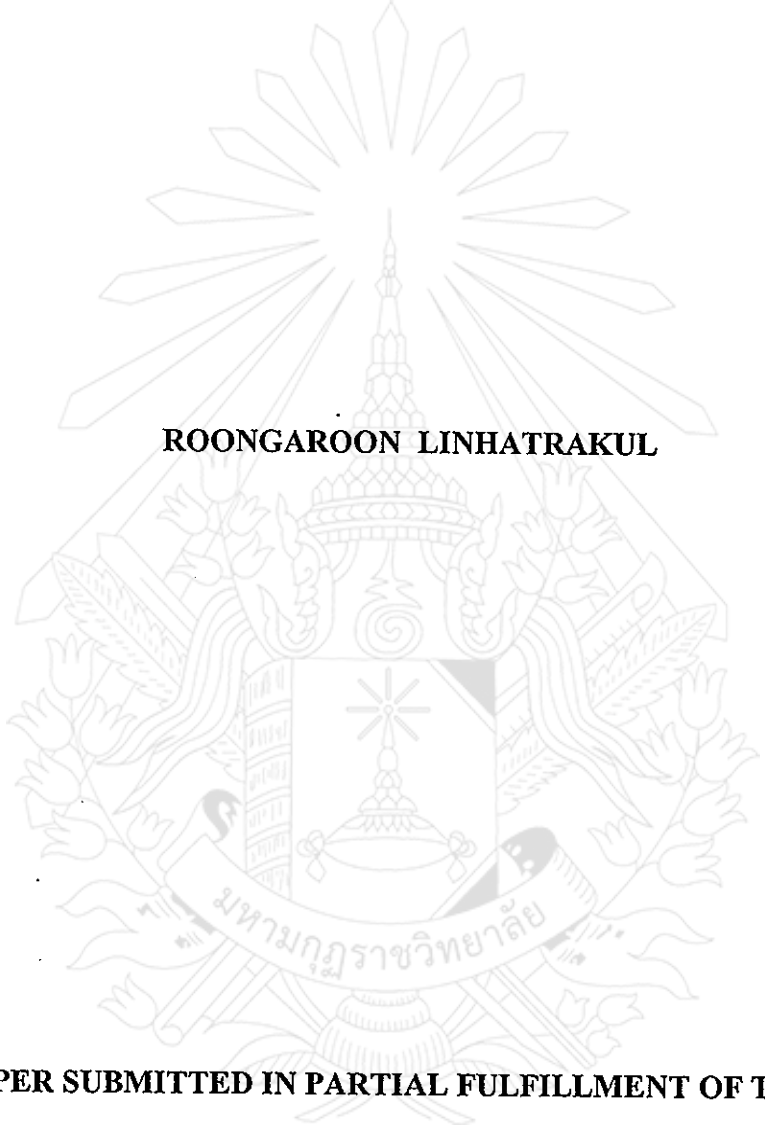
สาขาวิชารัฐศาสตร์การปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๔๕

B ๑๐๐๖

**A COMPARATIVE STUDY OF EQUALITY IN BUDDHISM AND
THE UN'S DECLARATION**

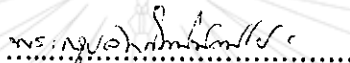

ROONGAROON LINHATRAKUL

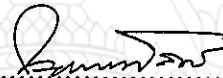
**A THEMATIC PAPER SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS
FOR THE DEGREE OF MASTER OF ARTS
DEPARTMENT OF GOVERNMENT
GRADUATE SCHOOL
MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY
B.E. 2549 (2006)**

หัวข้อสารนิพนธ์ : การศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนา กับ
ปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติ
ชื่อนักศึกษา : รุ่งอรุณ หลินหะตระกูล
สาขาวิชา : รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา : พระเทพวิสุทธิกวี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร. บุญเลิศ ราโชติ

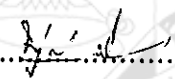
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้รับสารนิพนธ์นี้เป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(พระครูปลัดสัมพิพัฒน์วิริยาจารย์)

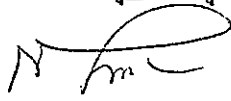
คณะกรรมการสอบสารนิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(พระสุทธิสารโสภณ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(พระเทพวิสุทธิกวี)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผศ.ดร. บุญเลิศ ราโชติ)

..... กรรมการ
(ผศ.พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก)

..... กรรมการ
(ผศ.สุรพันธ์ สุวรรณศรี)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Thematic Title : A Comparative Study of Equality in Buddhism and the UN's Declaration
Student's Name : Mr.Roongaroon Linhatrakul
Department : Government
Advisor : Phrathepvisuttikavi
Co-Advisor : Asst.Prof.Dr. Boonlert Rashoti

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Master's Degree.

P. Sampipattanaviriyajarn
.....
(Phragrupaladsampipattanaviriyajarn) **Dean of Graduate School**

Thematic Committee

P. Suttisansophon
.....
(Phrasuttisansophon) **Chairman**

Phrathepvisuttikavi
.....
(Phrathepvisuttikavi) **Advisor**

B. Boonlert Rashoti
.....
(Asst. Prof. Dr. Boonlert Rashoti) **Co - Advisor**

S. Chaimusik
.....
(Asst. Emeritus. Prof. Dr. Sukit Chaimusik) **Member**

S. Suvannasri
.....
(Asst. Prof. Surapan Suvannasri) **Member**

หัวข้อสารนิพนธ์	: การศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติ
ชื่อนักศึกษา	: รุ่งอรุณ หลินหะตระกูล
สาขาวิชา	: รัฐศาสตร์การปกครอง
อาจารย์ที่ปรึกษา	: พระเทพวิสุทธิกวี
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	: ผศ. ดร. บุญเลิศ ราโชติ
ปีการศึกษา	: ๒๕๔๕

บทคัดย่อ

การศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ มีจุดมุ่งจะศึกษาถึงความเสมอภาคตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาทและปรัชญาสากลฯ เพื่อเปรียบเทียบถึงจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสองทัศนะ ทั้งนี้เพื่อที่จะนำไปปรับใช้ในการส่งเสริมสังคมให้มีสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน ผลการศึกษาจากคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า แนวคิดของทั้งสองทัศนะสรุปได้สองประเด็น คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ ตามแนวพุทธศาสน์สะท้อนให้เห็นถึงแนวธรรมะที่มนุษย์เสมอกัน ขณะที่ปรัชญาสากลฯ ย้ำถึงศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ที่สิทธิด้านต่างๆ และความเสมอภาคทางสังคม ตามแนวพุทธศาสน์สะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพของมนุษย์และส่งเสริมให้มนุษย์เสมอกันที่ความดี ขณะที่ปรัชญาสากลฯ ย้ำถึงสิทธิของมนุษย์ด้านการกระทำที่ไม่ลดหลั่นต่อกัน

ความเสมอภาคดังกล่าว ได้สะท้อนถึงจุดร่วมที่สามารถประสานกันได้ และย้ำถึงการส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ เพื่อประโยชน์สุขของพหุชน และศักดิ์ศรีของมวลมนุษยชาติ และจุดต่างที่วิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นความเสมอภาคที่เกิดขึ้นมาจากสถานการณ์ทางความเชื่อ และความเสมอภาคที่เกิดจากการเมืองการปกครอง นอกจากนี้ ตามแนวพุทธศาสน์ยังเน้นการละชั่ว ทำดี และชำระจิตใจให้ผ่องแผ้วอันเป็นมาตรฐานการใช้ตามสถานการณ์และระดับการประพฤติ ส่วนปรัชญาสากลฯ เน้นความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ ที่เน้นรูปแบบปฏิบัติบนสิทธิขั้นพื้นฐาน ซึ่งหลักทั้งสองเป็นคุณธรรมที่ผลักดันสู่ความสัมฤทธิ์ผลเพื่อสันติสุขหรือสันติภาพที่ยั่งยืนในการอยู่ร่วมกันของมนุษยชาติ

Thematic Title : A Comparative Study of Equality in Buddhism and the UN's
Declaration
Student's Name : Mr.Roongaroon Linhatrakul
Department : Government
Advisor : Phratepvisuttikavi
Co-Advisor : Asst.Prof.Dr. Boonlert Rashoti
Academic Year : B.E. 2549 (2006)

ABSTRACT

This research aims to study the equality in the teachings of Theravada Buddhism and the International Declaration of the United Nations to find similarity and dissimilarity in both concepts.

The results of the study indicate that Buddhism emphasizes natural equality and human equality by Dhamma, i.e. human beings have equal potential to develop themselves in doing goodness and receiving the results of their goodness. The International Declaration focuses on human dignity and human rights. That means everyone has his or her individual rights and will to do things equally.

The equality in both concepts shows the points that can go along together and emphasize human equality in order to establish peaceful condition and dignity among human beings. The difference is from situations originated from belief, politics, and government. Buddhism concentrates on to avoid doing all evil, to do good, and to purify the mind. This standard teaching can be applied to situations and levels of action. The International Declaration places a focus on the form of practice based on human basic rights; i.e. equality, liberty and fraternity. In conclusion, the two concepts share the same target; namely to encourage a peaceful achievement and sustainable conciliation among human beings.

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จลงได้ด้วยความช่วยเหลือและความเมตตาอนุเคราะห์จากผู้มีอุปการคุณหลายๆ ท่าน โดยเฉพาะคณาจารย์บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาการต่างๆ และประสบการณ์แก่ผู้วิจัยในการศึกษารังนี้

ขอกราบขอบพระคุณพระเทพวิสุทธิกวี รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการและวางแผน อาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณพระสุทธิสาร โสภณ รองอธิการบดีมหาวิทยาลัย มหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด ประธานกรรมการสอบสารนิพนธ์ ขอกราบขอบพระคุณ ผศ. ดร. บุญเลิศ ราโชติ อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ให้ความแนะนำปรับแก้จนบรรลุผลสำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณ ผศ.พิเศษ ดร. สุกิจ ชัยมุสิก กรรมการสอบสารนิพนธ์ที่ช่วยปรับแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น และขอกราบขอบพระคุณ ผศ. สุรพันธ์ สุวรรณศรี กรรมการสอบสารนิพนธ์ที่ได้ให้คำแนะนำแก่ผู้วิจัย

ขอขอบคุณนิรมล หลินหะตระกูลผู้สนับสนุนช่วยเหลือตรวจสอบคำถูกคำผิด อาจารย์วิวัฒน์ วันคำ ที่ให้ความช่วยเหลือผู้วิจัยในทุกด้าน รวมทั้งช่วยการตรวจสอบความบกพร่องของสารนิพนธ์ด้วย ท่านสมชาย วรรณลู ท่านนพดล มณีนาถ ท่านธีระยุทธ จินา ผู้พิพากษาศาลจังหวัดยโสธร จำสิบเอก ชูพล บาล ไทสงค์ คุณทองหมูน น้อยนนท์ ซึ่งได้ช่วยแนะนำและติดต่อประสานงาน อาจารย์รัชชัย ขยันท่า อาจารย์ประเศียร วิชัย และอีกหลายๆ ท่านที่ไม่ได้เอ่ยนาม ที่ได้อำนวยความสะดวกในด้านต่างๆ ซึ่งผู้วิจัยซาบซึ้งเป็นที่สุด

จากการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสาถกขององค์การสหประชาชาติ ในครั้งนี้ ผู้วิจัยขอขอบพระคุณทุกๆ ท่านที่ได้ให้ความเมตตาแก่ผู้วิจัย และด้วยเจตนาแห่งความดีที่จะพึงมีพึงเกิดจากสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอน้อมนุชาคุณของบิดามารดาผู้ให้บังเกิดเกล้า คุณของครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทความรู้เสมือนแสงประทีปแห่งปัญญา และผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่า การศึกษานี้จะอำนวยประโยชน์ต่อท่านผู้สนใจศึกษาทัศนคติสอนในพระพุทธศาสนาเถรวาทด้านอื่นๆ ในคราวต่อไป

นายรุ่งอรุณ หลินหะตระกูล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
สารบัญคำย่อ	ณ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๒
๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย	๓
๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	๔
๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย	๔
๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย	๕
บทที่ ๒ ความเสมอภาคตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท	๑๒
๒.๑ ความหมายของความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา	๑๒
๒.๑.๑ ความหมายตามแนวสมจริยา	๑๒
๒.๑.๒ ความหมายตามแนวมัตตา	๑๓
๒.๑.๓ ความหมายตามแนวสมชีวิตา	๑๓
๒.๑.๔ ความหมายตามแนวสมตา	๑๓
๒.๑.๕ ความหมายตามแนวมัชฌิมา	๑๔
๒.๒ หลักความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา	๑๔
๒.๒.๑ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ	๑๔
๑) คุณค่าของความเป็นมนุษย์	๑๕

๒) สิทธิของความเป็นมนุษย์	๑๖
๒.๒.๒ ความเสมอภาคทางสังคม	๑๘
๑) ความเสมอภาคด้านชนชั้น	๑๘
๒) ความเสมอภาคระหว่างเพศ	๑๙
๓) ความเสมอภาคในกติกาสังคม	๒๑
๔) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	๒๕
๕) ความเสมอภาคทางการศึกษา	๒๗
๖) ความเสมอภาคทางการปกครอง	๒๙
๒.๓ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา	๓๑
๒.๓.๑ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธ	๓๒
๒.๓.๒ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุน	๓๒
๒.๔ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา	๓๓
๒.๔.๑ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต	๓๔
๒.๔.๒ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์	๓๖
บทที่ ๓ ความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติ	๓๙
๓.๑ ความหมายของความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ	๓๙
๓.๑.๑ ความหมายตามแนวปรัชญาสากลฯ	๓๙
๓.๑.๒ ความหมายตามทัศนะของวิชาการ	๔๐
๓.๒ หลักความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ	๔๒
๓.๒.๑ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ	๔๓
๑) คุณค่าของความเป็นมนุษย์	๔๔
๒) สิทธิของความเป็นมนุษย์	๔๖
๓.๒.๒ ความเสมอภาคทางสังคม	๔๘
๑) ความเสมอภาคด้านชนชั้น	๔๘
๒) ความเสมอภาคระหว่างเพศ	๔๙
๓) ความเสมอภาคในกติกาสังคม	๕๑
๔) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	๕๓
๕) ความเสมอภาคทางการศึกษา	๕๔
๖) ความเสมอภาคทางการปกครอง	๕๕

๓.๓	มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ	๕๗
๓.๓.๑	มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธ	๕๘
๓.๓.๒	มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุน	๕๘
๓.๔	ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ	๖๑
๓.๔.๑	ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต	๖๑
๓.๔.๒	ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์	๖๕

บทที่ ๔	เปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาสากลฯ	๖๘
๔.๑	เปรียบเทียบความหมายของความเสมอภาค	๖๘
๔.๒	เปรียบเทียบหลักความเสมอภาค	๗๑
๔.๒.๑	เปรียบเทียบความเสมอภาคทางธรรมชาติ	๗๑
๔.๒.๒	เปรียบเทียบความเสมอภาคทางสังคม	๗๔
๑)	เปรียบเทียบความเสมอภาคด้านชนชั้น	๗๔
๒)	เปรียบเทียบความเสมอภาคระหว่างเพศ	๗๗
๓)	เปรียบเทียบความเสมอภาคในกติกาสังคม	๗๘
๔)	เปรียบเทียบความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	๘๑
๕)	เปรียบเทียบความเสมอภาคทางการศึกษา	๘๓
๖)	เปรียบเทียบความเสมอภาคทางการปกครอง	๘๕
๔.๓	เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาค	๘๗
๔.๓.๑	เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสธ	๘๗
๔.๓.๒	เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน	๘๘
๔.๔	เปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาค	๙๑
๔.๔.๑	เปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต	๙๑
๔.๔.๒	เปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์	๙๓

บทที่ ๕	บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๙๖
๕.๑	สรุปผลการวิจัย	๙๖
๕.๒	ข้อเสนอแนะ	๙๘
บรรณานุกรม		๑๐๐

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

ภาคผนวก ข.

ประวัติผู้วิจัย

๗

๑๐๕

๑๐๕

๑๑๒

๑๑๗

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความหมายของความเสมอภาค	๗๐
ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบจุดต่างความหมายของความเสมอภาค	๗๐
ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางธรรมชาติ	๗๒
ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางธรรมชาติ	๗๒
ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคด้านชนชั้น	๗๕
ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคด้านชนชั้น	๗๖
ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคระหว่างเพศ	๗๗
ตารางที่ ๘ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคระหว่างเพศ	๗๗
ตารางที่ ๙ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคในกติกาสังคม	๗๘
ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคในกติกาสังคม	๗๐
ตารางที่ ๑๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	๗๒
ตารางที่ ๑๒ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ	๗๓
ตารางที่ ๑๓ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการศึกษา	๗๔
ตารางที่ ๑๔ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการศึกษา	๗๕
ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการปกครอง	๗๖
ตารางที่ ๑๖ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการปกครอง	๗๖
ตารางที่ ๑๗ เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสธ	๗๗
ตารางที่ ๑๘ เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสธ	๗๗
ตารางที่ ๑๙ เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน	๗๘
ตารางที่ ๒๐ เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน	๘๐
ตารางที่ ๒๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต	๘๒
ตารางที่ ๒๒ เปรียบเทียบจุดต่างความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต	๘๒
ตารางที่ ๒๓ เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์	๘๓
ตารางที่ ๒๔ เปรียบเทียบจุดต่างความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์	๘๔

สารบัญย่อ

ในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยได้ใช้คำภีร์พระไตรปิฎกพร้อมทั้งคำภีร์อรรถกถาต่าง ๆ อันเป็นคำภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนาเถรวาทในการค้นคว้า ซึ่งในการอ้างอิง ในที่นี้ ผู้วิจัยได้ใส่ชื่อย่อของคำภีร์ตามที่กล่าวมา ดังมีคำย่อและคำเต็มที่อ้างถึง ดังนี้

คำย่อ	คำเต็ม	
หมวดพระวินัยปิฎก		
วิ.ม.	วินัยปิฎก	มหาวคค
วิ.ป.	วินัยปิฎก	ปริวารวคค
หมวดพระสุตตันตปิฎก		
ที.สี.	ทีฆนิกาย	สีลวคค
ที.ม.	ทีฆนิกาย	มหาวคค
ที.ปา.	ทีฆนิกาย	ปาฎิกวคค
ม.ม.	มชฺฉิมนิกาย	มูลปณฺณาสก
สง.ศ.	สงยุตตนิกาย	สคาถวคค
สง.ข.	สงยุตตนิกาย	ขันธวารวคค
สง.ม.	สงยุตตนิกาย	มหาวรรคค
อง.จตุกก.	องฺคุตฺตรนิกาย	จตุกกนิบาต
อง.ปญจก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ปญจกนิบาต
อง.สตตก.	องฺคุตฺตรนิกาย	สตตกนิบาต
อง.อฏฐก.	องฺคุตฺตรนิกาย	อฏฐกนิบาต
อง.ทสก.	องฺคุตฺตรนิกาย	ทสกนิบาต
ขุ.ธ.	ขุทฺทกนิกาย	ธมฺมปท
คำภีร์ต่างๆ		
วิสุทฺธิ.	วิสุทฺธิมคค	

จากการอ้างอิงคัมภีร์พระไตรปิฎกและคัมภีร์ต่างๆ ดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้กำหนดตัวเลขที่อยู่
หลังชื่อคัมภีร์ออกเป็นตอนๆ คือ

๑. คัมภีร์พระไตรปิฎกได้กำหนดเป็นสามตอน ได้แก่ เลขเล่ม / ชื่อ / หน้า เช่น วิ. มหา.
๔ / ๕ / ๖. หมายถึง พระวินยปิฎก มหาจก เล่มที่ ๔ ชื่อที่ ๕ หน้าที ๖

๒. ในคัมภีร์ต่างๆ ได้กำหนดเป็นสองตอน ได้แก่ เล่ม / หน้า เช่น วิสุทธิ. ๒ / ๒๔๕ หมายถึง
คัมภีร์วิสุทธิมรรค เล่มที่ ๒ หน้า ๒๔๕ เป็นต้น

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ปัจเจกชนในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของสังคม เป็นผู้ที่ต้องการอยากมีอยากเป็นเช่นเดียวกับอีกหลายคน ในเรื่องการไม่ถูกเอารัดเอาเปรียบ การไม่ลดหลั่นแบ่งชนชั้นกัน การไม่ถูกดูหมิ่นเหยียดหยาม การไม่ถูกกดขี่ข่มเหง และการไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยมาตรฐานต่างกัน แต่ต้องการให้เกียรติและยอมรับในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในประเด็นนี้ ในสังคมเรียกว่า “ความเสมอภาค” อันเป็นการกระทำที่สื่อแสดงถึงความเท่าเทียมกัน และสะท้อนให้เห็นถึงความพอเหมาะแก่กุลแก่ระบบต่างๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลในสังคมจำเป็นต้องมองเห็นมนุษย์ในฐานะมีความเท่าเทียมกัน และควรได้รับการปกป้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน (Equality of right and liberty) ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากรัฐในฐานะที่เป็นพลเมือง (Equality of citizenship) มีความเสมอภาคทางโอกาส (Equality of opportunity) และความเสมอภาคระหว่างบุคคล (Equality of persons) เสมอเหมือนด้วยกันทุกคน

อย่างไรก็ตาม เมื่อมองสะท้อนถึงความจริงในสังคมข้อนี้ จะเห็นได้ว่า ปัจจุบันมนุษย์ยังได้รับการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมกัน ปลดปล่อยจิตใจให้ตกอยู่ภายใต้โลกธรรม ๘^๑ คืออารมณ์ที่พึงพอใจ (อิฏฐารมณ์) เช่น ลาภ ยศ สรรเสริญ สุข และอารมณ์ที่ไม่พึงพอใจ (อนิฏฐารมณ์) เช่น เสื่อมลาภ เสื่อมยศ นินทา ทุกข์ ดังนั้น เมื่อมนุษย์ถูกโลกธรรมครอบงำจึงมีการดิ้นรนไปในด้านกิเลสและมีพฤติกรรมต่างๆ บางครั้งมนุษย์จึงมีการละเมิดสิทธิและลดทอนคุณค่าความเป็นมนุษย์อย่างรุนแรง และเป็นเหตุให้มนุษย์เร่ร่อนทางแก้ไข ปณิธานสากลขององค์การสหประชาชาติ จึงเป็นระบบที่สังคมมนุษย์พยายามสร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการจัดการระเบียบทางสังคมเกี่ยวกับการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ หรือเป็นหลักความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐ เป็นต้น ซึ่งหลักการนี้ ถือได้ว่าเป็นหลักที่ยำถึงคุณประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติภาพ เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักปณิธานสากลฯ โดยเฉพาะเกี่ยวกับความเสมอภาค จึงนับเป็นกติกาสัญญาหรือข้อตกลงที่ประชาคมโลกได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญของนานาประเทศ จึงมีบทบัญญัติที่รับรองศักดิ์ศรีความเป็น

^๑ อก.อญฐก. ๒๓/๕๖/๑๕๕.

มนุษย์ในประเด็นสิทธิเสรีภาพและเสมอภาคอันเป็นหลักการของปรัชญาสากลฯ ทั้งนี้ เพื่อความเป็นเอกภาพทางสังคม และทำให้สังคมมีสันติภาพที่แท้จริงนั่นเอง

นอกจากความเสมอภาคตามที่ปรากฏในปรัชญาสากลฯ หรือตามรัฐธรรมนูญที่ประชาคมโลกถือกัน ในอีกมุมหนึ่งก็ยังมีแนวคำสอนทางด้านศาสนา อันเป็นแนวธรรมที่สามารถนำมาอธิบายถึงความเสมอภาคอันเป็นสิทธิมนุษยชนได้เช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนา ถือได้ว่าพระพุทธศาสนานั้นมีหลักคำสอนหลายประการที่มุ่งความสำคัญมาที่ประเด็นนี้ เช่น การส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ด้านการละชั่ว ทำดี และทำจิตใจให้ผ่องแผ้ว โดยย้ำให้มนุษย์ได้เห็นความสำคัญของตนว่า มนุษย์มีคุณค่าของความเป็นมนุษย์อย่างเสมอกัน เช่น มีขันธห้าเหมือนกัน และคุณค่าในข้อนี้ต่างก็ตกอยู่ในภาวะเดียวกัน คือ ไม่เที่ยง (อนิจจัง) เป็นทุกข์ (ทุกขัง) และไม่มีตัวตนถาวร (อนัตตา) ตามหลักสามัญลักษณ์ หรือไตรลักษณ์^๒ ด้วยเหตุนี้ มนุษย์จึงควรตระหนักในสิทธิของตน กล่าวคือ สามารถละชั่วได้ ทำดีได้ และฝึกจิตของตนให้มั่นคงได้ และที่สำคัญสิทธินี้เป็นเรื่องไม่เกี่ยวกับชนชั้น หรือวรรณะอย่างที่หลายศาสนาปิดกัน เพราะพระพุทธศาสนามองว่า “มนุษย์สามารถฝึกได้ และควรได้รับการฝึก” อย่างเท่าเทียมกันทุกคน ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลนั้นก็อยู่ที่ความเพียรพยายามของบุคคล และเมื่อบุคคลหรือทุกๆ คนสามารถกระทำได้อย่างนี้ นั่นก็หมายความว่ามนุษย์จะพบสันติสุขหรือสันติภาพที่จริงแท้

ดังนั้น จากทัศนะเกี่ยวกับความเสมอภาคตามที่กล่าวมา ทั้งพระพุทธศาสนาและปรัชญาสากลฯ จึงเป็นแรงจูงใจให้ผู้วิจัยสนใจศึกษาในประเด็นความเสมอภาคของทั้งสอง โดยจะมุ่งศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคของทั้งสอง ในฐานะเล็งเห็นความสำคัญของความเสมอภาคอันเป็นสิทธิมนุษยชนข้อหนึ่งของมนุษย์ และเป็นข้อกำหนดหรือมาตรฐานที่ประชาชนทุกคนได้รับการปกป้องและคุ้มครองโดยถ้วนหน้า และถือเป็นปณิธานอันสูงสุดที่สามัญชนปรารถนาให้บังเกิดขึ้นทั้งในระดับประเทศ ระหว่างประเทศ และสังคมโลก แนวคิดทั้งสองนี้ควรจะได้มีการเปรียบเทียบให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของความหมาย หลักการ มาตรฐานการใช้ และความสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้เพื่อประโยชน์แก่การเข้าใจพระพุทธศาสนา และปรัชญาสากลฯ ได้อย่างถูกต้องตามลำดับ

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลฯ ขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาถึงความเสมอภาคตามที่ปรากฏในพระพุทธศาสนาเถรวาท

^๒ บุ.ธ. ๒/๓๐/๕๑.

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาถึงความเสมอภาคตามที่ปรากฏในปฎิญาสากฯ

๑.๒.๓ เพื่อศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคของทั้งสอง เพื่อการส่งเสริมสังคมให้มีสันติสุข และสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน

๑.๓ ขอบเขตของการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสากของ องค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้วางขอบเขต ดังนี้

๑.๓.๑ เพื่อเสนอแนวคำสอนเกี่ยวกับความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสน์โดยใช้คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวงเป็นหลัก และเสนอแนวคิดความเสมอภาคขององค์การสหประชาชาติ โดยเน้นที่ปฎิญาสากว่าด้วยสิทธิมนุษยชนเป็นหลักของการศึกษา

๑.๓.๒ เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างระหว่างความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสน์กับหลักปฎิญาสากว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติโดยเน้นเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเสมอภาคทางธรรมชาติและทางสังคมเป็นกรอบแห่งการศึกษา

๑.๔ วิธีดำเนินการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสากของ องค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเชิงคุณภาพจากเอกสารตามวิธีการ ดังนี้

๑.๔.๑ ชั้นรวบรวมข้อมูล

๑) ตำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ คัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง พร้อมทั้งคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท และหลักปฎิญาสากว่าด้วยสิทธิมนุษยชนของ องค์การสหประชาชาติ

๒) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป

๑.๔.๒ ชั้นวิเคราะห์ข้อมูล

๑) นำข้อมูลมาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความพอเหมาะแก่เนื้อหาในแต่ละบท

๒) ศึกษาข้อมูลแล้ววิเคราะห์ เปรียบเทียบ อธิบายความ ตีความ ให้ความหมายตามความเหมาะสมของเนื้อหา

๓) นำข้อมูลมาจัดทำเป็นรูปเล่มตามความสอดคล้อง และเหมาะสมแก่เนื้อหาของ การศึกษา

๑.๔.๓ ขั้นนำเสนอผลงานการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสากขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการศึกษา ตามลำดับขั้นตอน ด้วยวิธีแบบบรรยาย และจัดทำเป็นรูปเล่มในเชิงคุณภาพตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ พร้อมทั้งตอบข้อสงสัยในแต่ละบท

๑.๕ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสากขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ประโยชน์ที่จะได้รับมี ดังนี้

๑.๕.๑ ทำให้ทราบถึงแนวคำสอนที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาทได้อย่างถูกต้อง

๑.๕.๒ ทำให้ทราบถึงแนวคิดที่ส่งเสริมความเสมอภาคตามแนวปฎิญาสากว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติได้อย่างชัดเจนยิ่งขึ้น

๑.๕.๓ สามารถเปรียบเทียบและนำเสนอความเสมอภาคของทั้งสอง เพื่อการส่งเสริมสันติสุขและสันติภาพในสังคมได้อย่างเหมาะสม

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปฎิญาสากขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา ดังนี้

๑.๖.๑ ความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันหรือการกระทำที่มุ่งส่งเสริมความไม่ถดถอยกัน การไม่กดขี่ข่มเหงกัน แต่มุ่งส่งเสริมการดำรงอยู่ที่สอดคล้องกัน เห็นความสำคัญของความมีส่วนร่วมและความพร้อมเพรียงกัน

๑.๖.๒ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ หมายถึง ความเท่าเทียมกันของบุคคลเกี่ยวกับศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ทั้งตามแนวพุทธศาสนา เช่น หลักไตรลักษณ์หรือสามัญลักษณ์ และตามแนวปฎิญาสากฯ เช่น สิทธิโดยกำเนิด หรือสิทธิติดตัวมาตั้งแต่เกิด เป็นต้น

๑.๖.๓ ความเสมอภาคทางสังคม หมายถึง ความเท่าเทียมกันในฐานะเป็นปัจเจกชนคนหนึ่ง ในสังคมทั้งตามแนวพุทธศาสนาและปฎิญาสากฯ เช่น ความเท่าเทียมกันเรื่องชนชั้น เพศ กติกาสังคม เป็นต้น

๑.๖.๔ จุดร่วมและจุดต่าง หมายถึง แนวคำสอนในพระพุทธศาสนาและแนวความคิดในปรัชญาสากลฯ ที่สะท้อนให้เห็นมุมมองที่สามารถนำมาประสานกันได้คือจุดร่วม และแนวคำสอนและแนวคิดที่เป็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะคือจุดต่างของทั้งสอง

๑.๖.๕ ปรัชญาสากลฯ หมายถึง ปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขององค์การสหประชาชาติ ซึ่งเป็นหลักการขององค์การสหประชาชาติที่เป็นการให้คำมั่นสัญญาหรือการแสดงยืนยันถึงสิทธิหรืออำนาจอันชอบธรรมของมนุษย์ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป

๑.๗ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

ในการศึกษาเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยรูปแบบและแนวทางของการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยฉบับต่าง ๆ ทั้งนี้เพื่อนำมาเป็นกรอบของการวิเคราะห์และเสนอแนวคิดในการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยจะนำมากล่าวพอสังเขป ดังนี้

๑.๗.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ กล่าวไว้ในหนังสือเรื่องจอมปราชญ์นักการศึกษา : สังเคราะห์วิเคราะห์ และประยุกต์แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคนว่า จะต้องมีความเสมอภาคทางการศึกษา คือ เสมอภาคทุกพื้นที่ : เสมอภาคระหว่างคนเมืองกับคนชนบท เสมอภาคทุกฐานะทางสังคม: เสมอภาคระหว่างคนจนกับคนรวย ความเสมอภาคทุกสถานภาพ : เสมอระหว่างคนโสดกับคนแต่งงาน เสมอภาคทุกกลุ่มคน : เสมอภาคระหว่างคนพิการทางกายภาพกับคนปกติทั่วไป เสมอภาคทุกเชื้อชาติ ทุกเผ่าพันธุ์ : เสมอภาคระหว่างชนกลุ่มน้อยกับคนส่วนใหญ่ เสมอภาคทุกวัย: เสมอภาคระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ เสมอภาคทุกเพศ : เสมอภาคระหว่างชายกับหญิง”

พุทธทาส ภิกขุ ได้ให้ทัศนะในหนังสือเรื่องสันติภาพว่า ตามปกติ ไม่มีอะไรบงกความสงบสุขเรียกว่าสันติภาพ จะเรียกว่าสันติสุขก็ได้ มันเป็นเรื่อง จะเรียกว่าสันติภาพก็ได้ มันเป็นเรื่องของสิ่งที่มีชื่ออย่างนั้น มีสันติหรือมีความสุข นี่มันก็ชัดอยู่แล้ว ภาวะแห่งความมีสันติหรือมีความสุขนี้ก็เป็นภาวะ เราเลยเรียกว่าสันติภาวะหรือสันติภาพ...องค์การสหประชาชาติที่จัดตั้งขึ้น มนุษย์จัดขึ้น ว่า จะช่วยรักษาความถูกต้อง ความเป็นธรรม หรือจะข่มขู่ป้องกันคนอันธพาล ประเทศอันธพาล เพื่อให้

” เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, จอมปราชญ์นักการศึกษา : สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : ด้านสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๓), ๑๒๐ หน้า.

โลกมีสันติภาพ นั้นแหละก็ทำอะไรไม่ได้ องค์การสันติภาพช่วยกันจัดตั้งขึ้นแล้วก็ช่วยอะไรไม่ได้ บังคับใครก็ไม่ได้ ได้แต่ไกลเกลี่ยๆ ...มีลักษณะอาการเหมือนกับนั่งจับปูใส่กระด้งจับมาวางแล้วก็ปล่อยมือไปจับตัวอื่น...เนื่ององค์การสหประชาชาติที่ที่แรกหวังกันนักกว่า โลกจะมีสันติภาพกันคราวนี้ องค์การสหประชาชาติจะช่วยคุมไว้ให้อยู่ แต่แล้วมันก็มีการเป็นแบบนี้ เพราะมันสู้กับกิเลส ทุกคนมีกิเลส แล้วสหประชาชาติจะไปปราบกิเลสในหัวใจของคนได้อย่างไร...เมื่อเป็นเช่นนี้ มันจะต้องมีระบบธรรมเข้าไปเกี่ยวข้อง ไม่ใช่จัดเพื่อชนกรรมาชีพ ไม่ใช่จัดเพื่อนายทุน แต่ว่าจัดเพื่อทุกคนจะอยู่ร่วมกันโดยสันติ...จัดอย่างว่า ทุกคนเป็นเพื่อนเกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน อย่างจัดสำหรับพวกมั่งมีหรือพวกคนจน...”^๔

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต) กล่าวไว้ในหนังสือ มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์ว่า การยอมรับความเป็นสากลเสมอกันหรือเท่าเทียมกันสามารถนำบุคคลให้เข้าถึงสันติภาพได้ด้วยการยอมรับความเป็นสากลสามลักษณะ ได้แก่ ยอมรับความจริงที่เป็นสากล คือ หลักความจริงที่เป็นกลางๆ มีผลเสมอเหมือนกันแก่ทุกคนทุกที่รวมทุกศาสนา ยอมรับความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือ ความเป็นมนุษย์ที่จะต้องมองเห็นเข้าใจให้ความนับถือเสมอกัน การทำร้ายและทำลายชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะมิสังกัดใดหรือไม่ เป็นความไม่ดีไม่งามทั้งสิ้น และยอมรับความมีเมตตาที่เป็นสากล คือ แผ่ความรู้สึกเป็นมิตร มิตรมีความรักปรารถนาประโยชน์สุขแก่มนุษย์ทั่วทุกคนเสมอเหมือนกัน โดยไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยก^๕

ประยงค์ สุวรรณบุบผา ได้กล่าวไว้ในหนังสือรัฐปรัชญา ตะวันออก – ตะวันตก เกี่ยวกับหลักบริหาร หลักปกครอง องค์การของพระพุทธศาสนาว่า หลักอำนาจสาม คือ หลักที่พระพุทธศาสนารับรองว่าเป็นสิ่งที่ใหญ่ในโลก กล่าวคือ โลกาธิปไตย รัชมาริปไตย และอิตตาริปไตย ซึ่งทั้งสามประการนี้ อำนาจที่ใหญ่ที่สุด คือ อำนาจที่เป็นธรรมหรือประกอบด้วยธรรมและยังได้เปรียบอำนาจสาม กับหลักปฏิบัติ เพื่อแสวงหาคุณธรรม ความดี คือ กามสุขัลลิกานุโยค มัชฌิมาปฏิปทา และอิตตคิลมถานุโยค ตลอดจนเปรียบเทียบกับการศึกษาสามสายด้วย^๖

บรรเจิด สิงคะเนติ ได้กล่าวไว้ในสารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เรื่องความเสมอภาค โดยกล่าวถึงความหมายว่า เป็นความเสมอภาคในกฎหมาย

^๔ พุทธทาส, สันติภาพ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เพชรประกาย, ๒๕๔๕), ๒๐๘ หน้า.

^๕ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต, มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สหธรรมิก, ๒๕๔๒), ๒๒๓ หน้า.

^๖ ประยงค์ สุวรรณบุบผา, รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก – ตะวันตก, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๑), ๓๕๖ หน้า.

หรือความเท่าเทียมกันในกฎหมาย เป็นหลักพื้นฐานแห่งความยุติธรรม เนื่องจากเป็นหลักการที่เรียกร้องให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน^๓

วิรัช ธีรพันธุ์เมธี กล่าวไว้ในหนังสือพุทธปรัชญาการปกครองว่า ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจตามแนวพุทธศาสนามีข้อที่พึงพิจารณาได้หลายประการ แม้ว่า พระพุทธศาสนาจะเน้นสอนเกี่ยวกับความสำคัญภายในหรือจิตใจก็ตาม แต่ไม่ได้หมายความว่า จะมองข้ามความสำคัญทางวัตถุเสียทีเดียว^๔

สมพร เทพสิทธิฯ กล่าวไว้ในหนังสือเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริว่า หากประชาชนและประเทศต่างๆ ในโลกปฏิบัติตามปรัชญาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ว่า “ขาดทุนคือกำไร” หรือ “การเสียคือการได้” ก็จะทำให้ประชาชนและประเทศต่างๆ รู้จักการเสียสละหรือการให้ไม่มุ่งหวังแต่จะได้อย่างเดียว คงจะทำให้สังคมและโลกนี้น่าอยู่ยิ่งขึ้น ทำให้สังคมและโลกของเราจะประสบสันติสุขและสันติภาพที่แท้จริง^๕

ดร. สุกิจ ชัยมุสิก กล่าวไว้ในบทความทางวิชาการของบัณฑิตสาร มจร. เรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐว่า ในทางพระพุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับความเสมอภาคอยู่ ๒ เรื่อง คือ ความเสมอภาคตามธรรมชาติเรียกสามัญลักษณะหรือไตรลักษณ์ และความเสมอภาคทางสังคมโดยเน้นถึงการอุบัติขึ้นท่ามกลางบรรยากาศทางสังคมและการเมืองที่ปกคลุมอยู่กับระบบวรรณะ หรือชนชั้นอย่างเหนียวแน่น แต่ในประเด็นดังกล่าวไม่ใช่สิ่งสำคัญ เพราะพระพุทธเจ้าในฐานะเป็นศาสดา พระองค์ได้ทรงปฏิวัติความเชื่อเหล่านั้น โดยมีนโยบายเน้นถึงความเสมอภาคแก่ทุกคนด้วย และคิดหลักขึ้นมาใหม่เพื่อเปลี่ยนแปลงความคิด ความเชื่อเหล่านั้น โดยให้ความเสมอภาคแก่ทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน^๖

^๓ บรรเจิด สิงคะเนติ, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เรื่องหลักความเสมอภาค, (กรุงเทพฯ : องค์การค้ำของคุรุสภา, ๒๕๔๓), ๔๘ หน้า.

^๔ วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, พุทธปรัชญาการปกครอง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, มปป.), ๑๐๒ หน้า.

^๕ สมพร เทพสิทธิฯ, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๘), ๑๐๒ หน้า.

^๖ สุกิจ ชัยมุสิก, “ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ”, บัณฑิตสาร, ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓ (พฤษภาคม – ตุลาคม ๒๕๔๖) : ๑๗๖ หน้า.

สุจิตรา อ่อมค้อม ได้กล่าวไว้ในหนังสือการสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืนว่า ก่อนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทาสเป็นอะไรที่ไม่ธรรมดา แต่พระองค์ทรงคำนึงถึงความไร้คุณธรรมของระบบทาส จึงทรงยกเลิกระบบทาสเสีย...เพราะการเลิกทาสเป็นการปลดปล่อยบุคคลให้พ้นจากความทุกข์ที่ต้องตกเป็นทาสและเป็นการสร้างศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ให้กับพวกเขาเหล่านั้น...^{๑๑}

ไสว มาลาทอง กล่าวไว้ในหนังสือสารคดีธรรมจากพระไตรปิฎกว่า สังคมที่ปราศจากศีลธรรมจึงเป็นสังคมที่มีแต่ปัญหา เช่น มากไปด้วยการฆ่า การเอารัดเอาเปรียบ ปล้นกัน แย่งชิงกัน การละเมิดทางเพศโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น แต่ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปก็ต่อเมื่อมนุษย์มีการประพฤติตามหลักเบญจศีลอย่างเท่าเทียมกันนี้เท่านั้น^{๑๒}

บี. อาร์. อัมเบดการ์ กล่าวไว้ในหนังสือพระพุทธศาสนาแนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมืองว่า ความไม่เสมอภาคระหว่างมนุษย์เป็นคำสอนอย่างเป็นทางการของศาสนาพราหมณ์ พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงวางพระองค์ตรงข้ามกับระบบวรรณะที่เข้มแข็งที่สุด และทรงหนุนหลักการแห่งความเสมอภาคในยุคแรกๆ และคงเส้นคงวาที่สุด ไม่มีข้อคดโกงใดๆ ที่สนับสนุนระบบวรรณะและความไม่เสมอภาค ซึ่งพระพุทธองค์ไม่ทรงคัดค้าน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะวาเสฏฐะว่า อุดมคติที่สูงส่งต่างหากเป็นสิ่งสำคัญที่สุด มิใช่กำเนิดในตระกูลสูงส่ง ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ความไม่เสมอภาค ความเท่าเทียมกัน ความเป็นคนสูงส่งและความเป็นคนต่ำต้อย แต่ทุกคนเท่าเทียมกัน นี่คือนิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงยืนยันและให้เปรียบเทียบตัวเข้ากับคนอื่น พวกเขาเป็นอย่างไร เราก็เป็นอย่างนั้น เราเป็นอย่างไร พวกเขาก็เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัสแสดงดังนี้^{๑๓}

๑.๗.๒ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาภายิต สุภาสิโต (สุขวรรณดี) ได้ศึกษาชีวิตในอุดมคติตามทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาท พบว่า หลักธรรมที่เกี่ยวกับสังคมนั้น พุทธปรัชญาเถรวาทถือว่าความเสมอภาคเป็นคำสอนระบบแรกที่สอนให้มนุษย์เลิกการดูถูกเหยียดหยามกันเพราะเรื่องการถือชั้น วรรณะ โดยให้ถือความ

^{๑๑} สุจิตรา อ่อมค้อม, การสร้างสันติภาพโลกแบบยั่งยืน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสภา, ๒๕๔๖), ๑๕๗ หน้า.

^{๑๒} ไสว มาลาทอง, สารคดีธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), ๓๕๔ หน้า.

^{๑๓} บี. อาร์. อัมเบดการ์, พระพุทธศาสนา : แนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง, แปลโดยพระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตฺโต), (กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๘), ๒๔๐ หน้า.

ประพจน์เป็นที่ควรยกย่องสรรเสริญ...เพราะบุคคลไม่ว่าจะเกิดในชั้นวรรณะใด เมื่อเข้ามาบวชย่อมมีความเสมอภาคกันหมด ไม่มีความเหลื่อมล้ำต่ำสูงแต่อย่างใด...^{๔๔}

บรรพต วีรสัย ได้ศึกษาเกี่ยวกับหลักทางพระพุทธศาสนากับประชาธิปไตย พบว่าทฤษฎีประชาธิปไตยเห็นว่า มนุษย์มีความแตกต่างกันในเรื่องเพศ ผิวพรรณ ฐานะ แต่ไม่ให้ความแตกต่างนั้น ๆ เป็นข้อจำกัดความเสมอภาคของคนในทางการเมือง คือการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมซึ่งมีอำนาจบังคับ ในทางพุทธศาสนาก็ยอมรับความแตกต่างของคนในด้านสติปัญญา (ซึ่งเน้นความสามารถในการเข้าใจธรรมระดับต่าง ๆ กันด้วย) คือมองในแง่บัวสี่เหล่าแต่ไม่ได้หมายความว่าบัวระดับต่ำกว่าน้ำจะไม่มีโอกาสเข้าใจความรู้ความเข้าใจมิได้ แต่ต้องใช้เวลามากกว่า^{๔๕}

พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน) ได้ศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก พบว่า ระบบการปกครองในอุดมคติทางพระพุทธศาสนานั้น คือ ระบบการปกครองที่มุ่งธรรมคือความถูกต้องดีงาม สันติภาพ ภารดรภาพ ให้เกิดแก่ประชาชน ที่เรียกว่า ระบบธรรมาธิปไตย รูปแบบการปกครองไม่สำคัญเท่าคุณธรรมในการปกครอง หากปฏิบัติคุณธรรมแล้วก็เป็น การปกครองที่ดีได้รูปแบบการปกครองไม่ใช่จุดหมาย เป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้น จึงไม่มีรูปแบบใดที่ถาวรหรือดีที่สุด การปกครองทุกระบบจะดีได้ต้องพิจารณาถึงหลักธรรมในการบริหาร และคุณธรรมของผู้หน้าที่เป็นแกนกลางในการปกครอง รัฐในคติทางพระพุทธศาสนาจึงเป็นรัฐที่มีธรรมะเป็นหัวใจ ทั้งในการกำหนดคุณสมบัติของผู้นำ ตลอดจนจรรยาของการอยู่ร่วมกันของประชาชน จะเรียกว่าธรรมิกรัฐ หรือธรรมิกสังคมนักได้^{๔๖}

พระมหาวิพจน์ สุภจรี (วันคำ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนา เถรวาทพบว่า เสรีภาพหรือเสรีชนในพระพุทธศาสนาเถรวาท เป็นเสรีภาพที่เน้นความเท่าเทียมกัน เช่น การทำดีอย่างเสมอกัน ความเป็นพี่เป็นน้อง เช่นการกระทำที่ไม่ก้าวก่ายกัน เป็นต้น คุณสมบัติ

^{๔๔} พระมหาภายิต สุภชาติโต (สุขวรรณดี), “ชีวิตในอุดมคติตามพระประสงค์ของพุทธปรัชญาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๑๖ กันยายน ๒๕๔๒, ๑๒๔ หน้า.

^{๔๕} บรรพต วีรสัย, หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย, (กรุงเทพฯ : งานวิจัยองค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๗), ๘๖ หน้า.

^{๔๖} พระมหาธรรมรัต อริยธมฺโม (ยศขุน), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๒, ๑๕๔ หน้า.

ดังกล่าวพระพุทธศาสนาเถรวาทจึงมุ่งส่งเสริมให้มนุษย์ยกระดับทางจิตใจให้มีคุณธรรมตามลำดับ และผู้เข้าถึงเรียกว่า พระอริยบุคคล ๔ ประเภท...นอกจากนี้ ความเสมอภาคยังเป็นระบบจริยธรรมอีกข้อหนึ่งในสังคม ที่บุคคลจำเป็นต้องมีการกระทำที่ควบคู่ไปกับหลักการอื่นๆ คือ เสรีภาพและภราดรภาพ^{๑๑}

พระมหาวรานนท์ ฐิตานนุโท (นวลคำ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างศีล ๕ และเสรีภาพในสังคมพบว่า ในพุทธศาสนาถือว่าศีล ๕ สามารถจะอำนวยประโยชน์ให้สังคมเกิดความผาสุกสงบร่มเย็นตามความหมายของสันติภาพได้มากกว่า และมั่นคงถาวรด้วย ถ้ามองในอีกแง่หนึ่งว่า สันติภาพหมายถึงความผาสุกที่เอื้อประโยชน์ หรือให้เราหันมาให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมด้วยกันแล้ว ศีล ๕ ก็เป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดเช่นเดียวกัน เพราะผู้มีศีลย่อมมีเมตตา กรุณาต่อกันไม่มีการเบียดเบียนกันในเรื่องสีผิว ชาติเผ่าพันธุ์ เป็นต้น ทุก ๆ คนเสมอกันหมด ทุก ๆ คนล้วนแต่เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ เกิด แก่ เจ็บ และตายด้วยกันทั้งสิ้น นี่คือความจริงที่ทุกคนต้องยอมรับ^{๑๒}

พระมหาสงกรานต์ ฐมฺมธโร (ขยันทำ) ได้ศึกษาการศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเมตตาในพระไตรปิฎก พบว่า หลักเมตตาคือหลักที่ก่อให้เกิดผลดีงามต่อสังคมมากมายไม่ว่าสังคมเล็กหรือสังคมใหญ่ เมื่อมาวิเคราะห์ถึงสิ่งที่ทำให้สังคมนั้นมีนั้นมีความสุข กล่าวคือ เป็นสังคมที่น่าอยู่ สุขภาพจิตดี สภาพแวดล้อมและบุคคลในสังคมมีที่มีเมตตาต่อกันพบว่าความรักที่ทุกคนในสังคมมอบให้แก่กันและกันนั้นเป็นความรักซึ่งเกิดจากเมตตาเป็นพื้นฐาน^{๑๓}

จากการศึกษาบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามที่กล่าวมา ผู้วิจัยได้นำทัศนะต่างๆ จากบางเรื่องบางตอนอันเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความเสมอภาค เพื่อนำมาเป็นบรรทัดฐานต่อการศึกษาเปรียบเทียบ อย่างไรก็ดี ในการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแผ่หลักคำสอนที่ส่งความ

^{๑๑} พระมหาวิพนธ์ สุภจรี (วันคำ), “การศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, ๑๓๕ หน้า.

^{๑๒} พระมหาวรานนท์ ฐิตานนุโท (นวลคำ), “ความสัมพันธ์ระหว่างศีล ๕ และสันติภาพในสังคม: การศึกษาเชิงวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, ๑๐๑ หน้า.

^{๑๓} พระมหาสงกรานต์ ฐมฺมธโร (ขยันทำ), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเมตตาในพระไตรปิฎก”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, ๒๒๖ หน้า.

เท่าเทียมกันของบุคคลตามแนวธรรม ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาวิเคราะห์จากเอกสารชั้นปฐมภูมิ คือ พระไตรปิฎก และหลักปฎิญาสากฯ เป็นสำคัญ แต่เพื่อเป็นการสนับสนุนความเข้าใจในเรื่องความเสมอภาคของทั้งสอง การศึกษาจากเอกสารต่างๆ ดังกล่าว นับได้ว่า เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในด้านนำมาสนับสนุนและเป็นกรอบของการได้เป็นอย่างดี เพราะจะทำให้สามารถศึกษาให้เห็นถึงความสำคัญของคำสอนที่ส่งเสริมความเสมอภาค เช่นเดียวกับกับหลักปฎิญาสากฯ อันเป็นแนวคิดสมัยใหม่ได้อย่างตรงไปตรงมา และพอเหมาะแก่การพัฒนาบุคคลและสังคมให้มีสันติสุขหรือสันติภาพที่แท้จริง

บทที่ ๒

ความเสมอภาคตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท

ในการศึกษาความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา เป็นการศึกษาดังความเท่าเทียมกันของมนุษย์อันเป็นคำสอนแบบตะวันออก ที่เน้นความเสมอภาคระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสรรพสัตว์ และรวมถึงสรรพสิ่งด้วย ซึ่งในประเด็นนี้ ปรากฏว่ามีหลักคำสอนหลายประการที่ย้ำถึงความเท่าเทียมกันนี้ และเพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนาได้ถูกต้อง ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงความเสมอภาคเกี่ยวกับความหมาย หลักความเสมอภาค มาตรฐานการใช้ และความสัมฤทธิ์ผล ดังนี้

๒.๑ ความหมายของความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา

คำว่า “ความเสมอภาค” ซึ่ง โดยทั่วไปทราบกันตามความหมายที่ว่า “ความเท่าเทียมกัน” เมื่อพิจารณาตามรูปศัพท์ จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงศัพท์ว่า “เสมอภาค” อย่างตรงตัว แต่ถ้าวิเคราะห์ตามความหมายของศัพท์แล้ว ในประเด็นนี้ มีหลักธรรมมากมายที่ย้ำถึงความ เป็นกลางหรือมัชฌิมนธรรม (Middle hood) และข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลางหรือมัชฌิมาปฏิปทา (Middle Way) ทั้งหมดสามารถตีความได้ว่า ธรรมที่เป็นกลาง และทางที่เป็นสายกลาง คือ ความหมายของความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา และนอกเหนือจากนี้ ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา สะท้อนให้เห็นถึงกลุ่มคำที่สามารถใช้เป็นสื่อนิยามความหมายได้หลายคำ ซึ่งทุกศัพท์ล้วนบ่งแสดงถึงความสำคัญของความหมายได้อย่างลงตัวและถูกต้องตามกาลเทศะ อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นบรรทัดฐานในการศึกษาเปรียบเทียบ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอศัพท์สมจริยา มัตตา สมชีวิตา สมตา และมัชฌิมา ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับข้อสงเขป ดังนี้

๒.๑.๑ ความหมายตามแนวสมจริยา หมายถึง ความเสมอภาคด้านความประพฤติเรียบร้อย สม่ำเสมอ ความประพฤติสมควรหรือเหมาะสม ความประพฤติโดยสภาพหรือเสมอภาค เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลเมื่อสงสัยหรือมีปัญหาเกี่ยวกับความประพฤติควรเป็นเช่นไร ก็สามารถตอบได้ว่า ต้องประพฤติอย่างสมจริยา และเมื่อเข้าใจความดังนี้แล้ว ในการศึกษาความหมายของความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา ย่อมเข้าใจความหมายที่แท้จริง เพราะนอกจากศัพท์ที่ว่านี้ ยังสามารถขยายไปถึงศัพท์อื่นๆ อีกหลายศัพท์ เช่น คำว่า “สมชีวิธรรม” คำที่กล่าวถึงความเสมอภาคของบุคคลที่สามารถทำ

ให้บุคคลอยู่ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนด้วยหลัก สมสัทธา สมสীลา สมจาคา และสมปัญญา^๑ ในข้อนี้ เป็นเท่าเทียมด้านความประพฤติ

๒.๑.๒ ความหมายตามแนวมัตตาหรือมัตตัญญูตา หมายถึง ความเสมอภาคที่เน้นถึงการสร้างความพอเหมาะพอดีแก่ตนเกี่ยวกับการดำรงชีพเป็นความเสมอภาคส่วนบุคคล กล่าวคือ มนุษย์ควรรู้จักประมาณ (มัตตา) เล็งเห็นความพอดี มีการกระทำในเรื่องต่างๆ ตามความพอเหมาะกับความเหมาะสมของบุคคล ซึ่งในประเด็นนี้ หมายถึงการมีความเสมอภาคอย่างเหมาะสมกับตัวเอง ให้รู้จักประมาณตน เช่น สัดส่วนในการกิน การบริโภค การสะสมเท่าที่จำเป็น ไม่เอาโรคเอาเปรียบสังคม ไม่มุ่งความสำคัญไปที่วัตถุเพียงอย่างเดียว^๒ ในข้อนี้เป็นความเท่าเทียมในตัวเอง

๒.๑.๓ ความหมายตามแนวสมชีวิตา หมายถึง ความเสมอภาคในการแสวงหาและแบ่งปันตามสมควร หรือมีเสรีภาพที่ความเสมอภาคในการจัดสรรทรัพย์สินที่หามาได้เหมาะสม ในการใช้จ่ายทรัพย์สินตามความจำเป็น ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมที่สนับสนุน คือ การใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีพของตน ใช้จ่ายทรัพย์สินเพื่อการเลี้ยงดูเพื่อนๆ การจัดสรรทรัพย์สินที่สะสมไว้ เพื่อนำมาใช้จ่ายในยามขัดสน และการสงเคราะห์หรือการทำพิธีกรรมต่างๆ ในข้อนี้เป็นความเท่าเทียมกับผู้อื่น

๒.๑.๔ ความหมายตามแนวสมตา หมายถึง ความเสมอภาคที่เน้นการสร้าง ความพอเหมาะพอดี ความสม่ำเสมอกับสิ่งแวดล้อมรอบกายเป็นความเสมอภาคระหว่างบุคคลกับสรรพสิ่ง เช่น เอื้ออาทรต่อสรรพสัตว์ สรรพสิ่งทั่วไปอย่างจริงจัง เต็มใจ และจริงใจเสมอต้นเสมอปลาย เพราะสรรพสิ่งแม้จะมีองค์ประกอบที่ต่างกัน แต่ทุกๆ สิ่งก็สามารถอิงอาศัยกันและกันได้ ซึ่งในประเด็นนี้ มนุษย์นั่นเองสามารถทำตนให้เป็นจุดเชื่อมประสาน ด้วยการกระทำของบุคคล โดยอาศัยความกลมกลืนที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันที่มั่นคง “ในข้อนี้เป็นความเท่าเทียมกับสรรพสิ่ง

^๑ วจ.จตุกก. ๒๑/๕๕/๘๐.

^๒ พระมหาเอกชัย จันทสิริ (แช่ลิ้ม), “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง มัตตัญญูตาในพระพุทธศาสนา”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนศึกษา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๕, หน้า ๕-๖.

^๓ วจ.อฎฐก. ๒๓/๒๘๙/๑๔๔.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), แสงเงินแสงทองของชีวิตที่งดงาม, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๔), หน้า ๘๖.

๒.๑.๕ ความหมายตามแนวมัชฌิมา หมายถึง ความเสมอภาคที่เน้นการสร้างความปลอดภัยที่มีจุดศูนย์กลางอยู่ที่ทางสายกลาง (มัชฌิมาปฏิปทา) ที่กลมเกลียวกันตลอดสาย และมีการเล็งเห็นความสำคัญของเท่าเทียมกันที่ไม่ก่อให้เกิดความเป็นปฏิปักษ์ต่อกันและกัน แม้ทุกชีวิตจะมีภาระหน้าที่ มีพฤติกรรมที่สื่อถึงนิสัยที่ต่างกัน แต่ด้วยความเป็นกลางหรือการดำเนินตามทางสายกลาง การกระทำนั้นๆ ก็สามารถสะท้อนให้เห็นถึงจุดนัดพบว่าการทำกิจกรรม การแสดงพฤติกรรมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์สามารถกระทำได้อย่างประสานกลมกลืนกันทั่วทั้งระบบ เช่น การมีการกระทำร่วมกัน การมีสันติสุขร่วมกัน อย่างไรก็ตาม การดำเนินตามทางสายกลาง ถือได้ว่าเป็นการดำเนินไปตามจุดหมายปลายทางร่วมกัน มีทัศนคติตรงกัน มีความสมดุลกัน และพร้อมที่จะสำเร็จผลตามความประสงค์ในทางเดียวกัน^๕ ในข้อนี้เป็นความเท่าเทียมรอบด้านอันเป็นผลสรุปของความเท่าเทียมกันที่มีมนุษย์เป็นจุดศูนย์กลางของสรรพสิ่ง

จากการศึกษาความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า มีความหมายที่อ้างถึงความเท่าเทียมกันในความประพฤติ โดยเริ่มที่ความเท่าเทียมกันในตัวเอง กับผู้อื่น กับสรรพสิ่ง เป็นความเท่าเทียมกันที่สะท้อนถึงความเป็นอิสระในการกระทำ และการกระทำต่อกัน ในอันจะทำให้เกิดเป็นเสรีภาพและภราดรภาพบนพื้นฐานแห่งความเสมอภาค พระพุทธเจ้า ผู้ทรงให้เกิดความเสมอภาค ภราดรภาพ เสรีภาพ ซึ่งทั้งหมดเป็นสมจริยาหรือธรรมจริยา ความประพฤติธรรมตามหลักคุณธรรมและศีลธรรมต่างๆ อย่างบริบูรณ์และเป็นหลักธรรมที่สำคัญในชุมชนมนุษย์โดยรวม และหลักธรรมดังกล่าวจะเกี่ยวกับ ความเสมอภาค ภราดรภาพ และเสรีภาพ คุณธรรมทั้ง ๓ จะก่อให้เกิดสันติสุขแก่คนในสังคมและจะเป็นแก่นสารแห่งสันติภาพสากลนั่นเอง

๒.๒ หลักความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา

หลักความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา คือ แนวธรรมที่มุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกันของบุคคลในสังคมเน้นที่ปัจเจกบุคคลเป็นจุดเริ่มต้น อันเป็นแนวคิดที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความเท่าเทียมกันในทุกๆ ด้าน แต่เพื่อเป็นหลักประกันของความเท่าเทียมกันที่พอเหมาะในเชิงเปรียบเทียบ ในที่นี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเสนอหลักความเสมอภาคในสองลักษณะ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ และความเสมอภาคทางสังคม ดังนี้

๒.๒.๑ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ

ความเสมอภาคทางธรรมชาติ (Natural equality) คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ ซึ่งตามแนวพุทธศาสน่มองว่า เป็นเรื่องยากยิ่ง แต่เกิดมาแล้วยิ่งยากกว่า ดังนั้น มนุษย์

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖.

ควรเล็งเห็นคุณค่าของตัวเอง และสิทธิที่ตัวเองสามารถกระทำได้ โดยสะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคทางธรรมชาติของมนุษย์ในส่วนที่สามารถพัฒนาได้ ซึ่งในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธศาสตร์ จะเห็นได้ว่า มีแนวธรรมหลายประการที่เป็นหลักประกันของความเท่าเทียมกันทางธรรมชาตินี้ ในที่นี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคทางธรรมชาติเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และสิทธิของความเป็นมนุษย์ คือ

๑) คุณค่าของความเป็นมนุษย์

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ ที่มีศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ในประเด็นนี้ ถือได้ว่า เป็นศูนย์รวมของธรรมชาติมนุษย์และสรรพสัตว์ เพราะทุกๆ ชีวิตต่างมีภาวะเดียวกันทางธรรมชาติ และภาวะที่ว่านี้ คือพื้นฐานแห่งคุณค่าพื้นฐานที่สะท้อนถึงความเท่าเทียมกันตามธรรมชาติ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงคุณค่าตามแนวเบญจขันธ์ และสามัญลักษณ์ ได้แก่

- คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวเบญจขันธ์ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติที่มุ่งเปิดเผยธรรมชาติของมนุษย์ในเชิงประจักษ์ว่า ในการพัฒนาธรรมชาติของมนุษย์อย่างต่อเนื่องนั้น มนุษย์ต้องพัฒนาที่เบญจขันธ์ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอความเท่าเทียมกันแห่งเบญจขันธ์หรือกองแห่งขันธ์ห้าตามลำดับ คือ

๑. รูปขันธ์ คือ เท่าเทียมกันในส่วนที่เป็นร่างกาย เป็นสสารเป็นพลังงาน ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ รวมถึงคุณสมบัติที่เกิดจากการรวมตัวของสสารดังกล่าวที่ประจักษ์ได้ด้วยตา หู จมูก ลิ้น กาย เป็นต้น

๒. เวทนาขันธ์ คือ เท่าเทียมกันด้านความรู้สึก สุข ทุกข์ และความรู้สึกที่เป็นกลางๆ

๓. สัญญาขันธ์ คือ เท่าเทียมกันด้านความจำได้ หมายรู้ในรูป เสียง กลิ่น รส เป็นต้น

๔. สังขารขันธ์ คือ เท่าเทียมกันในเรื่องของสิ่งปรุงแต่งความรู้สึกนึกคิดว่าดี ไม่ดี และเป็นกลางๆ

๕. วิญญาณขันธ์ คือ เท่าเทียมกันด้านความรู้แจ้งในอารมณ์ที่ผ่านเข้ามาทางประสาททั้งห้า คือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย แล้วมาสรุปที่ใจ เรียกว่า ธรรมารมณ์^๖

- คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวสามัญลักษณ์ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติที่ย้ำให้เห็นว่า มนุษย์นอกจากจะมีเบญจขันธ์เป็นความเสมอภาคแล้ว มนุษย์และสรรพสัตว์ยังเป็นไป

^๖ ส.ง.ข. ๑๗/๓๕/๔๗.

ตามหลักสามัญลักษณะที่เป็นกฎธรรมชาติ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอความเท่าเทียมกันตามแนวสามัญลักษณะตามลำดับ คือ

๑. อนิจจัง คือ ความเท่าเทียมกันของสรรพสัตว์ที่เกิดมาแล้วจำต้องตั้งอยู่ในภาวะของความไม่เที่ยง ไม่แน่นอน แปรปรวน เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอตามกาลเวลา

๒. ทุกขัง คือ ความเท่าเทียมกันของสรรพสัตว์ที่เกิดมาแล้วจำต้องตั้งอยู่ในความทุกข์อันเนื่องจากภาวะที่ไม่สมบูรณ์แน่นอน ถูกบีบคั้นจากภาวะที่มีความเปลี่ยนแปลงทนอยู่ได้ยาก

๓. อนัตตา คือ ความเท่าเทียมกันของสรรพสิ่งที่เกิดมาแล้วจำต้องภาวะของความไม่มีตัวตนที่จริงแท้ เพราะทุกสิ่งทุกอย่างที่ปรากฏให้เราเห็นนั้นเป็นเพียงความรวมตัวกันอย่างสมมูลของเหตุปัจจัย คือ เป็นการรวมตัวกันของธาตุ ๔ ได้แก่ ดิน น้ำ ลม ไฟ อย่างพอเหมาะพอดี^๑

๒) สิทธิของความเป็นมนุษย์

สิทธิของความเป็นมนุษย์ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติที่บุคคลพึงปรารถนา และเป็นสิทธิที่มนุษย์ควรจะได้รับจากการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ซึ่งความสำคัญในข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงสิทธิตามเนวทิส ๖ และพรหมวิหารธรรม คือ

- สิทธิตามเนวคิดของทิส ๖ คือ สิทธิของความเป็นมนุษย์ เป็นความเสมอภาคทางธรรมชาติ ที่เน้นถึงสิทธิที่มนุษย์พึงกระทำต่อกัน และหลักทิส ๖ นี้ ถือว่า เป็นจุดประสงค์หนึ่งที่เน้นถึงความสัมพันธ์อันดีระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ โดยเน้นที่ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ทั้งทางวัตถุและทางน้ำใจ เพื่อจะได้อยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพในสังคม^๒ คือ

๑. ทิสที่ ๑ ทิสเบื้องหน้า บิдамารดา เป็นการอยู่ร่วมกันตามสถานะของ บิдамารดา กับ บุตรธิดา ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะช่วยเหลือ ดูแล บำรุงกัน ตามหน้าที่ เพื่อตอบแทนหรือสนับสนุนในการดำรงชีวิต

๒. ทิสที่ ๒ ทิสเบื้องขวา ครูอาจารย์ เป็นการอยู่ร่วมกันในลักษณะ ถ่ายทอด ให้ความรู้ เพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิต เป็นความสัมพันธ์ที่เคารพ ให้เกียรติ ยกย่อง เกื้อกูลกัน ของผู้รับ คือ ศิษย์ กับผู้ให้คือ ครู อาจารย์

^๑ พ.ร. ๒๕/๓๐/๕๑.

^๒ สุชีพ ปุญญานุภาพ, คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๑), หน้า ๓๔๐.

๓. ทิศที่ ๓ ทิศเบื้องหลัง ภรรยา เป็นการอยู่ร่วมกันเพื่อดำรงและขยายเผ่าพันธุ์ ตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นต้องมีการ รักษาหัวใจของกันและกัน ช่มใจ มีความสัตย์ต่อกัน เกื้อกูลกัน

๔. ทิศที่ ๔ ทิศเบื้องซ้าย มิตรสหาย เป็นการอยู่ร่วมกันของบุคคลในสังคม ที่สงเคราะห์เกื้อกูลกัน อย่างเห็นได้ชัดเจน จากการเชื่อใจกัน มีน้ำใจต่อกัน

๕. ทิศที่ ๕ ทิศเบื้องล่าง คนงานหรือลูกจ้าง เป็นการอยู่ร่วมกัน ในลักษณะพึ่งพาอาศัยกัน ในทางอาชีพ การงาน แสดงออกถึงความมีเมตตาต่อกัน ร่วมมือ สามัคคีกัน และ เผื่อแผ่กัน

๖. ทิศที่ ๖ ทิศเบื้องบน สมณพราหมณ์ เป็นการอยู่ร่วมกัน ในลักษณะพึ่งพิงกันทางจิตใจสร้างความอบอุ่นทางใจให้แก่กัน เคารพนับถือกัน เกื้อกูลกันด้วยความบริสุทธิ์ใจ^๕

- สิทธิตามแนวคิดพรหมวิหาร คือ สิทธิของความเป็นมนุษย์ เป็นความเสมอภาคทางธรรมชาติที่ย้ำถึงสิทธิที่มนุษย์ควรเห็นใจกัน ในฐานะที่เป็นผู้ใหญ่ที่มีต่อผู้น้อย กล่าวคือ บุคคลเมื่อสามารถพัฒนาตนเองได้ เป็นที่พึ่งของตนเองได้ อยู่ในฐานะผู้มีอำนาจหรือเป็นผู้ใหญ่ ในขณะที่บุคคลอื่นยังคงอยู่ในฐานะลำบากหรือเป็นผู้้อย คังนั้น การกระทำต่อผู้อื่นจึงกระทำตามแนวพรหมวิหาร คือ

๑. เมตตา มีความรักความปรารถนาดีต่อกัน คือ ความมีไมตรีต่อกัน ปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข คอยห่วงใย หวังดี มีจิตแผ่ไมตรี และคิดทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น อยากจะช่วยเหลือให้ทุกคนมีความสุขความสบายใจ

๒. กรุณา มีความสงสารต่อผู้อื่น คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นจากความลำบาก (ทุกข์) กล่าวคือ มีความสงสาร มุ่งมั่นที่จะช่วยเหลือเพื่อบรรเทาทุกข์ยากแก่ผู้อื่น

๓. มุทิตา มีความยินดีต่อผู้อื่น คือ ความพลอยยินดีกับผู้อื่นในยามที่เขาได้ดีมีความสุขความสำเร็จ ความเจริญในหน้าที่การงานหรือในเรื่องอื่นๆ

๔. อุเบกขา มีความเป็นกลาง คือ การวางใจเป็นกลาง คอยสอดส่องดูแล ไม่เอนเอียงด้วยอาการต่างๆ เช่น รัก ชัง เป็นต้น^๖

จากการศึกษาความเสมอภาคทางธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า ความเท่าเทียมกัน ในข้อนี้เป็นแนวธรรมที่ปลูกจิตสำนึกของบุคคล ให้เล็งเห็นความสำคัญทางธรรมชาติที่แท้จริง คือ เบญจขันธ์ และความเป็นไปทางธรรมชาติที่แท้จริง คือ สามัญญลักษณะ อันเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ทุกๆ

^๕ ที.ปา. ๑๑/๑๕๘-๒๐๔/๒๐๒-๒๐๕.

^๖ ที.ปา. ๑๑/๒๓๔/๒๐๕-๒๑๐.

ชีวิต จะไม่ละเมิดสิทธิของกันและกัน แต่ต้องกระทำต่อกันตามสิทธิที่ควรกระทำ เช่น การกระทำที่ค้าง
อยู่บนสิทธิหน้าที่ตามทศ ๖ และบนพื้นฐานแห่งพรหมวิหาร มีเมตตา เป็นต้น

๒.๒.๒ ความเสมอภาคทางสังคม

ความเสมอภาคทางสังคม (Social equality) คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์บนพื้นฐานแห่ง
ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในฐานะเป็นปัจเจกชนคนหนึ่งในสังคม ในข้อนี้ ตามแนวพุทธศาสนามี
หลักธรรมที่สามารถนำมาอธิบายให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชนได้อย่างดียิ่ง ซึ่งผู้วิจัยจะมุ่งเสนอถึง
ความเสมอภาคทางสังคมตามแนวธรรมเหล่านั้น และเพื่อประโยชน์แห่งการเปรียบเทียบ ในที่นี้ ผู้วิจัย
จะแยกประเด็นแห่งการศึกษา คือ ความเสมอภาคด้านชนชั้น ระหว่างเพศ กติกาสังคม เศรษฐกิจ
การศึกษา และการปกครองตามลำดับ ดังนี้

๑) ความเสมอภาคด้านชนชั้น

ความเสมอภาคด้านชนชั้นตามแนวพุทธศาสนา คือ แนวคำสอนที่มุ่งส่งเสริมให้
บุคคลเล็งเห็นความสำคัญของกันและกัน อันเป็นความเท่าเทียมกันที่พระพุทธองค์ปฏิบัติมาจาก
แนวคิดเดิมของลัทธิศาสนาที่มีอยู่ก่อนในสมัยพุทธกาล โดยอ้างถึงความเสมอกันด้านการประพฤ
ติธรรมร่วมกัน มากกว่าจะไปแบ่งแยกวรรณะหรือการเกลียดชังและมีสาระสำคัญสามารถสรุปลงใน
๓ คำคือ “เสรีภาพ สมภาพหรือเสมอภาค และภราดรภาพ โดยเฉพาะความเสมอภาค ซึ่งในประเด็นนี้
ดร. อัมเบดการ์ กล่าวว่า

ความไม่เสมอภาคระหว่างมนุษย์เป็นคำสอนอย่างเป็นทางการของศาสนา
พราหมณ์ พระผู้มีพระภาคทรงวางพระองค์ตรงข้ามกับระบบวรรณะที่เข้มแข็งที่สุด
และทรงหนุนหลักการแห่งความเสมอภาคในยุคแรกๆ และคงเส้นคงวาที่สุด ไม่มี
ข้อดกกลงใดๆ ที่สนับสนุนระบบวรรณะและความไม่เสมอภาค ซึ่งพระพุทธองค์ไม่
ทรงคัดค้าน พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสกะว่า เสฏฐะว่า อุดมคติที่สูงส่งต่างหากเป็นสิ่ง
สำคัญที่สุด มิใช่กำเนิดในตระกูลสูงส่ง ไม่มีการแบ่งชั้นวรรณะ ความไม่เสมอภาค
ความเท่าเทียมกัน ความเป็นคนสูงส่งและความเป็นคนต่ำต้อย แต่ทุกคนเท่าเทียมกัน นี้
คือสิ่งที่พระพุทธเจ้าทรงยืนยันและให้เปรียบเทียบตัวเข้ากับคนอื่น พวกเขาเป็น
อย่างไร เราก็เป็นอย่างนั้น เราเป็นอย่างไร พวกเขาก็เป็นอย่างนั้น พระพุทธเจ้าตรัส
แสดงดังนี้”

๑๑ บี. อาร์. อัมเบดการ์, พระพุทธศาสนา : แนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง, แปลโดย
พระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตฺโต), (กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๔๘ - ๔๙.

จากการศึกษาความเสมอภาคด้านวรรณะ จะเห็นได้ว่า ทักษะเรื่องวรรณะ ซึ่งพระพุทธองค์ทรงสั่งสอนว่า วรรณะทั้ง ๔ ที่คนนับถือกันอยู่ในขณะนั้นว่า แตกต่างกัน โดยกำเนิดเป็นเรื่องไม่จริง ^{๑๒} ดังพุทธพจน์ว่า “...วรรณะ ๔ เหล่านี้คือ กษัตริย์ พราหมณ์ แพศย์ ศูทร ออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยที่ตถาคตประกาศแล้ว ย่อมละนามและโคตรเดิมเสียถึงความนับว่าสมณสากยบุตร ทั้งนั้น”^{๑๓} นอกจากนี้ พระองค์ทรงย้ำอีกว่า “ใครๆ ก็เป็นพราหมณ์ได้ เพราะไม่ใช่เรื่องชาติกำเนิด (อย่างที่ภาษาสังคมวิทยา เรียกว่า “สถานภาพติดตัว” หรือ “ascribed status”) แต่เป็น”สถานภาพที่สัมฤทธิ์” (achieved status) ได้ เพราะพระองค์เชื่อว่า “ผู้ลอยบาปไปได้แล้ว เราเรียกว่า พราหมณ์”^{๑๔}

๒) ความเสมอภาคระหว่างเพศ

ความเสมอภาคระหว่างเพศ คือ ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีตามแนวพุทธศาสนา ซึ่งในสังคมปัจจุบัน จะเห็นได้ว่า มีทักษะที่แตกต่างกันออกไป ส่วนมาก มักจะขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมเป็นสำคัญ บางสถานการณ์ก็ให้บุรุษเป็นผู้เหนือกว่า (Patriarchy) บางสถานการณ์ก็ให้สตรีเป็นผู้เหนือกว่า (Matriarchy) อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจในมุมมองของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยมุ่งเสนอความเสมอภาคระหว่างเพศ เกี่ยวกับความเป็นบิดามารดา สามีภรรยา อุบาสกอุบาสิกา เอกทัตตะ กัลยาณมิตร และพระอริยบุคคล คือ

- บุรุษและสตรีในฐานะบิดามารดาของบุตร คือ เป็นฐานะหรือตำแหน่งอันศักดิ์สิทธิ์ คงไม่เฉพาะแต่ในพระพุทธศาสนาเท่านั้น แต่ในพระพุทธศาสนานั้น ยกย่องบุรุษและสตรีผู้เป็นบิดามารดาว่า เป็นผู้ให้กำเนิด เป็นพรหมของบุตร เป็นครูคนแรกของบุตร กระทั่งเป็นมิตรแท้ที่ลูก ๆ ต้องมั่นใจเชื่อใจสามารถที่จะปรึกษา และเปิดเผยความลับที่ไม่กล้าเผยกับใครได้

- บุรุษและสตรีในฐานะสามีภรรยา คือ สามีภรรยาเป็นผู้ทำหน้าที่พ่อบ้านแม่บ้าน ทั้งสองจะต้องมีการกระทำต่อกันอย่างมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน กล่าวคือ “ภรรยา อันสามีพึงบำรุงด้วย ๕ สถาน คือ ด้วยยกย่องว่าเป็นภรรยา ด้วยไม่ดูหมิ่น ด้วยไม่ประพฤตินอกใจ ด้วยมอบความเป็นใหญ่ให้ และด้วยให้เครื่องแต่งตัว”^{๑๕} ส่วนภรรยาอันสามีบำรุงด้วยสถาน ๕ เหล่านี้แล้ว ย่อมอนุเคราะห์

^{๑๒} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๖, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาเมฆราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓๓-๑๓๔.

^{๑๓} อัง.อรรถก. ๒๓/๑๐๕/๑๕๔.

^{๑๔} ทวิช เปล่งวิทยา, จิตวิทยาภาษาธรรม, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๕), หน้า ๖๓๗-๖๓๘.

^{๑๕} ที.ปา. ๑๑/๒๐๑/๘๕.

สามีด้วยสถาน ๕ คือ “จัดการงานดี สงเคราะห์คนข้างเคียงสามีดี ไม่ประพฤตินอกใจสามี รักษาทรัพย์ที่หามาให้ และขยันไม่เกียจคร้านในกิจการทั้งปวง”^{๑๖}

- บุรุษและสตรีในฐานะอุบาสกอุบาสิกา คือ บุรุษและสตรีที่ปฏิบัติธรรม รักษาศีล ไกล่ชิดกับพระรัตนตรัยในพระพุทธศาสนา องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาแห่งชาวพุทธ ได้ตรัสวางรากฐาน ของพระพุทธศาสนาไว้ว่า จะมั่นคงยั่งยืนหรือไม่ ขึ้นอยู่กับบริษัท ๔ คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ดังนั้น อุบาสกอุบาสิกา จึงเป็นเสาหลักในการค้ำชูพระพุทธศาสนา ให้มั่นคงยั่งยืนมีฐานะคล้ายกัน ต่างกันเพียงเพศเท่านั้นคืออุบาสกเป็นเพศชาย แต่อุบาสิกาเป็นเพศหญิง ซึ่งทั้งสองต่างมีหลักคุณธรรมที่เสมอเหมือนกัน เช่น มีศรัทธา มีศีลบริสุทธิ์ ไม่แสวงหาเขตบุญนอกพระพุทธศาสนา เป็นต้น

- บุรุษและสตรีในฐานะเอตทัคคะ คือ เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธศาสน์จะเห็นได้ว่า “พระพุทธองค์ทรงยกย่องพระภิกษุว่าเป็นผู้เป็นเลิศนั้น ในขณะที่เดียวกันก็ทรงยกย่องภิกษุณีเช่นกัน นอกจากนี้ ยังได้ยกย่องบุรุษและสตรีเป็นเอตทัคคะเด่นๆ เช่น ฝ่ายชายมีตปุสสะและภัลลิกะ เลิศในทางถึงสรณะก่อน อนาถปิณฑิกเศรษฐี เลิศในทางถวายทานแก่พระสงฆ์”^{๑๗} เป็นต้น “ส่วนฝ่ายหญิงมีนางสุชาดา ผู้เลิศในทางถึงสรณะเป็นคนแรก นางวิสาขา ผู้เลิศในทางถวายทาน”^{๑๘} เป็นต้น

- บุรุษและสตรีในฐานะกัลยาณมิตร คือ บุรุษและสตรีนอกจากจะมีฐานะต่างๆ ที่กล่าวมาแล้ว ยังมีอีกฐานะมิตรแท้หรือมิตรที่ดีทั้งของบุตร ของสมาชิกในประชาคมและ ยังเป็นผู้ประกอบด้วยคุณสมบัติของกัลยาณมิตร กล่าวคือ น่ารัก ในฐานะเป็นที่สบายใจและสนิทสนมชวนให้อยากเข้าไปปรึกษาได้ตาม มีน้ำใจหนักแน่น นำเคารพ ในฐานะประพฤติสมควรแก่ฐานะ ให้เกิดความรู้สึกรอบอุ้มใจ เป็นที่พึ่งได้และปลอดภัย มีภูมิรู้ถ่ายทอด ควรเอาอย่างในฐานะทรงคุณ คือ ความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง ทั้งเป็นผู้ฝึกรอบรม และ ปรับปรุงตนอยู่เสมอ รู้จักพูด รู้จักชี้แจงให้เข้าใจ รู้ว่าเมื่อไรควรพูดอะไร คอยให้คำแนะนำ กล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษาที่ดี อดทนต่อถ้อยคำ คือ พร้อมที่จะรับฟังคำปรึกษาซักถามทุกอย่างอยู่เสมอ อดทนฟังได้ไม่รู้จักเบื้อ กล่าวชี้แจงในเรื่องต่าง ๆ

^{๑๖} ที.ปา. ๑๑/๒๐๑/๘๕.

^{๑๗} คณาจารย์แห่งโรงพยาบาลเถียงเชียง, พุทธานุพุทธประวัติ ฉบับมาตรฐาน, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๓๖), หน้า ๑๖๓.

^{๑๘} อุดร จันทวัน, พุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน,

http://202.28.52.4/article/article_file/15dissertation47.html#top (๒๕ ก.ค. ๒๕๔๕).

ที่ลึกซึ้งได้ สามารถอธิบายเรื่องยากให้เข้าใจง่ายขึ้น และไม่แนะนำในเรื่องเหลวไหล หรือชักจูงไปในทางเสื่อมเสีย^{๑๕}

- บุรุษและสตรีในฐานะพระอริยบุคคล คือ ในประเด็นนี้ ตามแนวพุทธศาสน์มองว่า บุรุษและสตรีสามารถเข้ามาบวชและเป็นพระอริยบุคคลได้ ดังจะเห็นได้จากการที่มีพุทธานุญาตให้พระนางปชาบดีโคตมีบวชเป็นพระภิกษุณี การบวชตามแนวพุทธศาสน์ คือเพศที่ได้รับการยกย่องเชิดชูให้อยู่ในฐานะอันสูงส่ง ในสังคมแตกต่างกันไป ทั้งในอดีต และปัจจุบัน ในอดีตสมัยพุทธกาลสตรีก็ได้รับการอนุญาตให้บวชในพระพุทธศาสนา เมื่อบวชแล้วก็ได้มีโอกาสปฏิบัติธรรม และ บรรลุธรรม ถึงกับได้รับเอตทัคคะในด้านต่าง ๆ ทั้งในฝ่ายภิกษุณีสงฆ์ที่มีพระนางปชาบดีโคตมี เป็นต้น และในฝ่ายอุบาสิกา มีนางสุชาดา และนางวิสาขา มหาอุบาสิกา เป็นต้น ต่างก็ได้เข้าถึงพระรัตนตรัย ได้ปฏิบัติธรรม ได้บำเพ็ญธรรม บรรลุมรรคผล เป็นพระอริยบุคคลชั้นต่าง ๆ ตามอุปนิสัย และโอกาสของตน ๆ เมื่อกาลเวลาผ่านไป และในสถานการณ์ทางสังคมและสภาพแวดล้อมที่แตกต่างไป สตรีในสังคมชาวพุทธก็ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกับบุรุษเสมอมา เช่น “หลักมรณวาสธรรม”^{๑๖} “หลักสทวารสันโดษ”^{๑๗} “หลักอปริหานิยธรรม”^{๑๘} เป็นต้น

จากการศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศ จะเห็นได้ว่า เกี่ยวกับบุรุษและสตรีตามแนวพุทธศาสน์นั้น เป็นเรื่องที่สะท้อนให้เห็นถึงความเท่าเทียมกัน โดยย่ำว่า ทั้งสองต่างกันเพียงเพศเท่านั้น แต่ในเรื่องศักยภาพ สติปัญญา ทั้งไม่ต่างกันเลย ดังนั้น ทั้งบุรุษและสตรี ตามแนวพุทธศาสน์ถือว่า ทั้งสามารถประพฤติธรรมและบรรลุธรรม เข้าถึงเป้าหมายสูงสุดในศาสนาได้เช่นกันอันเป็นความเสมอภาคที่ไม่ต้องมีการเรียกร้องอีกต่อไป

๓) ความเสมอภาคในกติกาสังคม

ความเสมอภาคในกติกาสังคม ซึ่งคำว่า กติกา หมายถึง กฎเกณฑ์หรือข้อตกลงที่บุคคลตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไปกำหนดขึ้นเป็นหลักปฏิบัติ เช่น กติกาต่างๆ หรือหนังสือสัญญา ข้อตกลง

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๒๐๔.

^{๑๖} สจ.ส. ๑๕/๓๑๖/๘๔๕.

^{๑๗} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแล้ว, หน้า ๑๗๖.

^{๑๘} อจ.สตุตค. ๒๓/๒๐/๑๘.

แต่ละเรื่อง^{๒๓} สังคม หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคมชนบท ท้องถิ่น หรือ สมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชาวบ้าน ที่เกี่ยวกับการพบปะสังสรรค์ หรือ ชุมนุมกัน เช่น วงสังคม งานสังคม^{๒๔} เป็นต้น ความเสมอภาคในกติกาสังคม จึงเป็นความเท่าเทียมตามระเบียบกฎเกณฑ์ ข้อตกลงของจำนวนบุคคลตั้งแต่ ๒ ฝ่าย ที่ปฏิบัติต่อกันในกลุ่มหรือสังคม และมีในแนวคิดตามปรัชญาสากล และแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ซึ่งแนวคิดปรัชญาสากลจะเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย ดังจะกล่าวในบทต่อไป ส่วนแนวคิดความเสมอภาคในกติกาสังคมตามพระพุทธศาสนา จะเป็นไปตามธรรมวินัย พระพุทธองค์ทรงปฏิเสธการดูหมิ่น ระบบชั้นวรรณะและเพศ ซึ่งเป็นหลักความเชื่อในสังคมอินเดียสมัยนั้น โดยมีพระพุทธพจน์ที่ว่า การที่จะเป็นพราหมณ์นั้นมิได้ขึ้นอยู่กับชาติกำเนิด แต่ขึ้นอยู่กับกรกระทำ ในลักษณะเช่นนี้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาสากล ที่มีเนื้อหาสาระเปิดกว้างสำหรับทุกคน ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องชั้น วรรณะ เชื้อชาติ หรือเพศ กล่าวคือ พระพุทธศาสนาก็ยอมรับให้มีภิกษุณีเกิดขึ้นในพุทธอาณาจักร โดยมีหลักพระธรรมวินัยเป็นกรอบแห่งความเสมอภาค

เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเสมอภาคในสงฆ์จึงเป็นความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานแห่งพระธรรมวินัยอันเป็นกติกาสังคมของบรรพชิต นับว่าเป็นความเสมอภาคระหว่างบุคคลตามแนวพุทธศาสนา ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่หรือเยาวชน เช่น เกี่ยวกับเยาวชนก็ยอมรับให้เด็กมาบวช เพราะสามารถบรรลุธรรมได้ เช่น สามเณรราหุล เป็นต้น เมื่อเป็นเช่นนี้ การเป็นสงฆ์คือเป็นบุคคลที่มีสภาพเหมือนกัน และในการบวชเป็นพระภิกษุสงฆ์นั้นก็ ไม่มีการนุ่งห่มที่แตกต่างกันออกไป การนุ่งห่มใช้ผ้ากาสาวพัสตร์ และปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเหมือนกัน เช่น พระพุทธองค์และพระสาวกไม่ได้นุ่งห่มแตกต่างกันออกไป หรือแม้ในสมัยต่อมาเมื่อมีระบบเจ้าอาวาส และรองเจ้าอาวาสกับพระลูกวัด ก็จะต้องปฏิบัติตามพระธรรมวินัยเหมือนกัน เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคในสงฆ์ได้อย่างแจ่มชัดและทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นความเสมอภาคที่เป็นไปตามกติกาสังคม ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคในกติกาสังคมเกี่ยวกับพระธรรมและวินัย คือ

- ความเสมอภาคในพระธรรม คือ ความเสมอภาคของบุคคลในฐานะถึงเห็นความสำคัญของกฎธรรมชาติ เป็นหลักส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของบุคคล เช่น การมองเห็นความสำคัญของความดี มีการกระทำที่สอดคล้องกับความดีทั้งทางกาย วาจา ใจ บนพื้นฐานของคุณธรรม เช่น การให้ความรักความปรารถนาดีต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย เพราะธรรมคือกฎแห่ง

^{๒๓}ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒, (กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๗.

^{๒๔}เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๕๕.

ธรรมชาติที่ถูกต้อง ซึ่งหลักธรรมที่เน้นถึงความเสมอภาคของบุคคล ที่บุคคลควรประพฤติร่วมกันนั้น จะต้องเป็นไปตามคติกาของสังคัม ความเสมอภาคในพระธรรมสามารถขยายออกได้ ๓ ลักษณะ ได้แก่

๑. ความเสมอภาคด้านภาวะ คือ การรู้ภาวะของสิ่งทั้งหลายทั้งปวงว่า แท้ที่จริงแล้ว มีอยู่จริงหรือไม่มีอยู่จริง ซึ่งในประเด็นนี้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มองว่า สิ่งที่เกิดจากการปรุงแต่ง (สังขตธรรม) เป็นสิ่งไม่เที่ยงแท้ (อนิจจัง) มีเปลี่ยนแปลงไม่ตามกาลเวลา (ทุกขัง) ไม่มีตัวตนที่ถาวร (อนัตตา)

๒. ความเสมอภาคด้านการเกิดขึ้น คือ การรู้ลักษณะการเกิดขึ้นของสิ่งทั้งปวงว่า เกิดขึ้นมาได้อย่างไร มีกฎที่ตายตัวหรือปราศจากกฎ ซึ่งในประเด็นนี้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มองว่า สรรพสิ่งเกิดขึ้นมาจากการปรุงแต่งนั้น เกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยที่มีกฎแน่นอน (ปฏิจสมุปบาท หรืออิทัปปิจจยตา)

๓. ความเสมอภาคด้านการจัดการ คือ การรู้วิธีบริหารจัดการสิ่งทั้งหลายทั้งปวงว่า ควรทำอย่างไรจึงจะได้ผลดีที่สุด ซึ่งในประเด็นนี้ หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา มองว่า สิ่งต่างๆ ควรจะอยู่ร่วมกันได้ครบทุกองคาพยพ จึงต้องจัดความสัมพันธ์ให้เกื้อกูลและแบ่งปันกันในลักษณะเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ท่าน แต่ละองคาพยพจึงต้องทำหน้าที่ของตนเพื่อรักษาความสมดุล โดยไม่มุ่งให้ใช้สิทธิจนเกินขอบเขตอันเป็นการเบียดเบียนผู้อื่น เมื่อเป็นเช่นนี้ ในการจัดการตามแนวธรรมของพระพุทธศาสนาจึงมุ่งเน้นที่ทางสายกลาง^{๒๕}

ตามที่กล่าวมานี้ เป็นเรื่องความเสมอภาคในคติกาสังคัมที่เกี่ยวกับธรรม อันเป็นกฎเกณฑ์แห่งธรรมชาติที่สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ให้เล็งเห็นความเท่าเทียมกันในสังคัมได้อย่างกลมกลืน และเกิดสันติสุขในสังคัมได้จริง

- ความเสมอภาคในพระวินัย คือ ความเท่าเทียมกันของบุคคลในการประพฤติ เพื่อส่งเสริมกระทำตามคติกาทางสังคัมด้วย ความเสมอภาคทางพระวินัย ผู้ศึกษามุ่งจะกล่าวถึงแนวปฏิบัติความเสมอภาคตามพระวินัยเกี่ยวกับศีล ได้แก่

^{๒๕}บุรุษนา เพียรเวช, “พุทธทาสสอนอะไร ทำไม อย่างไร” วารสารพุทธศาสนา, ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๒ (พฤษภาคม – กรกฎาคม ๒๕๔๘) : ๕๘.

๑. เบญจศีล หรือศีล ๕ คือ ศีลในชั้นประยุกต์ที่มุ่งสามัญชน หรือ พุทธศาสนิกชน จะต้องกระทำต่อกันในสังคม เป็นการไม่เบียดเบียนกันและกัน ได้แก่ การไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ประพฤติผิดในกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ดื่มเมาคือสุราเมรัย^{๒๖}

๒. ศีล ๘ คือ ศีลระดับขยายที่เหมาะสมแก่ผู้หวังความก้าวหน้าในความคิด ด้วยการรักษาระเบียบทางกาย วาจา หรือการฝึกหัดกายวาจาให้ยิ่งขึ้นไป ได้แก่ เว้นจากการฆ่า ลัก ประพฤติผิดพรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารในเวลาวิกาล การฟ้อนรำขับร้องฯ และ เว้นจากที่นอนอันสูงใหญ่หรูหรา^{๒๗}

๓. ศีล ๑๐ คือ ศีลระดับขยายที่เหมาะสมแก่สามเณร สามเณรี ได้แก่ เว้นจากการฆ่า ลัก ประพฤติผิดพรหมจรรย์ พูดเท็จ ดื่มสุราเมรัย บริโภคอาหารในเวลาวิกาล การฟ้อนรำขับร้องบรรเลงดนตรีดูการละเล่น การตัดทรงคอกไม้ของหอมฯ และเว้นจากการรับเงินและทอง^{๒๘}

๔. ศีล ๒๒๗ คือ ศีลระดับขยายที่เหมาะสมแก่ภิกษุ ได้แก่ ปาราชิก ๔ สังฆาทิเสส ๑๓ อนิยต ๒^{๒๙} นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๘๒ ปาฏิเทสนียะ ๔ เสด็จยะ ๑๕ และ อธิกรณะ ๗^{๓๐}

๕. ศีล ๓๑๑ คือ ศีลระดับขยายที่เหมาะสมแก่ภิกษุณี ได้แก่ ปาราชิก ๘ สังฆาทิเสส ๑๗ อนิยต ๒ นิสสัคคิยปาจิตตีย์ ๓๐ ปาจิตตีย์ ๑๑๖ ปาฏิเทสนียะ ๘ เสด็จยะ ๑๕ และ อธิกรณะ ๗^{๓๑}

ความเสมอภาคของพฤติกรรมหรือการกระทำตามกฎระเบียบของศีลนี้ เป็นเรื่องของ ความเสมอภาคตามพระวินัย อันเป็นกฎแห่งมนุษย์ ที่สามารถป้องกันสิ่งไม่ดีไม่งาม หรือความไม่ เป็นธรรมในสังคมได้

จากการศึกษาความเสมอภาคในกติกาสังคม จะเห็นได้ว่า เกี่ยวกับพระธรรม เป็นความเสมอภาคเกี่ยวกับหลักธรรม ซึ่งเป็นไปตามสภาวะ การเกิดขึ้น และความเสมอภาคด้านการจัดการ ส่วน ความเสมอภาคในพระวินัยเป็นความเสมอภาคที่ตกลงตามกติกาที่สังคมวางไว้ เป็นเรื่องแนวการ

^{๒๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๗๗.

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗๖.

^{๒๘} เรื่องเดียวกัน.

^{๒๙} สุชีพ ปุญญานุภาพ, พระไตรปิฎกฉบับประชาชน, อ่างแก้ว, หน้า. ๑๓๕.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕๕.

^{๓๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๔ - ๑๘๕.

ปฏิบัติหรือระเบียบ แต่ที่นี้ มุ่งจะกล่าวเฉพาะ “ศีล” มีศีล ๕ สำหรับสามัญชน ศีล ๘ สำหรับผู้ที่หวังความก้าวหน้าเพื่อปรับพฤติกรรมให้ละเอียดมากกว่าศีล ๕ ศีล ๑๐ เป็นศีลสำหรับสามเณรและสามเณรี ผู้ศึกษาถึงความเป็นสมณะอายุต่ำกว่า ๒๐ ปีหรือจะอุปสมบท ศีล ๒๒๗ เป็นศีลสำหรับพระภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาเถรวาท จะต้องเป็นกฎเกณฑ์หรือแนวปฏิบัติ ศีล ๓๑๑ เป็นศีลของภิกษุณีหรือแนวปฏิบัติสำหรับสตรีเพศ ดังนั้น เกี่ยวกับพระธรรมวินัยจึงเป็นกติกาสำคัญ ที่เป็นข้อยืนยันถึงความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสน์ได้ทุกระดับ ดังจะเห็นได้จากข้อเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเสมอภาคทางพระธรรมวินัย ๘ อย่าง^{๑๒} เช่น ข้อเปรียบเทียบที่ว่า “พระธรรมวินัย มีรสเดียว คือ วิมุตติรส (รสแห่งความหลุดพ้น) อุจมหาสุมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม เป็นต้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลเมื่อเข้ามาสู่สังคัมสงฆ์ จะต้องมีความเท่าเทียมกันเบื้องหน้าพระธรรมวินัยเช่นเดียวกัน

๔) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์เกี่ยวกับการแสวงหาสิ่งอำนวยความสะดวก อย่างที่เรียกว่า “ปัจจัย” หมายถึง สิ่งเกื้อหนุนในการดำเนินชีวิต ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์ จะเห็นได้ว่า มีการกล่าวถึงปัจจัยตามสถานะของบุคคลเท่าที่จำเป็น เช่น บุคคลทั่วไปให้ตระหนักถึงปัจจัย ๔ ได้แก่ ที่อยู่ เครื่องนุ่งห่ม อาหาร และยารักษาโรค ส่วนบรรพชิตย้าให้ตระหนักถึงปัจจัยเครื่องอาศัยของบรรพชิต หรือเรียกว่า “นิสสัย” ๔ ได้แก่ เทียวบิณฑบาต นุ่งห่มผ้าบังสุกุล อยู่โคนไม้ และฉันยาคองด้วยน้ำมูตรเนา^{๑๓} ซึ่งปัจจัยของการดำรงชีพเหล่านี้ ตามแนวพุทธศาสน์คือสิ่งที่บุคคลควรมีควรได้อย่างเท่าเทียมกัน และการที่ได้มาจะต้องไม่มีการเบียดเบียนทั้งตน ผู้อื่น และในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอโดยสรุปสิ่งที่เศรษฐกิจภายนอกและภายในตามลำดับ คือ

- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจภายนอก คือ ความเท่าเทียมกันด้านการดำเนินการเกี่ยวกับการผลิต การกระจายสินค้าหรือกระจายรายได้ และการบริโภครทรัพย์ หรือสวัสดิการของมนุษย์อันเป็นการแสวงหาของบุคคลทั่วไป ซึ่งความเสมอภาคทางเศรษฐกิจตามแนวพุทธศาสน์แม้จะเน้นสอนเกี่ยวกับความสำคัญของเศรษฐกิจภายในหรือจิตใจ^{๑๔} แต่ก็ไม่ได้มองข้ามเศรษฐกิจภายนอก จึงมีคำสอนเกี่ยวกับการสร้างตน การผลิต การบริโภคร การแบ่งปัน การแบ่งตามหลักพิธีกรรม หลักโภควิภาค และหลักการประกอบธุรกิจ ได้แก่

^{๑๒} วจ.อภฺรฺก. ๒๓/๑๐๕/๒๐๐๗.

^{๑๓} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, นวโกวาท ฉบับภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ, (กรุงเทพฯ : บริษัท นู พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^{๑๔} วิรัช ธีรพันธุ์เมธี, พุทธปรัชญาการปกครอง, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, มปป.), หน้า ๕๑.

๑. หลักการสร้างตนทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ประโยชน์ในปัจจุบัน ๔ อย่าง หรือ ทัศนคติที่มีกตประ โยชน์ อำนาจประโยชน์สุขเบื้องต้นสุขการมี การจ่าย ไม่มีหนี้ ไม่มีโทษ^{๓๕} ได้แก่ อุดมฐานสัมปทา (ขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่) อารักขสัมปทา (รู้จักรักษาและคุ้มครองโภคทรัพย์) กัลยาณมิตตตา (คบคนดีเป็นมิตร) และสมชีวิตา (มีความเป็นอยู่เหมาะสม)

๒. หลักการผลิตกรรม ได้แก่ ผู้ผลิตและผู้ประกอบการต้องมีธรรมะตามหลักทศ ๖ ในการผลิตต้องถือหลักสัมมาอาชีพะ สัมมากรรมันตะ สัมมาวาจา และผลิตตามหลักสัน โคช คือ อุดมการณ์ทางเศรษฐกิจของชาวพุทธที่เรียกว่า เศรษฐกิจพอเพียง

๓. หลักการบริโภครวม ได้แก่ การบริโภคด้วยโยนิโสมนสิการ ด้วยทฤษฎีคุณค่าแท้ - คุณค่าเทียมตามหลักพิจารณาด้วยปัญญา (ปฏิสังขยา โยนิโส ๑๗๑) การบริโภคที่จะเกิดอรรถประโยชน์ที่สมบูรณ์นั้นจะต้องประกอบด้วยพอใจ ๓ ชั้น ได้แก่ อรรถประโยชน์ขั้นต้น (กามฉันทะ) อรรถประโยชน์ขั้นกลาง (กุศลฉันทะ) และอรรถประโยชน์ขั้นสูง (ธัมมฉันทะ)^{๓๖}

๔. หลักการแบ่งปันผลประโยชน์ ได้แก่ การไม่ขายของที่มิพินมิโรค แต่ให้แลกเปลี่ยนสิ่งของด้วยยุติธรรม ไม่เห็นด้วยกับกลุ่มการค้าพานิช ที่ว่า ทุนต่ำ กำไรสูง แต่มุ่งคุณค่าคุณประโยชน์ คุณภาพ โดยใช้สังคหวัตถุในสังคม ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อรรถจริยา สมานัตตตา^{๓๗}

๕. หลักการแบ่งทรัพย์สินตามหลักพิธีกรรม ๕ อย่าง ได้แก่ เลี้ยงมารดาบิดาครอบครัวยุติธรรม ให้เป็นสุข เลี้ยงมิตรสหาย ร่วมกิจการ ป้องกันอันตราย และการเสียามิ^{๓๘}

๖. หลักโภควิภาค ได้แก่ พึงบริโภคหรือใช้สอย ส่วนหนึ่ง ประกอบการงานหรือลงทุนด้วยทรัพย์สินสองส่วน และเก็บไว้เพื่อใช้ในคราวฉุกเฉินหนึ่ง^{๓๙}

๗. หลักการประกอบธุรกิจอย่างมีธรรม ได้แก่ การแสวงหาทางด้านธุรกิจ หรือ การค้าขายที่ไม่เป็นผลดีต่อสังคม แม้จะมีผลกำไรมาก แต่ก็เป็นสิ่งไม่ควรทำ ได้แก่ การค้าขายศาสตรา การค้าขายสัตว์ การค้าขายเนื้อสัตว์ การค้าขายน้ำเมา และการค้าขายยาพิษ^{๔๐} หรือการประกอบธุรกิจ ผิดกฎหมายหรือศีลธรรม เป็นต้น

- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจภายใน คือ ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจที่เน้นให้บุคคลถึงเห็นความสำคัญของการแสวงหาทรัพย์สินหรือเศรษฐกิจภายในหรือจิตใจ ด้วยการเน้นให้

^{๓๕} อก.อุฎฐก. ๒๓/๑๔๔/๒๘๕.

^{๓๖} ที.ปา. ๑๑/๒๐๓/๒๐๕.

^{๓๗} ที.ปา. ๑๑/๑๔๐/๑๖๗.

^{๓๘} อก.ปญจก. ๒๒/๔๑/๔๘.

^{๓๙} ที.ปา. ๑๑/๑๕๗/๒๐๒.

^{๔๐} อก.ปญจก. ๒๒ / ๑๗๗ / ๑๘๖.

บุคคล บริโภคปัจจัยอย่างพอเพียงตามสถานภาพของตน สำหรับบรรพชิตจะต้องบริโภคปัจจัยในการดำรงชีพ คือ เทียววิณชทาต เป็นต้น ในที่นี้ ผู้ศึกษามุ่งกล่าวถึงความสัน โद्यและอริยทรัพย์ ดังนี้

๑. สัน โद्य คือ ความยินดีพอใจในสิ่งที่ เป็นของคนที่หามาได้ด้วยเรี่ยวแรงความเพียรอันชอบธรรม ๓ ประการ ได้แก่ ยถาลภสัน โद्य คือ ความพอใจในสิ่งที่ตนหามาได้ไม่คิด ขวนขวายเกินกำลังกาย กำลังสติปัญญาของตน จนเหลือทน ทำตนให้ลำบาก ยากจน ทนทุกข์ทรมาน เพราะความอยาก ยถาลภสัน โद्य คือ ความยินดีพอใจ ในสิ่งที่ตนเองมี ตนเองเป็น ไม่ทอดทิ้งของที่ตนมี ยินดีในสิ่งที่ผู้อื่นมีอยู่ มีความรู้สึกนึกคิดไปว่า ของคนอื่นมีคุณค่า กลับมองว่า ของคนไร้ประโยชน์ และยถาสารูปสัน โद्य คือ ความยินดีพอใจในความเหมาะสมความพอดีแก่ตนเอง ไม่คิด ทะเขอะทะยานเกินตัว ไม่รู้จักสำรวจตนเป็นคนมักใหญ่ใฝ่สูง ไม่คำนึงถึงฐานะภาวะของตนเอง อันเป็นเหตุให้เกิดความทุกข์ยากลำบาก และสมหวังในที่สุด^{๔๑}

๒. อริยทรัพย์ คือ ทรัพย์สมบัติภายใน (จิตใจ) มี ๗ ประการ ได้แก่ ศรัทธา มีความเชื่อที่ถูกต้อง สติ มีการควบคุมกายและวาจา หิริ มีความละอายแก่การทำชั่ว โอตตปปะ มีความเกรงกลัวต่อผลของการทำชั่ว พาหุสัจจะ มีการแสวงหาความรู้ จาคะ มีการเสียสละแบ่งปัน และปัญญา ชาญฉลาดในสิ่งที่ เป็นประโยชน์^{๔๒}

จากการศึกษาความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสน์แม้จะ เน้นอุดมการณ์คือความสงบสุขภายใน แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า เป็นศาสนาที่มองข้ามเรื่องเศรษฐกิจ อันเป็นหลักสำคัญของการดำเนินชีวิตขั้นพื้นฐาน ด้วยเหตุนี้ จึงปรากฏว่า มีคำสอนหลายประการที่มุ่ง สนับสนุนการแสวงหาความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เพราะเชื่อว่า บุคคลเมื่อสมบูรณ์หรือมั่นคงทาง เศรษฐกิจอันเป็นเรื่องของการตอบสนองทางร่างกายแล้ว บุคคลย่อมแสวงหาความสุขภายในหรือ ตอบสนองทางจิตใจ ซึ่งได้วางหลักการแสวงหาภายในเรียกว่า อริยทรัพย์ ไว้เป็นแนวทางด้วย

๕) ความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ ความเท่าเทียมกันของบุคคลเกี่ยวกับขบวนการ ฝึกอบรม การค้นคว้า การพัฒนาตนเอง เพื่อการเข้าถึงความเสมอภาคกันในสังคม ซึ่งการได้รับการ ศึกษา ถือว่า เป็นกลไกที่สำคัญด้านการพัฒนาสังคม ด้วยเหตุนี้ ทุกๆ สังคมควรส่งเสริมให้ ประชากรได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกัน เพราะจะทำให้มนุษย์เข้าใจหลักสำคัญทางสังคม กล่าวคือ

^{๔๑} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๒๔.

^{๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๔.

หลักเสรีภาพ หลักภราดรภาพ และหลักความเสมอภาค^{๓๓} ในที่นี้ ผู้วิจัยจะมุ่งแสดงให้เห็นถึงความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐานและขั้นสูงตามลำดับ คือ

- ความเสมอภาคทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ความเท่าเทียมกันในการปฏิบัติกิจการทางการศึกษาโดยยึดหลักความเสมอภาค ขจัดปัญหาเกี่ยวกับอภิสิทธิ์ชนออกไป ไม่ว่าด้วยเงื่อนไขใด ๆ เช่น ชาติ ชั้น วรรณะ เป็นต้น ซึ่งความเสมอภาคในความกินคืออยู่ดีของบุคคลก็เป็นผลมาจากกาได้รับการศึกษาในตัวเอง ในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า ทุกชีวิตมีความเท่าเทียมกันในการได้รับการศึกษา (Right of education) ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากการเข้ามาบวชของบุคคลที่ต่างอาชีพ ต่างเพศ^{๓๔} แต่ทุกๆ ชีวิตก็สามารถแสวงหาความรู้ทางปัญญาได้เสมอกัน และเพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้ศึกษามุ่งกล่าวถึง หลักการแสวงหาความรู้ตามแนวพุทธศาสนาเกี่ยวกับความหมาย กระบวนการ จุดมุ่งหมาย และคุณสมบัติของผู้เข้าถึงการศึกษา ดังนี้

๑. ความหมายทางการศึกษา คือ การศึกษาที่ไม่ใช่การเรียนเพียงด้านภาษา และอาชีพเท่านั้น แต่หมายถึงการดับทุกข์ตนเองและผู้อื่นให้ได้ทำตนให้เป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์ นั่นก็หมายความว่า การศึกษาคือการพัฒนาขั้นพื้นฐาน ให้เจริญเต็มที เพื่อบรรเทาโรค โทสะ โมหะของมนุษย์ให้เบาบางลงและหมดไปในที่สุด

๒. กระบวนการศึกษา คือ กระบวนการแก้ปัญหาอย่างถูกต้องด้วยการทำลายอวิชชา ตัณหา และสร้างเสริมปัญญา จันทะ และกรุณา

๓. จุดมุ่งหมายการศึกษา คือ การศึกษาเป็นอันเดียวกันกับจุดหมายของชีวิตคือ ความหลุดพ้น (วิมุตติ) ได้แก่ความปลอดโปร่งเป็นอิสระ เพื่อทำชีวิตให้เข้าถึงอิสรภาพ คือทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากอำนาจครอบงำจากปัจจัยภายนอกให้มากที่สุด และ มีความเป็นใหญ่ในตัว สามารถกำหนดความเป็นอยู่ของตนให้ได้มากที่สุด

๔. คุณสมบัติของผู้ได้รับการศึกษา คือ ผู้ที่ได้รับการศึกษาตามแบบพุทธ จะมีลักษณะเด่น คือ มีความรู้คู่ความประพฤติ นอกจากจะมีการบรรลุถึงเป้าหมายของตนด้วยปัญญาแล้ว (อิตตัตถะ) ยังมีการบำเพ็ญตนเพื่อสังคมส่วนรวมได้อย่างดียิ่ง (ปรัตถะ)^{๓๕}

^{๓๓} พระมหาวิพนธ์ สุภจรี (วันคำ), “แนวความคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท”, วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย), ๒๕๔๗, หน้า ๑๑๗.

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน.

^{๓๕} วัดใหม่พระพิเรนทร์, พระไตรปิฎกวิจารณ์. http://watmai.atspace.com/tipitaka_11.htm (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๕)

- ความเสมอภาคทางการศึกษาชั้นสูง คือ ความเท่าเทียมกันทางการศึกษาด้วยการมองเห็นภาวะการแก้ปัญหาของมนุษย์ว่า ถ้าไม่มีปัญหา การศึกษาก็ไม่มี และเมื่อมองในแง่สภาพที่จะประสบผล การศึกษาคือการทำให้ชีวิตหลุดพ้นจากปัญหา ปราศจากสิ่งบีบคั้นกีดขวาง แล้วเข้าถึงสิ่งที่ดีงาม สิ่งทีประเสริฐที่สุดหรือดีที่สุดในชีวิตจะพึงได้มีอิสรภาพสมบูรณ์ ในที่นี้ ผู้ศึกษามุ่งจะกล่าวถึงการพิจารณาแนวธรรมที่ต้องศึกษา ความหมายของหลักธรรม และการศึกษาภาคปฏิบัติ ดังนี้

๑. พิจารณาแนวธรรมที่ต้องศึกษา ได้แก่ การกำหนดหลักธรรมเพื่อการวิปัสสนา (เห็นแจ้ง) เช่น ปฏิจสุมุปปาท อริยสัจ ขันธ ๕ ไตรลักษณ์ กรรม ไตรสิกขา และนิพพาน เป็นต้น

๒. พิจารณาความหมายของหลักธรรมต้องศึกษา ได้แก่ ปฏิจสุมุปปาท (แสดงกฎเหตุผลและปัจจัยสนับสนุน) อริยสัจ (แสดงปัญหาและการแก้ปัญหาของมนุษย์) ขันธ (แสดงชีวิตมีองค์ประกอบ) ไตรลักษณ์ (แสดงสภาพที่เป็นจริงที่เราจะพึงเกี่ยวข้องให้ถูกต้อง) กรรม (แสดงความเป็นไปของมนุษย์และเหตุผล ที่จะแก้ไขปรับปรุงได้ผลสำเร็จ และจุดมุ่งหมายที่จะเข้าถึงได้ด้วยการกระทำมิใช่การอ่อนนอน) ไตรสิกขา (แสดงความหมายแท้ของการศึกษา ขอบเขตการ ฝึกตน การพัฒนาชีวิตที่ดี) และนิพพาน (แสดงถึงสภาวะที่เข้าถึงเมื่อแก้ปัญหาามมนุษย์ได้แล้ว และประโยชน์สูงสุดที่จะพึงได้จากการมีชีวิตและการมีสุขภาพจิตที่สมบูรณ์)

๓. การศึกษาภาคปฏิบัติการ ได้แก่ การเข้าศึกษาในสำนักของครูอาจารย์ที่เป็นกัลยามิตร ทั้งนี้เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติตามทางที่ถูกต้อง (เอกมรรคา) ในฐานะเป็นเพื่อนติดตามหลักปัจจัยสัมมาทิฐิ ๒ ประการ คือ ปรโตโฆสะ เสี่ยงจากภายนอกรวมทั้งกัลยาณมิตร และโยนิโสมนสิการ คือ การคิดเป็นระบบ คิดแบบสัมพันธ์ภาพ (อิทัปปัจจยตา)^{๔๖} เป็นต้น

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษา จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสน์มีคำสอนที่เน้นถึงความเท่าเทียมกันในเรื่องของการศึกษา โดยสะท้อนให้บุคคลได้เห็นว่า มนุษย์ทุกคนมีธรรมชาติอย่างหนึ่งคือความทุกข์ ซึ่งความทุกข์ถือว่าเป็นมูลบทของการเสนอหลักการการศึกษา เพื่อกำจัดความทุกข์ และมุ่งส่งเสริมให้บุคคลถือปฏิบัติตามหลักเพื่อการเข้าถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษาอย่างเสมอกันคือสันติสุข

๖) ความเสมอภาคทางการปกครอง

ความเสมอภาคทางการปกครอง คือ ความเท่าเทียมกันของบุคคลเกี่ยวกับการปกครอง ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์ ถือว่า เป็นรูปแบบแนวการปกครองที่เห็นว่า ผู้ปกครองต้องมีธรรมและประชาชนจะต้องมีธรรมด้วยในที่นี้ ผู้วิจัยจะมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคทางการปกครองระหว่างผู้นำกับผู้ตาม คือ

^{๔๖} เรื่องเดียวกัน.

- ความเสมอภาคของผู้นำ คือ ความเท่าเทียมกันของบุคคลชั้นการปกครอง ในด้านของการมีธรรมหรือศีลธรรมอันดี ซึ่งในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวพุทธศาสตร์ จะเห็นได้ว่าเกี่ยวกับการปกครองนั้น ได้มีแนวธรรมที่พอเหมาะแก่ความเท่าเทียมกันอย่างชัดเจน กล่าวคือ ในฐานะที่เน้นถึงความมีธรรมในสังคม หลักธรรมที่เหมาะสมในเรื่องนี้ จึงเน้นที่ความมีธรรมของผู้นำ เช่น ผู้นำต้องมีจักรวรรดิวัตรและอคติธรรม คือ

๑. จักรวรรดิวัตร คือ วัตรของพระเจ้าจักรพรรดิ พระจริยาที่พระเจ้าจักรพรรดิพึงทรงบำเพ็ญสม่ำเสมอ หรือหน้าที่ของนักปกครองผู้ยิ่งใหญ่ ได้แก่ ธรรมาธิปไตย เป็นผู้ถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดถือหลักการ กฎกติกา ความจริง ความถูกต้อง ประโยชน์สุขที่แท้ของประชาชนเป็นหลักเกณฑ์ เป็นมาตรฐาน ธรรมิการักขา จัดการบำรุงคุ้มครองรักษาที่ชอบธรรมให้แก่ประชาชนทุกหมู่เหล่า ตลอดจนสัตว์ ทั้งหลายทั้งสัตว์บกสัตว์บินสัตว์น้ำ อธรรมการนิเสธนา ป้องกันแก้ไขกำราบปราบ ไม่ให้มีการกระทำที่ไม่ชอบธรรมไม่เป็นธรรม ธานานุประทาน จัดสรรแบ่งปันเฉลี่ยทรัพย์สินเงินทอง ปังจัยยังชีพ ให้ทั่วถึงแก่คนที่ขาดแคลนยากไร้ ให้เพียงพอที่จะเป็นอยู่ได้ทั่วกัน และ ปรินุจจา แสงปัญญา รู้จักจักปรึกษาสอบถามเข้าหาผู้รู้ผู้ทรงคุณอยู่เสมอและยิ่งๆขึ้นไป^{๔๑}

๒. อคติธรรม คือ แนวคำสอนที่มุ่งเน้นให้ผู้ปกครองควรเว้น เพราะการอำนวยความสะดวก ยุติธรรม ของผู้เป็นใหญ่เป็นหรือผู้ปกครอง ถ้าถือหลักธรรมาธิปไตย คือถือธรรมเป็นใหญ่แล้ว ก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้อคติ หรือความลำเอียง ๔ ประการ คือ ลำเอียงเพราะรักหรือชอบกันเรียก นันทาคติ ลำเอียงเพราะชังเรียก โทสาคติ ลำเอียงเพราะหลงรู้เท่าไม่ถึงการณ์เรียก โมหาคติ และ ลำเอียงเพราะกลัวเรียก ภยาคติ^{๔๒}

- ความเสมอภาคของผู้ตาม คือ ความเท่าเทียมกันของชนชั้นผู้ถูกปกครองที่จะต้อง มีธรรม เช่น กุศลกรรมบถ และคารวะธรรม คือ

๑. กุศลกรรมบถ คือ ทางแห่งกุศลกรรม ทางทำความดี กรรมดีอันเป็นทางนำไปสู่ สุกคติ ได้แก่กายกรรมที่เป็นสุจริต ๓ (เว้นจากการฆ่า เว้นจากการลัก เว้นจากการประพฤตินิดในกาม) วชิกรรมที่เป็นสุจริต ๔ (เว้นจากการพูดเท็จ เว้นจากการพูดส่อเสียด เว้นจากการพูดคำหยาบ เว้นจากการพูดไร้สาระ) และ มโนกรรมที่เป็นสุจริต ๓ (เว้นจากความโลภ เว้นจากพยาบาท และ เว้นจากความเห็นผิด)^{๔๓} รวมทั้งหม่อมมี ๑๐ ประการ

^{๔๑} ที.ปา. ๑๑/๓๕/๖๕.

^{๔๒} อจ.จตุกก. ๒๑/๑๗/๒๓.

^{๔๓} ม.ม. ๑๒/๔๘๕/๕๒๓.

๒. การวรรกรรม หรือการวตา คือ ความเคารพ การถือเป็นสิ่งสำคัญที่จะพึงใส่ใจ และปฏิบัติด้วยความเอื้อเฟื้อ หรือด้วยความหนักแน่นจริงจัง การมองเห็นคุณค่าและความสำคัญแล้ว ปฏิบัติต่อบุคคลหรือสิ่งนั้น โดยถูกต้องด้วยความจริงใจ ได้แก่ สัตถุการวตา ความเคารพในพระศาสนา ธรรมการวตา ความเคารพในพระธรรม สังฆการวตาความเคารพในพระสงฆ์ สิกขาการวตาความเคารพในการศึกษา อัปปรมาทการวตา ความเคารพในความไม่ประมาท และปฏิสันถารการวตา ความเคารพในปฏิสันถาร^{๔๐}

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการปกครอง จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสนาแม้ไม่ใช่ระบบการปกครอง แต่มีแนวคำสอนที่มุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกัน โดยเน้นปลูกสำนึกของบุคคลว่า ในการที่จะอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขทุกระดับ คนในสังคมจะต้องมีศีลธรรม คุณธรรม เสมอกัน โดยส่งเสริมให้บุคคลยึดธรรมมาธิปไตย คือ เน้นธรรมเป็นใหญ่ทั้งผู้ปกครองและผู้ใต้ปกครอง เพื่อส่งเสริมสันติสุขในสังคมอย่างเท่าเทียมกัน

๒.๓ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา

มาตรฐานการใช้ความเสมอภาค คือ การกระทำที่สื่อแสดงถึงความเท่าเทียมกัน และสะท้อนให้เห็นถึงความพอเหมาะแก่ภูมิลำเนาต่างๆ ซึ่งในสังคม มนุษย์ควรได้รับการปกป้องสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน (Equality of right and liberty) ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันจากรัฐในฐานะที่เป็นพลเมือง (Equality of citizenship) ความเสมอภาคทางโอกาส (Equality of opportunity) และความเสมอภาคระหว่างบุคคล (Equality of persons)^{๔๑} เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา จะเห็นได้ว่า มีหลักคำสอนหลายประการที่ย้ำถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุคคลกับบุคคล บุคคลกับสรรพสัตว์ และบุคคลกับสรรพสิ่ง ซึ่งได้กล่าวมาแล้วในข้อที่ผ่านมา และเพื่อเป็นมาตรฐานอันเดียวกัน หรือความเท่าเทียมกันด้านการประพฤติ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งกล่าวถึง มาตรฐานการใช้ความเสมอภาค ๒ ลักษณะ ดังนี้

^{๔๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ้างแล้ว, หน้า ๑๘๕.

^{๔๑} สมภาร พรหมทา, ปรัชญาสังคมและการเมือง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓๕.

๒.๓.๑ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธ

ความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้ในเชิงปฏิเสธ คือ การประพาดิตนตามครรลองของหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นรูปแบบของสิทธิมนุษยชนตามแนวพุทธศาสนาเน้นศีลธรรมที่ทำให้เป็นมนุษย์ ๕ ประการ คือ

- ๑) เว้นจากการฆ่า การประทุษร้ายกัน
- ๒) เว้นจากการเอาของที่เขาไม่ได้ให้
- ๓) เว้นจากการประพาดิตนในกาม
- ๔) เว้นจากการพูดเท็จ
- ๕) เว้นจากการค้ำน้ำเมา คือสุราและเมรัยอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท^{๔๒}

จากหลักเบญจศีลตามที่กล่าวมา ถือได้ว่า เป็นหลักเน้นให้บุคคลมีเจตนารมณ์ที่ตั้งใจประพาดิตนในแง่ของการปฏิเสธความชั่วทางกายและวาจา อันเป็นหลักควบคุมความประพฤติ และเป็นหลักเบื้องต้นสำหรับให้มนุษย์ตั้งอยู่ในศีลธรรมเพื่อการประพาดิตนยิ่งขึ้นไป เพราะมองว่า สังคมที่ปราศจากศีลธรรมจึงเป็นสังคมที่มีแต่ปัญหา เช่น มากไปด้วยการฆ่า การเอาไร้อาชีพเปรียบ ปล้นกัน แย่งชิงกัน การละเมิดทางเพศโดยไม่คำนึงถึงสิทธิของผู้อื่น แต่ปัญหาเหล่านี้จะหมดไปก็ต่อเมื่อมนุษย์มีการประพาดิตนตามหลักเบญจศีลอย่างเท่าเทียมกันนี้เท่านั้น^{๔๓}

๒.๓.๒ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุน

มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา นอกจากจะเน้นความสำคัญในเชิงปฏิเสธดังกล่าว และเพื่อเป็นมาตรฐานของการพัฒนาบุคคลให้สูงขึ้นจนถึงระดับอุดมการณ์พระพุทธศาสนาเถรวาทยังได้เสนอมมาตรฐานการใช้ในเชิงสนับสนุนเอาไว้ โดยเน้นคุณธรรม คือหลักเบญจธรรม ๕ ประการ คือ

- ๑) เมตตา กรุณา (ความรักใคร่ปรารถนาดีให้มีความสุขความเจริญ และความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ คู่กับศีลข้อที่ ๑)
- ๒) สัมมาอาชีวะ (การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต คู่กับศีลข้อที่ ๒)
- ๓) กามสังวร (ควรสังวรในกาม คู่กับศีลข้อที่ ๓)
- ๔) สัจจะ (ความสัตย์ ความซื่อตรง คู่กับศีลข้อที่ ๔)

^{๔๒} วิ.ป. ๘/๑๑๘/๔๗๕ ; ที.สิ. ๕/๒๓๔/๑๘๗ .

^{๔๓} ไสว มาลาทอง, สารคดีธรรมจากพระไตรปิฎก, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑), หน้า ๓๗๑ - ๓๗๕.

๕) สติสัมปชัญญะ (ความระลึกได้และความรู้ตัวอยู่เสมอ คู่กับศีลข้อที่ ๕)^{๔๔}

นอกจากคุณธรรมห้าประการนี้แล้ว ตามแนวพุทธศาสนายังได้เสนอหลักคุณธรรม เพื่อเป็นหลักส่งเสริมบุคคลที่หวังความเจริญแบบก้าวหน้าในระดับที่สูงกว่า คือ หลักกุศลกรรมบถ หรือทางแห่งความดี ได้แก่ กายกรรม (การกระทำดีทางกาย คือ การไม่ฆ่า ไม่ลัก ไม่ประพฤติผิดในกาม) วชิกรรม (การกระทำดีทางวาจา คือ ไม่พูดเท็จ ไม่พูดคำส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ และไม่พูดเพ้อเจ้อ) มโนกรรม (การกระทำดีทางใจ คือ การไม่เพ่งเล็งอยากได้ของผู้อื่น ไม่มีจิตคิดร้าย และมีความเห็นชอบ)^{๔๕} และสูงสุด คือ มรรค ๘ หรือทางสายกลาง ได้แก่ สัมมาทิฏฐิ (ความเห็นชอบ) สัมมาสังกัปปะ (ความดำริชอบ) สัมมาวาจา (การเจรจาชอบ) สัมมากรรมันตะ (การทำงานชอบ) สัมมาอาชีวะ (การเลี้ยงชีวิตชอบ) สัมมาวายามะ (ความพยายามชอบ) สัมมาสติ (ความระลึกชอบ) สัมมาสมาธิ (ความตั้งใจมั่นชอบ)^{๔๖} เป็นมาตรฐานรองรับการใช้อันเป็นวิถีธรรมที่เท่าเทียมกันตามลำดับ หรือเท่าที่บุคคลสามารถกระทำได้ด้วยความเพียรพยายาม

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสนาให้ความสำคัญกับสิทธิของมนุษย์และสรรพสัตว์อย่างเท่าเทียมกัน ดังจะเห็นได้จากหลักเบญจศีล ซึ่งเป็นหลักการป้องกันการกระทำที่กดขี่ซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ ยังมีหลักเบญจธรรมที่เน้นอยู่เสมอว่ามนุษย์สามารถกระทำได้อ่างนั้น เพราะมนุษย์สามารถสร้างคุณธรรมให้มีเมตตาได้ กล่าวคือ มนุษย์นอกจากจะไม่ฆ่าแล้ว แต่ควรมีเมตตา เป็นต้น

๒.๔ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา

ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา คือ ความสัมฤทธิ์ผลของบุคคล หรือความสามารถของบุคคลในการดำเนินตนเข้าถึงจุดมุ่งหมายหรือเป้าประสงค์ที่ต้องการได้อย่างเสมอภาค เพราะมนุษย์มีวิถีทางอันเดียวกันหรือเท่าเทียมกัน การเข้าถึงต้องเป็นสิ่งที่เหมาะสมแน่นอน ซึ่งในที่นี้ ผู้ศึกษาจะมุ่งกล่าวถึงความสัมฤทธิ์ผลอย่างเท่าเทียมกันของบุคคลในสองลักษณะ คือ ความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิตและในเชิงอุดมการณ์ ดังนี้

^{๔๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๕๖.

^{๔๕} ที.ปา. ๑๑/๔๗๑/๓๓๗ ; อจ.ทสก. ๒๔/๑๖๐/๒๗๔.

^{๔๖} วิ.ม. ๔/๑๓/๑๘ ; ม.ญ. ๑๒/๒๖/๒๖ ; สจ. ม. ๑๕/๑๖๖๔ / ๕๒๘.

๒.๔.๑ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต

ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต คือ การเข้าถึงความเท่าเทียมกันด้านการดำเนินชีวิต ซึ่งตามแนวพุทธศาสนามีการส่งเสริมความเจริญที่ไม่ได้หยุดยั้งแต่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง แต่เป็นการสนับสนุนความสัมฤทธิ์ผลในทุกระดับ และมโนทัศน์ (Concept) นี้เอง ได้สะท้อนให้เห็นในเชิงปรัชญาว่า ไม่ใช่หลักคำสอนที่ส่งเสริมสิ่งที่เหนือธรรมชาติ แต่เป็นคำสอนที่เน้นที่ตัวมนุษย์และความสัมฤทธิ์ผลเป็นสำคัญ โดย เน้นการดำรงอยู่อย่างอิสระและกลมกลืนกันกับสรรพสิ่งอย่างสันติสุข ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลในที่นี้ ได้แก่ ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไป และในเชิงศีลธรรม ดังนี้

๑) ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไป คือ ความเท่าเทียมกันด้านความกินคืออยู่ดี และทุกคนสามารถเข้าถึงจุดมุ่งหมายในข้อนี้ได้อย่างเสมอกันในปัจจุบัน ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้ ได้แก่ ทัศนคติที่ดี และคุณธรรมจริยธรรม คือ

- ทัศนคติที่ดี คือ ความสัมฤทธิ์ผลหรือประโยชน์ในปัจจุบัน ซึ่งโดยมากเป็นหลักที่เน้นทางด้านเศรษฐกิจ ได้แก่

๑. อุฏฐานสัมปทา หมายถึง ความสมบูรณ์ในความหมั่น ความขยัน มีอิสระจากความเกียจคร้านในการประกอบหน้าที่ (กิจ) เช่น เอาใจใส่การศึกษาเล่าเรียน เอาใจใส่การประกอบธุรกิจต่างๆ เป็นต้น ซึ่งบุคคลเมื่อดำเนินตนมาดี มีการศึกษาตามสมควร ประกอบหน้าที่ถูกทาง ย่อมเป็นหลักประกันได้ว่า ชีวิตของบุคคลจะต้องร่ำรวย ปราศจากอุปสรรค เครื่องกีดกัน ดังนั้น ความเสมอภาคในการดำรงชีพในข้อนี้ เท่ากับว่า เป็นบทพิสูจน์เบื้องต้นของบุคคล สามารถนำบุคคลให้มีเสรีภาพในทางโลกก็ได้อย่างสมบูรณ์แน่นอน

๒. อารักขสัมปทา หมายถึง ความสมบูรณ์ในการรักษาสิ่งที่เป็นสมบัติของตนและของส่วนรวม มีอิสระในทรัพย์สินและการทำงาน เช่น รักษาฐานะทางเศรษฐกิจเอาไว้อย่างมั่นคง ด้วยการเก็บออมเอาไว้เป็นกองทุนใช้จ่ายในยามคับขัน เช่น ยามเจ็บป่วย เป็นต้น ในขณะที่เดียวกันก็มีการส่งเสริมฐานะทางเศรษฐกิจให้ดำเนินไปอย่างมั่นคง เช่น เอาใจใส่การประกอบการงานที่กำลังดำเนินอยู่ให้เป็นไปอย่างปกติ

๓. กัลยาณมิตตตา หมายถึง ความฉลาดในการคบหาเพื่อนที่ดี มีอิสระในการเลือกคบหามิตรสหาย ผู้รู้ ผู้ใหญ่ เป็นต้น ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมที่สนับสนุนการคบหาเพื่อนที่ดี ได้แก่ เพื่อนที่มีอุปการะ (อุปการกะ) เพื่อนร่วมสุขร่วมทุกข์ (สมานสุขทุกข์) เพื่อนแนะนำในสิ่งที่มีสาระ (อรรถกขาเย) เพื่อนที่มีความรักใคร่ (อนุกัมปะกะ)

๔. สมชีวิตา หมายถึง การดำรงชีพอย่างพอเหมาะพอดี มีสิทธิในการจัดสรรทรัพย์สินที่หามาได้อย่างเหมาะสม มีเสรีภาพในการใช้จ่ายทรัพย์สินตามความจำเป็น ซึ่งสามารถพิจารณาได้

จากหลักธรรมที่สนับสนุน คือ การใช้จ่ายเพื่อเลี้ยงชีพของตน ใช้จ่ายทรัพย์เพื่อการเลี้ยงดูเพื่อน ๆ การจัดสรรทรัพย์ที่สะสมไว้ เพื่อการนำมาใช้จ่ายในยามขัดสน และการการสงเคราะห์หรือการทำพิธีกรรมต่างๆ ^{๕๗}

- กุลจิรัฏฐิติธรรม คือ ความสัมฤทธิ์ผลที่เป็นความมั่นคงของตระกูลที่ยั่งยืนและตั้งอยู่ได้นาน ได้แก่

๑. นัฏฐกเวสนา คือ การรู้จักหาของหายของหมดมาเพิ่ม
๒. ชินณปฏิสังขรณา คือ การรู้จักบูรณะซ่อมแซมของเก่าของชำรุด
๓. ปริमितปานโกชณา คือ การรู้จักประมาณในการกินการใช้
๔. อธิปัจจสีตวันตสถาปนา คือ การตั้งอยู่ศีลธรรมเป็นพ่อบ้านแม่เรือน ^{๕๘}

๒) ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรม คือ การการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับหลักศีลธรรม (Morality) เล็งเห็นความสำคัญภายในมากกว่าภายนอกหรือเล็งเห็นความสำคัญทางจิตใจมากกว่าวัตถุ ซึ่งพระพุทธศาสนาเถรวาทเรียกว่า “สัมปรายิกัตถะ” ^{๕๙} หมายถึง ประโยชน์ในภายใน (ชาติหน้า) หรือสัมปทาหรือความถึงพร้อม ๔ ประการ คือ

- สัทธาสัมปทา หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วยศรัทธา มีอิสระที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานความคิด ความเชื่อที่ถูกต้อง เช่น การตัดสินใจเชื่อด้วยการพิจารณาให้เห็นตามความเป็นจริง ซึ่งในประเด็นนี้ สามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมที่สนับสนุน คือ ความเชื่อเรื่องกรรม (กัมมสัทธา) ความเชื่อว่าการเป็นของมีผล (วิปากสัทธา) สัตว์มีกรรมเป็นของๆ ตน (กัมมัสสกตาสัทธา) และความเชื่อในปัญญาตรัสรู้ของพระตถาคต (ตถาคตโพธิสัทธา) ^{๖๐}

^{๕๗} อัง.อญฺฐก. ๒๓/๑๔๕/๒๕๔.

^{๕๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, อ่างแก้ว, หน้า ๑๑๓.

^{๕๙} อัง.อญฺฐก. ๒๓/๑๔๕/๒๕๔.

^{๖๐} พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ), ธรรมปริทัศน์ ๒, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕), หน้า ๕๐๕.

- **ศีลสัมปทา** หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วยศีล มีอิสระในการรักษากาย วาจา ใจของตนให้ดำรงอยู่อย่างปกติ ซึ่งในประเด็นนี้ สามารถพิจารณาได้ตามทางแห่งความดี คือ ความถูกต้องทางกาย (กายสุจริต) วาจา (วจีสุจริต) และใจ (มโนสุจริต)

- **จาคสัมปทา** หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วยการเสียสละ มีอิสระในการจัดแจงแบ่งปันความสุข เช่น ปลดปล่อยความคลอนแคลน ความออคอยาก ให้เพื่อนมนุษย์ด้วยกัน เพื่อความมีเสรีภาพจากความขัดสน มีเสรีภาพร่วมกันบนเส้นทางแห่งความสุขทั่วหน้า ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากเจตนาของทั้งสองฝ่าย คือ เจตนาของผู้ให้ และเจตนาของผู้รับ

- **ปัญญาสัมปทา** หมายถึง ความสมบูรณ์ด้วยความรู้ มีอิสระในการใช้ปัญญาเพื่อการรักษาตนให้ปราศจากความมืด มีเสรีภาพจากความไม่รู้ (อวิชชา) และฉลาดในการตัดสินใจ เช่น รู้จักกุศล อกุศล รู้จักคุณ รู้จักโทษ ด้วยการส่งเสริมตนเองให้มีปัญญา ซึ่งสามารถพิจารณาได้จากหลักธรรมที่สนับสนุนปัญญา คือ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา^{๖๐}

๒.๔.๒ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์

ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์ คือ ความเท่าเทียมกันในด้านการประพฤติอย่างเสมอต้นเสมอปลาย มีความเสมอภาคในตัวเอง และมีการดำเนินชีวิตที่ประสานสัมพันธ์กับสรรพสิ่งที่สอดคล้องกับความดี ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งกล่าวถึงความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงปฏิเสธและความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงสนับสนุน ดังนี้

๑) **ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงปฏิเสธ (Negative Peace)** คือ ความเท่าเทียมกันในภาวะที่ปราศจากความรุนแรง คือ ความรุนแรงโดยตรง เช่น การประหารชีวิต การทำร้ายร่างกายและการทำสงคราม และความรุนแรงเชิงโครงสร้างหรือความอยุติธรรมทางสังคม เช่น ความอคอยากยากจน โรคภัยไข้เจ็บที่ไม่ควรเกิดขึ้น การขาดการศึกษา สภาพแวดล้อมต่างๆ ซึ่งอาจเกิดจากระบบเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองที่ไม่เป็นธรรม ซึ่งในประเด็นนี้ ตามแนวพุทธศาสน์ถือว่า มีหลักธรรมที่ย้ำถึงเจตนารมณ์ที่สนับสนุนความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานแห่งสันติภาพ และปฏิเสธสงครามความรุนแรงทุกรูปแบบ และเน้นให้กำจัดความไม่สงบออกไปที่ใจเป็นจุดเริ่มแรก เพราะเชื่อว่า ภาวะที่ก่อให้เกิดความไม่สงบนี้ เกิดที่จิตใจเป็นอันดับแรก แล้วจึงขยายผลไปสู่การกระทำทางกาย และทางวาจาตามลำดับ ดังนั้น บุคคลควรกำจัด อกุศล ๓ ประการ ได้แก่ โลภะ ความโลภอยากได้ โทสะ ความคิดประทุษร้าย และโมหะ ความหลงไม่รู้อริยธรรม ซึ่งการกระทำที่ปราศจากอกุศลทั้ง ๓ นี้ เท่ากับว่าเป็นการส่งเสริมสันติภาพเชิงปฏิเสธ กล่าวคือ สามารถนำบุคคลให้พ้นจากความรุนแรงทั้งโดยตรง

^{๖๐} ที.ปา. ๑๑/๒๒๘/๑๗๑.

และโดยอ้อม ด้วยเหตุนี้ บุคคลในสังคมจึงต้องความเท่าเทียมกันในกุศล ๓ ได้แก่ อโลภะ ความไม่
อยากได้ แต่ให้มีการบริจาคเสียสละ อโทสะ ความไม่ประทุษร้าย แต่ให้มีความเมตตา และอโมหะ
ความไม่หลง แต่ให้มีปัญญาตนเอง

๒) ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงสันนิบาต (Positive Peace) คือ ความ
สงบที่เท่าเทียมกัน โดยมุ่งความสงบทางใจหรือเน้นสภาพจิตใจที่เป็นอิสระจากความคิดหรืออารมณ์
ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ โดยมุ่งถึงการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขา (ศีล จิต ปัญญา) และเน้นความเท่าเทียม
กันที่สัมพันธ์กันกับการทำดีเสมอกัน ความเป็นพี่น้องกัน กระทำที่ไม่ก้าวถ่างกัน เป็นต้น การดำเนิน
ตนตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม กุศลกรรมบถ มรรคมีองค์แปดมาอย่างต่อเนื่อง การเข้าถึงระดับที่
เรียกว่าบรรลुพระอริยบุคคลอันเป็นชนชั้นที่เสมอกันตามธรรม ๔ ประเภท ได้แก่ พระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามี ชั้นพระอรหันต์^{๖๒} เป็นบุคคลเข้าถึงความสัมฤทธิ์ผลขั้นสูง คือ
วิมุตติสันติ ๕^{๖๓} ระดับ ได้แก่

- วิชฌมณวิมุตติ (การหลุดพ้นด้วยข่ม) คือ มีความสงบอย่างเท่าเทียมกันจากนิวรรณ์
ได้ด้วยการข่มตลอดการดำรงอยู่ในฌาน หรือการดำรงอยู่ในคุณลักษณะพิเศษ เรียกว่า
ฌานสมาบัติ ๘^{๖๔} คือ รูปฌาน ๔ และอรูปฌาน ๔

- ตัทธังควิมุตติ (การหลุดพ้นได้ชั่วคราว) คือ มีความสงบอย่างเท่าเทียมกัน ด้วยการ
มีอำนาจเหนือตนเองได้ชั่วคราวหรือดำรงอยู่ในคุณสมบัติพิเศษเรียกว่า วิปัสสนาญาณ^{๖๕}

- สมุจเฉทวิมุตติ (การหลุดพ้นแบบตัดขาด) คือ มีความสงบอย่างเท่าเทียมกันด้าน
ความรู้ชอบตามความเป็นจริงด้วยคุณวิเศษ ๔ ระดับ คือ โสดาปัตติมรรค สกทาคามีมรรค
อนาคามีมรรค อรหัตตมรรค^{๖๖}

^{๖๒} วศิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพฯ :
มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, ๒๕๔๐), หน้า ๖๔ - ๖๖.

^{๖๓} วิสุทธินิ. ๒/๒๔๕.

^{๖๔} พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาส ญาณวโร ป.ธ. ๕), วิมุตติรัตนมาลี, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การ
ศาสนา, ๒๕๒๒), หน้า ๓๓๗.

^{๖๕} วศิน อินทสระ, หลักคำสอนสำคัญในพระพุทธศาสนา, อ้างแล้ว, หน้า ๓๓๗ - ๓๓๘.

^{๖๖} พระโสภณคณาภรณ์, ธรรมปริทัศน์ ๒, อ้างแล้ว, หน้า ๒๔๘.

- ปฏิบัติสัททวิมุตติ (ความหลุดพ้นแบบสงบ) คือ มีความสงบอย่างเท่าเทียมกัน ในอริยผล และผู้เข้าถึงจะดำรงอยู่ด้วยความสงบ ปราศจากความวุ่นวายทางใจ สมบูรณ์อย่างยิ่งยวดใน ไตรสิกขา นั่นก็หมายความว่า บุคคลมีความสมบูรณ์แบบตามคุณลักษณะ ๔ ระดับ คือ โสคาปัตติผล สกทาคามีผล อนาคามีผล อรหัตตผลญาณ^{๖๑}

- นิสสรณวิมุตติ (ความหลุดพ้นด้วยออกไป) คือ ความสงบอย่างเท่าเทียมกันเข้าถึง “วิมุตติคือสันติภาพ” เป็นจุดหมายปลายทางสูงสุด เป็นความดีสูงสุด (Summum Bonum) ด้วย คุณลักษณะสองประการ คือ นิพพานของผู้มีชีวิตอยู่ (สอุปาทิเสสนิพพาน) และนิพพานของผู้ที่ละ เบญจจันท์แล้ว (อนุปาทิเสสนิพพาน)^{๖๒}

จากการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า มีการส่งเสริมความ สัมฤทธิ์ผลในทุกระดับตั้งแต่ระดับการดำเนินชีวิตทั่วไป จนมาถึงขั้นอุดมการณ์ กล่าวคือ เน้นการ ประพฤติในปัจจุบัน ที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของสันติภาพอย่างมีสันติธรรม หรือ เรียกว่า สันติสุข ซึ่งทุกๆ ชีวิตสามารถกระทำได้อย่างเท่าเทียมกันและสามารถเข้าถึงความสัมฤทธิ์ผล เป็นพระอริยบุคคลและมีความเสมอภาคร่วมกันคือวิมุตติ สามารถดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีสันติภาพทั้ง ทางกายและใจ

ดังนั้น ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนาเถรวาทตามที่กล่าวมา พอสรุปได้ว่า เป็นแนว คำสอนที่มุ่งส่งเสริมประโยชน์สุขของพหุชน โดยย้าให้บุคคลดำเนินตามวิถีทางแห่งความดีเริ่มที่การ ละชั่ว ทำดี และชำระจิตใจให้ผ่องแผ้วอย่างเทียมกัน ด้วยการวางรูปแบบปฏิบัติตามลำดับหรือตาม ความเหมาะสมของบุคคล เช่น หลักเบญจศีลเบญจธรรม เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อการเข้าถึงความเท่าเทียม กันอันเป็นความสัมฤทธิ์ผลคือความหลุดพ้นในภาวะที่เป็นสันติภาพหรือสันติสุขทั้งร่างกายและจิตใจ เมื่อเป็นเช่นนี้ ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา จึงเป็นแนวคำสอนที่สามารถนำมาอธิบาย เปรียบเทียบกับปรัชญาสากลฯ ตามลำดับ

^{๖๑} พระราชวิสุทธิโสภณ, วิมุตติรัตนมาลี, อ่างแก้ว, หน้า ๓๓๘ - ๓๓๙.

^{๖๒} เรื่องเดียวกัน.

บทที่ ๓

ความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติ

ในการศึกษาความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ ถือได้ว่าเป็นการศึกษาแนวคิดแบบตะวันตกที่ยึดถืออุดมการณ์ที่ว่า “มนุษย์แต่ละคนเกิดมามีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน” หรือในระดับขยายความถือว่า “มนุษย์เกิดมามีความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ” จากพื้นฐานความคิดดังกล่าวจึงเป็นที่มาของแก่นจริยธรรมที่เน้นการกระทำระหว่างบุคคลกับบุคคลว่า ทุกๆ ชีวิตจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกัน หรือ บุคคลจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา สีผิว หรือสถานะอื่นใด จากหลักสำคัญดังกล่าว จึงเป็นเหตุให้มีการวางแนวปฏิบัติให้เป็นบรรทัดฐาน ในรูปแบบของปรัชญาสากลฯ อย่างไรก็ตาม เพื่อความพอเหมาะแก่การเปรียบเทียบต่อไป ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นหลักความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ เกี่ยวกับความหมาย หลักความเสมอภาค มาตรฐานการใช้ และความสัมฤทธิ์ผล ดังนี้

๓.๑ ความหมายของความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ

ความเสมอภาค คือ ความเท่าเทียมในเรื่องศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์ ในประเด็นความหมายนี้ เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายได้โดยตลอดสาย ในที่นี้ สามารถพิจารณาได้จากความหมายตามที่ปรากฏในปรัชญาสากลฯ และนิยามความหมายที่สนับสนุนตามทัศนะของนักคิดนักการศึกษา ดังนี้

๓.๑.๑ ความหมายตามแนวปรัชญาสากลฯ

คำว่า “ความเสมอภาค” ตามที่ปรากฏในหลักปรัชญาสากลฯ ถือว่าเป็นคำที่มีใช้อย่างตรงศัพท์ แต่ในเรื่องเกี่ยวกับความหมายนั้น ไม่ได้กล่าวไว้อย่างละเอียดนัก แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของหลักการแล้ว สามารถวิเคราะห์ได้จากคำปรารภที่ว่า “...ความเท่าเทียมกันด้วยเหตุแห่งการยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิที่เสมอกันและไม่อาจโอนกันได้ของสมาชิกครอบครัวยุมนุษย์ เป็นรากฐานแห่งเสรีภาพ...”^๑ จากข้อความดังกล่าว ถือได้ว่าเป็นความหมายของความเสมอภาค และเป็นความหมายที่ผูกพันหรือสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดกับหลักเสรีภาพ เนื่องจากเป็นหลักการที่จะทำให้การใช้เสรีภาพเป็นไปอย่างเสมอกันทุกคน แต่ถ้าเสรีภาพสามารถใช้ได้เพียงบุคคลบางคน ในขณะที่คนบาง

^๑ คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), สิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ : มปร., ๒๕๔๐), หน้า ๓.

กลุ่มบางคนเข้าถึงไม่ได้ ในกรณีดังกล่าวก็ไม่ถือว่ามีเสรีภาพแต่ประการใด ฉะนั้น ความเสมอภาคจึงเป็นฐานของเสรีภาพและเป็นหลักประกันทำให้เสรีภาพเกิดขึ้นได้จริง เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักความเสมอภาค เช่น ความเสมอภาคภายใต้เบื้องหน้ากฎหมายจึงเป็นหลักการทำให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน หรือไม่เลือกปฏิบัติ (non-discrimination) ทั้งนี้การปฏิบัติตามหลักความเสมอภาคนั้นจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องปฏิบัติต่อสิ่งที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกันไปตามลักษณะของเรื่องนั้นๆ จึงจะทำให้เกิดความยุติธรรมภายใต้หลักความเสมอภาคขึ้นได้^๒

๓.๑.๒ ความหมายตามทัศนะของนักคิดนักวิชาการ

จากการศึกษาความหมายตามแนวปรัชญาสาขากฎหมาย จะเห็นได้ว่าเป็นความหมายที่มุ่งในหลักอุดมการณ์แห่งศักดิ์ศรีฯ อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอนิยามความหมายของนักคิดนักการศึกษา ซึ่งมีการให้นิยามความหมายของความเสมอภาคในฐานะเป็นส่วนสำคัญของสิทธิมนุษยชน (Human rights) ตามแนวนักคิดที่สำคัญ คือ อริสโตเติล จอห์น ล็อก คาร์ล มาร์กซ์ และทัศนะของนักวิชาการ ดังนี้

๑) อริสโตเติล (Aristotle) ปรัชญาเมธีชาวกรีกสาขาศาสนาศาสตร์และผู้สืบทอดแนวคิดของเพลโต ได้ศึกษาค้นคว้ารัฐธรรมนูญของรัฐต่างๆ และได้สร้างทฤษฎีทางการเมืองการปกครองที่สมบูรณ์ที่สุดในยุคนั้น ได้กล่าวถึงหลักความเสมอภาคว่า คือ ความชอบธรรม ความยุติธรรม เพราะอริสโตเติล ไม่เห็นด้วยกับการจัดระเบียบมนุษย์ของเพลโตโดยการแบ่งชนชั้น เพราะธรรมชาติของมนุษย์จะมีความหวงแหนในอิสรภาพ หากถูกแบ่งแยกก็จะเกิดการต่อต้านผู้ปกครองได้ เขาเชื่อว่าสังคมที่ดีจะเกิดความรู้สึกที่เป็นมิตรบนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน อริสโตเติลปฏิเสธการแสวงหาผู้ปกครองที่มีคุณธรรมในอุดมคติตามความคิดของเพลโต เขาสนับสนุนการปกครองแบบที่ทุกคนมีส่วนร่วมและโดยกฎหมาย (The Rule of Law) เขาเชื่อว่าโดยธรรมชาติมนุษย์เป็นผู้ที่มีกิเลส หากได้ผู้ปกครองที่ไม่ดีนอกจากจะก่อให้เกิดความเสียหายแล้ว การแก้ไขเปลี่ยนแปลงยังทำได้ยาก แต่หากปกครองโดยกฎหมาย การไม่ได้รับความเป็นธรรมอาจมีได้ในบางกรณี แต่โดยตัวกฎหมายเองนั้นเองมีทางแก้อยู่แล้ว โดยการนำเอาหลักความยุติธรรมหรือความเสมอภาค (Equity) มาปรับใช้ซึ่งสอดคล้องกับธรรมชาติมนุษย์ และในคำสอนของอริสโตเติล ยังได้กล่าวถึงความเสมอภาคของมนุษย์ออกเป็นสองนัย คือ

^๒ เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (๒๕๔๗), หลักความเสมอภาค, Available: URL : <http://www.pub-law.net/article/ac010147a.htm> (๔ เมษายน ๒๕๔๘).

- ความเสมอภาคตามธรรมชาติ (Natural Justice) หมายถึง ความเสมอภาคที่เกิดขึ้นและดำรงอยู่ในธรรมชาติ ไม่ขึ้นกับเวลา การรับรู้ หรือการยอมรับของมนุษย์
- ความเสมอภาคที่สมมุติขึ้น (Conventional Justice) หมายถึง ความเสมอภาคที่มนุษย์สร้างขึ้นจากมาตราของกฎหมาย เป็นที่รับรู้และยอมรับกันโดยทั่วไปในช่วงเวลานั้น^๓

ความเสมอภาคในทรรศนะของอริสโตเติลนั้น ไม่ได้หมายถึงความเท่าเทียมกันในทุกกรณี ราษฎรทุกคนมีฐานะเท่าเทียมกันในแง่ของความเป็นมนุษย์ แต่ไม่ได้หมายความว่า จะทำหน้าที่เดียวกันได้ทุกคนโดยเสมอภาค ทั้งนี้ เนื่องจากมนุษย์แต่ละคนมีความแตกต่างกันในความสามารถและสติปัญญา

๒) จอห์น ล็อก ปรัชญาเมธีชาวอังกฤษ ได้แสดงทัศนะความหมายของความเสมอภาคในเรื่องสถานะธรรมชาติและสัญญาประชาคมไว้ในหนังสือชื่อ *The Second Treaties of Government* ความว่า “มนุษย์ในสถานะ ธรรมชาตินั้นเป็นสถานะแห่งสันติสุข ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีความเสมอภาคและเป็นอิสระ มีสิทธิที่สำคัญ เช่น สิทธิในชีวิต อิสรภาพ และทรัพย์สิน ภายใต้การควบคุมของกฎแห่งธรรมชาติ...”^๔

๓) คาร์ล มาร์กซ์ ปรัชญาเมธีชาวเยอรมัน ได้เสนอทัศนะความหมายของความเสมอภาคแบบสังคมนิยมไว้ในคำประกาศลัทธิคอมมิวนิสต์ (*The Communist Manifesto*)^๕ โดยที่มาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย เขาให้ความสำคัญต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล โดยมองว่าปัจเจกชนถือเป็นเพียงหน่วยย่อยของสังคม มีสิทธิต่างๆ ได้โดยผ่านการประสานประโยชน์ของชุมชนในสังคม สังคมจะรับประกันความเสมอภาคของผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น สังคมคอมมิวนิสต์จึงเป็นสังคมที่ปัจเจกชนมีความสัมพันธ์ต่อกันในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ทุกคนมีเสรีภาพอย่างแท้จริงในการตัดสินใจปัญหาของส่วนรวมร่วมกันและในการพัฒนาตนเอง

^๓ อริสโตเติล, อ้างใน อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, *สิทธิมนุษยชน*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘), หน้า ๓๑.

^๔ จอห์น ล็อก, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๒.

^๕ คาร์ล มาร์กซ์, อ้างใน เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๕ - ๔๖.

๔) บรรเจิด ลิงคะเนติ มีทัศนะว่า ความเสมอภาคในกฎหมายหรือความเท่าเทียมกันในกฎหมาย เป็นหลักพื้นฐานแห่งความยุติธรรม เนื่องจากเป็นหลักการที่เรียกร้องให้มีการปฏิบัติต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ อย่างเท่าเทียมกัน^๖

๕) สมยศ เชื้อไทย มีทัศนะว่า หลักความเสมอภาคในปัจจุบันได้รับการรับรองอย่างชัดเจนโดยถือว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคที่จะได้รับการรับรองและคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน (Fairness) ซึ่งหมายถึง “หลักความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย” (Equality before the law) ที่เป็นการยอมรับสิทธิเสรีภาพอันเป็นสาระสำคัญของความเป็นมนุษย์ที่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่กำเนิดและไม่อาจพรากไปได้ จึงเป็นการแสดงให้เห็นถึงการยอมรับตามทฤษฎีกฎหมายธรรมชาติ (Natural law) ซึ่งผู้ที่มีความคิดเช่นนี้ได้แสดงความคิดเห็นต่อต้านลัทธิสมบูรณาญาสิทธิราชย์โดยอ้างถึงหลักกฎหมายที่ว่า “บุคคลทุกคนเกิดมาเสมอภาคกันและมีสิทธิบางประการ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน ติดตัวมาสิทธินี้ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้”^๗

จากการศึกษาความหมายความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า เป็นคำที่มีใช้อย่างตรงศัพท์เมื่อกกล่าวในมุมมองของปฎิญาสาทุกฯ แต่เมื่อพิจารณาในประเด็นความหมายแล้ว ไม่ได้กล่าวรายละเอียดของความหมายไว้มากนัก ด้วยเหตุนี้ ในการที่จะทำความเข้าใจความหมายตามแนวปฎิญาสาทุกฯ จึงจำเป็นต้องอาศัยนิยามความหมายจากทัศนะต่างๆ ทั้งนี้เพื่อใช้ประกอบกับการศึกษาความหมายตามแนวปฎิญาสาทุกฯ ได้อย่างลงตัว คือ “ความเสมอภาค หมายถึง ความเท่าเทียมกันทางธรรมชาติ และสังคม โดยมีสมมติฐานที่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และสิทธิเสรีภาพในเรื่องต่างๆ เป็นเกณฑ์” ซึ่งเป็น “สิทธิมนุษยชน” โดยมุ่งเน้นให้เป็นหลักกฎหมายทั่วไปอันเป็นพื้นฐานของกฎหมายปกครอง ซึ่งระบุว่า มนุษย์เกิดมาเสมอภาคและมีสิทธิและหน้าที่ในอันที่จะดำรงชีวิต และรวมกันอยู่เป็นหมู่คณะ

๓.๒ หลักความเสมอภาคตามแนวปฎิญาสาทุกฯ

หลักความเสมอภาคตามแนวปฎิญาสาทุกฯ คือ แนวคิดที่เน้นถึงอิสรภาพ ความชอบธรรม และสันติภาพของสังคมมนุษย์ ด้วยการให้คำมั่นสัญญาหรือแสดงการยืนยันโดยความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง อันเป็นอำนาจที่ชอบธรรมและยอมรับกันโดยทั่วไป อันมีหลักสำคัญพื้นฐานของการใช้อยู่ที่ “การไม่เลือกปฏิบัติ” ซึ่งเริ่มแรกแนวคิดในข้อนี้ มีพลวัตมาจากกฎบัตรสหประชาชาติ โดยกำหนดให้

^๖ บรรเจิด ลิงคะเนติ, สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เรื่องหลักความเสมอภาค, (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๓), หน้า ๒.

^๗ สมยศ เชื้อไทย, คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป, (กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๕), หน้า ๑๓๘.

รัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติด้วยเหตุผลทางด้านเผ่าพันธุ์ เพศ ภาษา และศาสนา และได้มาบรรจุมติที่หลักปฏิญญาสากลฯ ตามลำดับ^๕ ซึ่งปฏิญญาสากลฯ ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม ค.ศ. ๑๙๔๘ (พ.ศ. ๒๔๙๑) ต่อมาในปี ค.ศ. ๑๙๖๖ สหประชาชาติได้ตราเครื่องมือทางกฎหมายระหว่างประเทศกำหนดสิทธิที่มีอยู่ในปฏิญญาสากลฯ เป็นกติการะหว่างประเทศ ซึ่งใช้กันทั่วไปนั้น มีกำเนิด และพัฒนาการจากภูมิปัญญา และประสบการณ์การต่อสู้ในสังคมตะวันตก ด้วยวาทกรรมที่ยืนหยัดในศักดิ์ศรี และสิทธิอำนาจของบุคคลเช่นนี้ ได้สร้างคุณูปการอันกว้างขวางต่อตะวันตก และดินแดนอื่นๆ ทั้งในการปรับเปลี่ยนสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจที่เหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากระบบการเมืองแบบอนุรักษนิยม สักคินา เผด็จการ ระบบทาสหรือลัทธิถือเพศ (Sexism)^๖ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นกรอบแห่งการเปรียบเทียบในบทต่อไป ในประเด็นนี้ ผู้ศึกษามุ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในสองลักษณะ คือ ความเสมอภาคทางธรรมชาติและ ความเสมอภาคทางสังคม ดังนี้

๓.๒.๑ ความเสมอภาคทางธรรมชาติ

ความเสมอภาคทางธรรมชาติตามแนวปฏิญญาสากลฯ คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในฐานะแห่งศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และมนุษย์ย่อมได้รับการรับรองและคุ้มครองจากกฎหมายอย่างเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นมนุษย์โดยไม่ต้องคำนึงถึงคุณสมบัติอื่นๆ เช่น เชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ถิ่นกำเนิด เป็นต้น เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นคุณค่าอันสืบเนื่องมาจากความเป็นมนุษย์ เป็นคุณค่าที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ทุกคน โดยไม่มีข้อจำกัดหรือเงื่อนไขใดๆ ทั้งนี้ เพื่อให้มนุษย์มีอิสระในการพัฒนาและรับผิดชอบตนเอง เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลจึงมีสิทธิที่จะได้รับความเสมอภาคทางธรรมชาติข้อนี้ เพราะถือว่า เป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ซึ่งในประเด็นนี้ บางประเทศถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีข้อเท็จจริงว่า บุคคลมีความสามารถที่จะแสดงเจตจำนงของตนเอง ได้หรือไม่ ดังนั้น มนุษย์จึงมี “สิทธิ” หรืออำนาจอันชอบธรรมที่จะกระทำการแก่ทรัพย์สินหรือบุคคล หรือเรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการบางอย่างประการให้เกิดประโยชน์แก่ตน อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจในประเด็นนี้ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคทางธรรมชาติเกี่ยวกับคุณค่าของความเป็นมนุษย์ และสิทธิของความเป็นมนุษย์ คือ

^๕ วิชัย ศรีรัตน์, สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓), หน้า ๘.

^๖ จรัญ โฆษณานันท์, สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญากฎหมาย และความป็นจริงทางสังคม, (กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี.เจ.เพลท โปรเซสเซอร์, ๒๕๔๕), หน้า ๕๓๒.

๑) คุณค่าของความเป็นมนุษย์

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวปรัชญาญาณสากลฯ คือ คุณค่าเป็นแก่นอันรวบรวมความสำคัญของความเสมอภาคทางธรรมชาติ เกี่ยวกับศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ แต่ขอบเขตและความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ยังไม่มี ความหมายชัดเจน เพราะศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของฐานะทางเศรษฐกิจ ไม่ใช่เรื่องสภาพของสังคม แต่เป็นเรื่องของสิ่งที่ถือว่ามียุติคุณตัวของมนุษย์ทุกคน ด้วยความสำคัญในข้อนี้ จึงเป็นความมุ่งหมายของหลักปรัชญาญาณสากลฯ ที่มุ่งส่งเสริมให้สังคมโลกให้ตระหนักถึง เพราะเป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่เป็นสาระแห่งความเป็นมนุษย์และทรงความเป็นคุณค่าของมนุษย์ทุกคนที่จะต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสม ดังนั้น ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นสิทธิอย่างหนึ่งอันเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในสังคม

คุณค่าของความเป็นมนุษย์ คือ ความเท่าเทียมกันทางธรรมชาติ ในฐานะเกิดมามีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ในประเด็นนี้ เมื่อพิจารณาตามแนวปรัชญาญาณสากลฯ จะเห็นได้ว่า เป็นคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคลในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนจะต้องได้รับคุณค่าดังกล่าว ไม่จำเป็นต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัยหรือคุณสมบัติอื่นๆ ของบุคคลนั้น และโดยที่ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้นเป็นส่วนหนึ่งของสิทธิมนุษยชน การให้ความหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามทัศนะการแปลความหมายในแง่มุมต่างๆ มี ดังนี้

- คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวสังคมนิยม ถือว่า แก่นสารของชีวิตให้มีความเป็นอยู่ที่ดีทางวัตถุขั้นต่ำ แต่ไม่ได้ถือเอาการมีสมบัติเป็นองค์ประกอบเดียวของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ปัจเจกชนจะมีศักดิ์ศรีต่อเมื่อเขาเป็นผู้กำหนดความเป็นตัวเขาเอง (Self – determining) และมีชีวิตที่ปรารถนาการดำรงอยู่ร่วมกันอย่างมีลักษณะริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งในประเด็นนี้ คาร์ล มาร์กซ์ (Carl Marx ค.ศ. ๑๘๑๘-๑๘๘๓) ปรัชญาเมธีชาวเยอรมัน ได้เสนอแนวคิดแบบสังคมนิยมว่า “เนื่องจากความจำเป็นในทางเศรษฐกิจ คือ การผลิต ทำให้มนุษย์ต้องมาอยู่ร่วมกัน และมีความสัมพันธ์ต่อกัน ซึ่งจะช่วยให้เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมให้เข้ากับความต้องการของมนุษย์เอง การที่มนุษย์จะพัฒนาสังคมได้อย่างสมบูรณ์ก็ด้วยการมีสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างมีเหตุผล กล่าวคือ เป็นความร่วมมือของคนในสังคมนิยมที่ไร้ชนชั้น” มาร์กซ์ปฏิเสธแนวคิดแบบปัจเจกชนนิยม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของลัทธิเสรีนิยมประชาธิปไตย เขาให้ความสำคัญต่อส่วนรวมมากกว่าส่วนบุคคล โดยมองว่าปัจเจกชนถือเป็นเพียงหน่วยย่อยของสังคม มีสิทธิต่างๆ ได้โดยผ่านการประสานประโยชน์ของชุมชนในสังคม สังคมจะรับประกันความเสมอภาคของผู้ที่อยู่ในชุมชนนั้น สังคมนิยมวิวนิสต์จึงเป็นสังคมที่ปัจเจกชนมีความสัมพันธ์ต่อกัน ในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ทุกคนมีเสรีภาพอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ

ปัญหาของส่วนรวมร่วมกันและในการพัฒนาตนเอง ลัทธิมาร์กซ์ (Marxism) นี้มีอิทธิพลอย่างมากต่อแนวความคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนในกลุ่มประเทศสังคมนิยมในเวลาต่อมา^{๑๑}

- คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวเสรีนิยม ถือว่า แก่นสารแห่งความเป็นมนุษย์อยู่ที่โลกภายใน มีอิสระและเสรีภาพในความคิดเห็น สิทธิของความเสมอภาคเท่าเทียมกับสิทธิแห่งเสรีภาพ ดังกล่าวเป็นการให้ความหมายในเชิงสารัตถะทางด้านปรัชญา ส่วนการให้ความหมายในเชิงกฎหมายนั้นมีข้อสังเกตเกี่ยวกับ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิทธิอย่างหนึ่งที่รับรองคุ้มครองให้แก่บุคคล ไม่ให้ได้รับการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมกับความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น ซึ่งในประเด็นนี้ จอห์น ล็อก (John Locke ค.ศ. ๑๖๓๒-๑๗๐๔) นักเสรีนิยมปรัชญาเมธีชาวอังกฤษมองว่า สถานะธรรมชาติของมนุษย์นั้น มนุษย์เป็นผู้ที่มีจิตใจงดงามมีความเท่าเทียมกันและมีเสรีภาพอย่างเต็มที่ แต่สังคมมนุษย์เป็นสังคมที่ขาดระเบียบทางการเมือง ขาดองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลผู้ล่วงละเมิดสิทธิธรรมชาติของผู้อื่น มนุษย์จำต้องสละสิทธิในการบังคับใช้กฎธรรมชาติด้วยตนเอง และยินยอมอยู่ใต้อำนาจอรัฐซึ่งได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่ป้องกันชีวิตเสรีภาพและทรัพย์สินของประชาชน แต่มนุษย์ไม่ได้สละสิทธิทั้งหมดให้กับสังคม คงให้เฉพาะสิทธิเสรีภาพบางส่วนเพื่อความผาสุกร่วมกัน แต่ยังคงรักษาสีทธิธรรมชาติอื่นเอาไว้ รัฐจึงมีอำนาจอย่างจำกัดตามที่ได้รับมอบหมายเท่านั้น หากใช้อำนาจเกินขอบเขตหรือเป็นการล่วงละเมิดสิทธิของประชาชน ประชาชนย่อมมีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะล้มล้างและจัดตั้งรัฐบาลขึ้นใหม่ได้^{๑๒} นอกจากนี้ฌอง ฌาคส์ รูสโซ (Jean Jacques Rousseau ค.ศ. ๑๗๑๒-๑๗๗๘) ปรัชญาเมธีชาวฝรั่งเศส ยังได้เสนอแนวคิดเรื่องสถานะธรรมชาติและสัญญาประชาคมไว้ในหนังสือชื่อ The Social Contract โดยกล่าวว่า “สถานะธรรมชาติของมนุษย์เป็นสถานะที่มีความสุขอย่างสิ้นเหลือ โดยธรรมชาติแล้วเป็นคนดี แต่เนื่องจากสิ่งแวดล้อมที่ไม่ดี ซึ่งได้แก่ความแตกต่างในทรัพย์สิน สถานะทางสังคมและการศึกษา ทำให้มนุษย์กลายเป็นคนไม่ดี มนุษย์จึงมีเสรีภาพในการคัดเลือกรัฐบาลที่ดีและมีสิทธิล้มล้างได้หากเป็นรัฐบาลที่ทำให้ประชาชนขาดความสุข ซึ่งถือเป็นสิทธิที่เขามีอยู่เดิมตามธรรมชาติ” ซึ่งตามความคิดของรูสโซ โดยธรรมชาติมนุษย์เป็นคนดีและมีความสุข มีความต้องการสิ่งต่างๆ น้อยมาก^{๑๓}

- คุณค่าของความเป็นมนุษย์ตามแนวศาสนาเทวนิยม คือ คำสอนเรื่องความเสมอภาคที่ได้สะท้อนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรมในทางศาสนาประเภทเทวนิยมเช่นกัน เช่น ศาสนาคริสต์มีคำ

^{๑๑} อุดมศักดิ์ สนิธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, อ่างแก้ว, หน้า ๔๕ - ๔๖.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๓.

^{๑๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๔.

สอนว่า มนุษย์ทั้งหลายที่ถือกำเนิดมานั้น ต่างถือว่าเป็นบุตรของพระเจ้าด้วยกันทุกคน จึงมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกันในสายตาของพระเจ้า ซึ่งในประเด็นนี้ เซนต์ พอล (St. Paul) ศาสนิกชนคนสำคัญคนหนึ่งได้กล่าวเสริมคำสอนของพระเยซูความตอนหนึ่งว่า “ไม่มีทั้งยิวหรือกรีก ไม่มีทั้งเสรีชนหรือทาส ไม่มีทั้งชายหรือหญิง เพราะเจ้าทั้งหลายถือเป็นหนึ่งในพระเยซูคริสต์” คำสอนของศาสนาคริสต์ในข้อที่ว่ามนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคกัน^{๑๑}

๒) สิทธิของความเป็นมนุษย์

สิทธิของความเป็นมนุษย์ คือ ความเท่าเทียมกันทางธรรมชาติที่บุคคลพึงปรารถนาและสมควรเป็นสิทธิที่มนุษย์ควรได้รับ ซึ่งคำว่า “สิทธิ” เป็นคำที่นิยมใช้มากในปรัชญาสากลๆ หมายถึงความชอบธรรมที่บุคคลหนึ่งอาจยกขึ้นอ้างต่อบุคคลอื่นเพื่อคุ้มครองหรือรักษาประโยชน์อันพึงมีพึงได้ของตน หรือความชอบธรรมที่จะกระทำการใดๆ เกี่ยวข้องกับชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งศักดิ์ศรีและสิทธิของความเป็นมนุษย์มีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก เพราะเมื่อมนุษย์มองเห็นศักดิ์ศรีหรือคุณค่าของมนุษย์ด้วยกันแล้ว มนุษย์ก็ย่อมตระหนักถึงสิทธิของความเป็นมนุษย์นั้นด้วย เมื่อเป็นเช่นนี้ การดำรงอยู่ในสังคมมนุษย์ก็จะเกิดความปรองดอง เป็นพี่เป็นน้อง มีอิสรภาพและสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน

เรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ นอกจากจะกล่าวถึง “คุณค่า” อันเป็นคุณค่าที่ไม่ขึ้นอยู่กับเวลา สถานที่ แล้วยังจะต้องทำให้คุณค่าดังกล่าวนี้มีผลในทางกฎหมายอันหมายถึงสิทธิ ในประเด็นนี้ กุนเตอร์ ดูริก (Gunter Duerig) ได้อธิบายคำว่า “ศักดิ์ศรี” และแนวคิดอันเป็นรากฐานของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในเชิงเป็นอำนาจแห่งจิตวิญญาณของมนุษย์อย่างที่เราเรียกว่า “สิทธิ” ซึ่งเป็นสิทธิที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากความเป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ปราศจากความเป็นส่วนบุคคล และการทำให้บรรดาเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคลนั้นย่อมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคลในอันที่จะกำหนดตนเอง และในการสร้างสภาพแวดล้อมของตนเอง ซึ่งมีสาระสำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ สิทธิในชีวิตและร่างกาย และสิทธิในความเสมอภาค

- สิทธิในชีวิตและร่างกาย คือ สิทธิที่ติดตัวปัจเจกบุคคลมาตั้งแต่เกิด เป็นสิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีอยู่ในสภาวะธรรมชาติ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงไม่อาจจะถูกพรากไปจากบุคคลได้ แต่ในทางตรงกันข้ามอาจทำให้ได้รับหลักประกันมากขึ้นโดยบทบัญญัติกฎหมายของรัฐไว้ สิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของมนุษย์ที่จำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของมนุษย์ และเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่จะแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีอิสระที่จะกำหนดตนเองได้ตามเจตจำนงที่ตนประสงค์จากการที่มนุษย์มีเจตจำนงโดยอิสระในอันที่จะสร้างสภาพแวดล้อมของตนเองหรือพัฒนา บุคลิกของ

^{๑๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖ - ๓๗.

ตนเองนี้เองที่ทำให้มนุษย์แตกต่างจากสิ่งมีชีวิตอื่นๆ ดังนั้น เพื่อเป็นการเคารพสิทธิในชีวิตและร่างกายของปัจเจกบุคคล บุคคลแต่ละคนจึงต้องเคารพในขอบเขตปริมณฑลส่วนบุคคลของแต่ละคน และด้วยเหตุนี้ สิทธิในชีวิตและร่างกายจึงเป็นรากฐานอันสำคัญของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”

- สิทธิในความเสมอภาค คือ สิทธิในความเสมอภาคเป็นการแสดงว่ามนุษย์ทุกคนมีสิทธิและเสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ในขณะที่สิทธิในชีวิตและร่างกายเป็นการแสดงถึงปริมณฑลของปัจเจกบุคคล แต่ในขณะที่ “สิทธิในความเสมอภาค” เป็นการแสดงถึงความสำคัญของปัจเจกบุคคลต่อปัจเจกบุคคลและต่อสังคม ดังนั้น ถึงแม้มนุษย์จะมีสิทธิในชีวิตและร่างกายของตนเอง แต่หากขาดหลักประกันในเรื่องหลักความเสมอภาคแล้ว บุคคลนั้นอาจได้รับการปฏิบัติอย่างไม่เท่าเทียมกับบุคคลอื่นๆ ในสังคม หรืออาจถูกเลือกปฏิบัติจากใช้อำนาจ ด้วยเหตุนี้ เพื่อให้มนุษย์สามารถดำรงตนอยู่ได้อย่างมีศักดิ์ศรีอย่างแท้จริง นอกจากปัจเจกบุคคลจะมีสิทธิและร่างกายแล้ว บุคคลจะต้องมีหลักประกันในเรื่องความเสมอภาคด้วย หลักความเสมอภาคจึงเป็นรากฐานที่สำคัญอีกประการหนึ่งของ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์”^{๑๔}

จากการศึกษาความเสมอภาคทางธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า มีการใช้อำนาจของรัฐกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นั้น มีหลักพื้นฐานที่ต้องคำนึงถึง คือ การใช้อำนาจของรัฐไม่ว่าจะโดยอำนาจใดหรือวิธีการใด จะต้องถือว่า มนุษย์นั้นมิใช่เป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำของรัฐ หากการใช้อำนาจของรัฐใด ได้กระทำไปในลักษณะที่ทำให้มนุษย์ถูกลดคุณค่าเป็นเพียงวัตถุแห่งการกระทำแล้ว การกระทำของรัฐนั้นๆ ย่อมขัดกับศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และผลในการกฎหมายของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์นอกเหนือจากจะตีความว่าเป็นพื้นฐานของสิทธิและเสรีภาพทั้งปวงแล้ว ยังต้องถือว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เองนั้นเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานสิทธิหนึ่ง หากมีการกระทำอันเป็นการกระทบหรือละเมิดต่อศักดิ์ศรีของมนุษย์แล้ว บุคคลคนนั้นย่อมสามารถที่จะใช้สิทธิเรียกร้องต่อศาลได้เพื่อให้รัฐดำเนินการปกป้องคุ้มครอง หรือให้ความเคารพต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลนั้น ด้วยเหตุนี้ ความเสมอภาคทางธรรมชาติในเรื่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงนับเป็นแก่นปรัชญาอันเป็นที่ยอมรับของสังคมส่วนมาก ทั้งนี้ เพราะการที่มนุษย์จะใช้ชีวิตอยู่อย่างสมศักดิ์ศรีกับการได้เกิดเป็นมนุษย์นั้น มนุษย์ย่อมต้องมีสิทธิต่างๆ เช่น สิทธิในชีวิตร่างกายและทรัพย์สิน และสิทธิในความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย รวมทั้งความเสมอภาคและเสรีภาพทางความคิดและการกระทำด้วย

^{๑๔} กุณเดอว์ ดูริก, อังโน บรรณเจด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๗), หน้า ๑๐๗ - ๑๐๘.

๓.๒.๒ ความเสมอภาคทางสังคม

ความเสมอภาคทางสังคม (Social equality) คือ ความเท่าเทียมกันของทุกๆ ชีวิตในสังคม ไม่ว่าจะฐานะทางสังคม เศรษฐกิจ หรือวัฒนธรรมแตกต่างกันอย่างไร ก็สามารถที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้โดยปราศจากการแบ่งชั้น วรรณะ การดูหมิ่นเหยียดหยาม เพราะบุคคลมีความเสมอภาคในกติกาสังคมหรือตามหลักปรัชญาสากลฯ หมายถึง ความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมาย เป็นต้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคทางสังคมเกี่ยวกับความเสมอภาคด้านชนชั้น ระหว่างเพศ กติกาสังคม เศรษฐกิจ การศึกษา และการปกครอง ดังนี้

๑) ความเสมอภาคด้านชนชั้น

ความเสมอภาคด้านชนชั้นตามแนวปรัชญาสากลฯ คือ หลักการที่เกิดขึ้นมาในสังคมตะวันตก ซึ่งเป็นการเกิดขึ้นด้วยภาวะปัญหาทางสังคมหลายประการ เช่น การเหยียดสีผิว การค้าทาส ระบบศักดินา เป็นต้น ซึ่งในประเด็นนี้ ถือว่า เป็นจุดกำเนิดพัฒนามาสู่การรับรองปรัชญาสากลฯ ที่มีใช้ในปัจจุบัน เช่น การรับรองสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานว่า มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง และมีขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพ โดยไม่มีการจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นถึงประเด็นที่สำคัญโดยสังเขป คือ

- **เชื้อชาติ** ถือว่าเป็นความต่างหลากหลายของชาติพันธุ์มนุษย์ในโลกเรา^๕ ซึ่งมีมาตั้งแต่ยุคดึกดำบรรพ์ ปรัชญาการณีนี้อันเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่เป็นความลึกซึ้งของธรรมชาติ เช่น คติของศาสนาคริสต์ที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนในโลกสืบชีวิตมาจากบรรพบุรุษคู่เดียว (อาดัมกับเอวา) ส่วนนักธรรมชาติวิทยาและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่า มนุษย์ทุกมุมโลกน่าจะมิวิวัฒนาการของชาติกำเนิดและสืบเชื้อสายมาตามขั้นตอนตามธรรมชาติจากบรรพบุรุษคู่เดียวกันจะเป็นคู่ใดก็ตาม แต่แล้วเมื่อประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้พัฒนาการ ก็ได้ปรากฏชาติพันธุ์ต่างๆ ซึ่งมีความต่างทางกายภาพ เช่น สีผิว สีผิว นัยน์ตา และขนาดร่างกายต่างๆ และมีความแปลกแยกด้านสังคม เช่น ภาษา ประเพณี วัฒนธรรม ศาสนา ความเชื่อ และค่านิยมแตกต่างกันไป ซึ่งความแปลกแยกนั้นถึงใช้เป็นเครื่องมือกำหนดให้มนุษย์แยกออกจากกลุ่มที่ต่างกัน รวมทั้งกลุ่มที่เหมือนกันและเป็นที่มีของการเหยียดสีผิวในที่สุด^๕

- **ทาสและศักดินา** ถือว่าเป็นปัญหาในเรื่องการจัดการสิทธิมนุษยชนที่สำคัญในอดีต ดังจะเห็นได้จากประวัติศาสตร์ในส่วนนี้เชื่อได้ว่า การแบ่งชนชั้นเกิดมาไม่น้อยกว่า ๒๐๐๐ ปี ก่อนคริสตกาล จากแหล่งกำเนิดอารยธรรมของโลก “เมโสโปเตเมีย” ลุ่มแม่น้ำไทกริสและยูเฟรติสของ

^๕ ประทุมพร วัชรเสถียร, อ่างใน ศีกฤทธิ์ ปราโมช, สงครามผิว, (กรุงเทพฯ : บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๕), หน้า บทนำ.

ชาวสุเมเรียน หรือเรียกว่า ระบบทาส ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความไม่เท่าเทียมกันของคนในสังคมมี มาแล้วหลายพันปี ต่อมาในยุคกรีกระบบทาสกลายเป็นธุรกิจในราว ๕๐๐ ปีก่อนคริสตกาล และ จนกระทั่งยุคโรมันเรืองอำนาจในยุโรป โรมันก็จับเชลยศึกมาเป็นทาส เกิดการกดขี่เอาเปรียบและ ทารุณ จนทำให้ผู้ถูกกดขี่ต่อสู้เพื่อให้พ้นจากการกดขี่ อย่างเช่นประมาณ ๑๐๐ ปีก่อนคริสตกาล ผู้ถูก กดขี่เยี่ยงทาสชื่อ “สปาทาคัส” นำทาสต่อสู้ผู้ปกครองที่กดขี่ แต่ไม่สำเร็จ^{๖๖} แต่ในราวศตวรรษที่ ๑๘ นานาประเทศต่างได้ตระหนักถึงปัญหาของการมีทาสและการค้าทาส ดังนั้น จึงได้มีความพยายามที่ จะร่วมมือกันเพื่อแก้ไขและยุติปัญหาดังกล่าว โดยได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ เช่น ในปี ค.ศ. ๑๗๘๗ ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อยกเลิกการค้าทาสในอังกฤษ ค.ศ. ๑๘๐๒ รัฐบาลของ ประเทศเดนมาร์กประกาศยกเลิกการค้าทาส ค.ศ. ๑๘๑๔ นโปเลียนแห่งฝรั่งเศสประกาศห้ามการค้า ทาส^{๖๗} และเรื่องศักดิ์ดิโนว่า เป็นเรื่องที่เกิดขึ้นมาภายหลังสังคมทาส ภายหลังชนชั้นเจ้าทาสตกต่ำ แล้ว แต่ก็มีการใช้กลไกของรัฐมาดำรงรักษาความสัมพันธ์ ด้วยเหตุนี้ ศักดิโนจึงเป็นสิ่งทดแทนสังคม ทาส^{๖๘} ในที่สุด

๒) ความเสมอภาคระหว่างเพศ

ความเสมอภาคระหว่างเพศ คือ ความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษกับสตรี ซึ่งตามแนว ปฏิญญาสากลฯ ถือว่า เป็นเรื่อง ที่สืบเนื่องมาจากชนชั้น จึงได้รับรองถึงสิทธิมนุษยชนพื้นฐานทาง อุดมการณ์ นั่นก็หมายความว่า เป็นการรับรองสิทธิที่เสมอกันระหว่างบุรุษกับสตรี รวมไปถึงสิทธิ เด็กอันเนื่องมาจากเด็กยังเจริญเติบโตทางด้านร่างกายและจิตใจไม่เต็มที่ ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีประกาศ อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก เมื่อปี ค.ศ.๑๙๘๙ ขึ้นไว้ เพื่อกู้คุ้มครองสิทธิของเด็กโดยเฉพาะ เช่น “...ควรเตรียมความพร้อมให้เด็กอย่างเต็มที่ที่ดำรงชีวิตที่เป็นตัวของตัวเองในสังคม... โดยเฉพาะตาม เจตนารมณ์แห่งสันติภาพ ศักดิ์ศรี ความอดกลั้นเสรีภาพ ความเสมอภาคและความเป็นเอกภาพ...”^{๖๙} เป็นต้น อย่างไรก็ตาม ความเสมอภาคระหว่างเพศนี้ ผู้วิจัยมุ่งแสดงในประเด็นเกี่ยวกับบุรุษและสตรี เป็นสำคัญ เพราะถือว่า เป็นแนวคิดที่มีการเรียกร้องมานาน อันเนื่องมาจากสาเหตุที่สตรีอาจถูก เอาเปรียบและเลือกปฏิบัติได้ง่าย เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงได้มีประกาศอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือก

^{๖๖}วิชัย สังข์ประไพ, หลักกฎหมายมหาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕), หน้า ๓.

^{๖๗}อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์, สิทธิมนุษยชน, อ่างแล้ว, หน้า ๕๒.

^{๖๘}วิทยากร เชียงกุล, ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ทุกคนควรรู้, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๘), หน้า ๖๐.

^{๖๙}คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.), สิทธิมนุษยชน, อ่างแล้ว, หน้า ๑๔๑.

ปฏิบัติทุกรูปแบบต่อสตรีเมื่อปี ค.ศ.๑๘๘๑ ขึ้นไว้ เพื่อคุ้มครองสิทธิของสตรีโดยเฉพาะ และมีเนื้อหาที่สำคัญว่า

การเลือกปฏิบัติและจำกัดความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงย่อมไม่เป็นธรรม, พยายามให้ความรู้แก่สาธารณชน เพื่อชักนำความคิดในเชิงอคติต่อหญิงออกไป, พยายามให้หลักประกันในพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ , หญิงมีสิทธิที่จะได้มา คงไว้ และเปลี่ยนสัญชาติ, หญิงชายมีสิทธิเสมอกันในการสมรสและขาดจากการสมรสด้วยการสมัครใจ, ต้องหาทางกำจัดบทบัญญัติในประมวลกฎหมายทั้งมวลที่เลือกปฏิบัติต่อหญิง, ต้องใช้มาตรการทุกอย่างเพื่อต่อต้านการค้าหญิง และการขูดรีดจากการเป็นโสเภณีเด็ก, หญิงพึงมีหลักประกันเสมอชายในด้านการงานและค่าตอบแทน, หญิงมีสิทธิพิเศษในระหว่างการตั้งครรภ์และคลอดบุตร โดยให้ถือว่า เป็นภาระหน้าที่ต่อสังคม, และปิดท้ายสรุปว่า หลักความเท่าเทียมกันของชายหญิงจะต้องถือปฏิบัติในทุกรัฐ ไม่ว่าองค์กรของรัฐหรือเอกชน...^{๒๐}

นอกจากนี้ คติทางศาสนายังมีการกล่าวถึงความเชื่อในประเด็นนี้ เช่น ศาสนาประเภทเทวนิยม ที่เชื่อว่า มนุษย์มีกำเนิดมาจากพระประสงค์ของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า (God) ในที่นี้ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดในศาสนาประเภทเทวนิยมตามแนวคิดของฮินดูและคริสต์เป็นตัวอย่าง คือ

- **นรุษและสตรีในศาสนาฮินดู** ในสมัยโบราณฮินดูมีการตีความว่า สตรีนั้นเป็นสมบัติของนรุษ ซึ่งเมื่อสามีเสียชีวิตลงต้องประกอบพิธีซาตี (Sati) ตามสามีไป ดังนั้น ในสังคมอินเดียโบราณจะเห็นได้ว่า สตรีค้อยกว่านรุษ คือ ไม่อาจแสดงความสามารถและบทบาทได้ด้วยหลายสาเหตุ เช่น ขาดโอกาสศึกษาเนื่องจากนิยมให้แต่งงานตั้งแต่อายุน้อย ต้องฝึกทำงานบ้านเพื่อปรนนิบัติสามี และคนในครอบครัว สตรีในยุคนี้จึงมีฐานะต่ำไม่ได้รับการยกย่อง เป็นต้น บุคต่อมาจึงมีการพยายามเปลี่ยนจารีตดังกล่าวมาเป็นเพียงให้หญิงนั้น โกงหม้อออกให้หมดและนุ่งห่มเสื้อผ้าที่ข้อมเป็นสีเหลืองทั้งหมด ระยะเวลาต่อมา “สตรี” จึงถูกแปลใหม่ว่า ผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุขกับสามีและมีฐานะสำคัญอยู่ ๓ ฐานะ คือ ผู้หญิงในฐานะเป็นผู้หญิง ผู้หญิงในฐานะภรรยา และผู้หญิงในฐานะแม่

- **นรุษและสตรีในคริสต์ศาสนา** มองว่า มนุษย์เป็นผลิตผลของพระเจ้าผู้เป็นเจ้า ดังเดิม นั้น พระเจ้าผู้เป็นเจ้าสร้างมนุษย์เพศชายมาเพศเดียว ชื่อ อาดัม เพื่อให้เฝ้าดูแลสวนเอเดนในโลกมนุษย์ แต่เมื่อเขาอยากมีเพื่อน พระเจ้าผู้เป็นเจ้าจึงสร้างเพื่อให้เขาเป็นเพศหญิง ต่อมาลูกหลานของหญิงนั้น ทำ

^{๒๐} สุวรัตน์ สุภพิพัฒน์ และมาลี พุกษ์พงสาวลี, การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีและสตรีกับกฎหมาย, (กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗), หน้า ๒๘๑ - ๒๘๘.

ให้หญิงไปกินแอปเปิ้ลในสวนเอเดน หญิงจึงถูกพระเจ้าเป็นเจ้าสาปให้มีบุตร และให้อยู่ได้ปกครองของสามี ดังข้อความว่า “...หญิงเป็นส่วนหนึ่งของชายคือเป็นที่โครงของชายนั่นเอง หญิงจึงควรเห็นว่าชายเป็นนายตามธรรมชาติของเธอ เธอควรยอมรับว่าชายเป็นผู้นำของเธอ และควรอยู่ในโอวาทของชาย ในการปฏิบัติเช่นนี้ หญิงก็จะพบความสมปรารถนาและความสุขโดยแท้”^{๒๐} เป็นต้น

๓) ความเสมอภาคในกติกาสังคม

ความเสมอภาคในกติกาสังคม คือ ความเท่าเทียมกันเบื้องหน้ากฎหมาย (Equality before the laws) โดยยึดหลักการที่ว่า กฎหมายที่ตราออกมาจะต้องมีผลบังคับใช้กับประชาชนทุกคนอย่างเสมอภาคกัน ไม่มีข้อยกเว้นที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือมีผลบังคับใช้กับบุคคลเฉพาะบางกลุ่มบางพวกในสังคม ฉะนั้นการสร้างเสมอภาคทางกฎหมายจึงเป็นการคุ้มครองบุคคลจากกฎหมายและกระบวนการยุติธรรม ทำให้บุคคลสามารถป้องกันสิทธิและผลประโยชน์อันชอบธรรมของตนได้อย่างเสมอภาค เมื่อพิจารณาจากหลักการข้างต้น จะเห็นได้ว่าการสร้างเสมอภาคทางกฎหมายจะเกิดขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรมก็ต่อเมื่อ ประเทศนั้นมีการสร้างระบบกฎหมายสากล (universalistic nature of laws) ที่สามารถบังคับใช้กับทุกคนในรัฐได้โดยปราศจากข้อยกเว้น มีดังนี้

- หลักแห่งความเสมอภาคในบทบัญญัติแห่งความเสมอภาคในกฎหมายฝรั่งเศส ได้ปรากฏอยู่ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมือง ลงวันที่ ๒๖ สิงหาคม ๑๗๘๙ ดังนี้

...สถานิติบัญญัติแห่งชาตินี้ จึงรับรองและประกาศสิทธิต่อไปนี้ของมนุษย์และพลเมืองแต่ละคนภายใต้การคุ้มครองของพระเจ้า มาตรา ๑ มนุษย์ทุกคนเกิดมาและดำรงอยู่อย่างมีอิสระและเสมอภาคกันในสิทธิ การแบ่งแยกทางสังคมจะกระทำได้อีกแต่เพื่อประโยชน์ร่วมกัน มาตรา ๒ วัตถุประสงค์ของสังคมการเมืองทุกสังคมย่อมเป็นไปเพื่อการคุ้มครองรักษาสิทธิตามธรรมชาติ ซึ่งไม่มีอายุความของมนุษย์ สิทธิเหล่านี้ได้แก่ เสรีภาพ กรรมสิทธิ์ ความมั่นคงปลอดภัยและการต่อต้านการกดขี่ข่มเหง ...มาตรา ๖ กฎหมายต้องเป็นสิ่งที่เหมือนกันสำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็นการคุ้มครองหรือการลงโทษ พลเมืองย่อมเสมอภาคกันตามกฎหมาย...^{๒๑}

^{๒๐}เด็อน คำดี, ปรัชญาตะวันตก, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒), หน้า ๑๓๕ - ๑๓๖.

^{๒๑}บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, กฎหมายมหาชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๘), หน้า ๗๓ - ๗๔.

ต่อมารัฐธรรมนูญฝรั่งเศส ฉบับปัจจุบัน ลงวันที่ ๔ ตุลาคม ค.ศ. ๑๙๕๘ ได้ยืนยันถึงหลักการดังกล่าวไว้ในคำปรารภของรัฐธรรมนูญดังกล่าวว่า “ประชาชนชาวฝรั่งเศสขอแสดงความยึดมั่นในหลักสิทธิมนุษยชนและหลักอำนาจอธิปไตยเป็นของชาติดังที่ได้นิยามไว้ในคำประกาศสิทธิมนุษยชนและพลเมืองเมื่อปี ค.ศ. ๑๗๘๙...”^{๒๓}

- หลักความเสมอภาคในบทบัญญัติแห่งความเสมอภาคในกฎหมายเยอรมันได้รับการบัญญัติไว้ในมาตรา ๓ ของรัฐธรรมนูญโดยบัญญัติไว้ดังนี้

...มาตรา ๓ (ความเสมอภาค) “(๑) บุคคลย่อมเสมอภาคกันต่อหน้ากฎหมาย (๒) ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ให้รัฐดำเนินการสนับสนุนเพื่อบรรลุเป้าหมายแห่งความมีสิทธิเท่าเทียมกันของหญิงและชาย และก่อให้เกิดผลในการขจัดความไม่เท่าเทียมกันที่มีอยู่ (๓) บุคคลไม่อาจจะถูกเลือกปฏิบัติได้เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ เชื้อชาติ สัญชาติ ภาษา ถิ่นกำเนิด และเผ่าพันธุ์ ความเชื่อ ความคิดในทางศาสนาหรือการเมือง บุคคลไม่อาจได้รับการปฏิบัติอย่างเสียเปรียบเพราะเหตุแห่งความพิการของบุคคลนั้น”^{๒๔}

- หลักความเสมอภาคในบทบัญญัติแห่งความเสมอภาคในกฎหมายไทย รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้มีการบัญญัติเรื่องความเสมอภาคไว้ในมาตรา ๓๐ ว่า

บุคคลย่อมมีสิทธิเท่าเทียมกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล เพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้ มาตราการที่รัฐธรรมนูญกำหนดขึ้นเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น ย่อมไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามวรรคสาม”^{๒๕}

^{๒๓}เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์, หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ, (กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๗), หน้า ๔๕.

^{๒๔}บรรเจิด สิงคะเนติ, หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, อ้างแล้ว, หน้า ๑๐๗ - ๑๐๘.

^{๒๕}มนตรี รูปสุวรรณ, เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒), หน้า ๕๒.

๔) ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ (Economic equality) คือ ความเท่าเทียมกันในโอกาสของมนุษย์เกี่ยวกับการแสวงหา ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงรูปแบบความเสมอภาคทางเศรษฐกิจในเชิงปฏิบัติสองแบบ คือ

- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจแบบทุนนิยม(Capitalism) คือ ระบบเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นและพัฒนามาตั้งแต่สมัยศตวรรษที่ ๑๙ ในปัจจุบันนิยมเรียกว่า “การค้าเสรี” (Free Economy Private Enterprise) แทนคำว่าทุนนิยม ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

๑. เป็นระบบเศรษฐกิจ กล่าวคือ ระบบทุนนิยมคือระบบเศรษฐกิจไม่ใช่ระบบการเมือง แต่นักวิชาการหลายคนอาจจะมีความคิดเห็นว่า ระบบทุนนิยมเป็นต้นกำเนิดของระบบการเมืองแบบประชาธิปไตย แต่ในสมมติฐานเบื้องต้นต้องเข้าใจว่า ระบบทุนนิยมไม่ใช่ระบบการเมือง

๒. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล กล่าวคือ ระบบทุนนิมนั้นมีการถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคลเป็นปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งของลัทธิ ซึ่งหมายรวมถึงการอนุญาตให้เอกชนสามารถถือครองทรัพย์สินได้มากเท่าที่เขาจะหาได้อย่างถูกต้องตามกฎหมาย

๓. การแข่งขันเสรี กล่าวคือ ระบบทุนนิยมมีการสนับสนุนให้มีการแข่งขันอย่างเสรี การแข่งขันเสรีจะทำให้ผู้ขายเสนอราคาที่เหมาะสมที่สุดด้วยศักยภาพการผลิตที่ดีที่สุด คนที่ไม่เหมาะสมกับการผลิตประเภทนั้นๆ ก็จะออกจากตลาดและเหลือแต่ผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพ

๔. ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด กล่าวคือ ระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจแบบตลาด คือ ระบบที่อนุญาตให้เอกชนสามารถลงทุนในการผลิตหรือใช้จ่ายเงินเพื่อหาซื้อสินค้าและบริการได้ทุกอย่างตามความสามารถและความต้องการ โดยไม่มีกฎระเบียบหรือข้อบังคับจากรัฐบาลซึ่งพวกทุนนิยมกล่าวว่า ในที่สุดจะทำให้ราคาของสินค้าและบริการอยู่ในจุดสมดุล (Equilibrium) คือจุดที่ผู้ซื้อและผู้ผลิตมีความเห็นตรงกันว่าราคาอยู่ในช่วงที่เหมาะสม

๕. อิสระในการบริหาร กล่าวคือ ระบบทุนนิยมเป็นลัทธิที่ต้องการอิสระในการบริหารงานโดยปราศจากการควบคุมของรัฐ ในการบริหารธุรกิจ พวกเขาต้องการอำนาจในการบริหารงานทั้งหมด เพราะในความคิดของพวกทุนนิยม รัฐบาลไม่สามารถเข้าใจได้หมดว่าเอกชนต้องการอะไรบ้าง^{๒๖}

^{๒๖} ฉัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร, รัฐศาสตร์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕ - ๕๖.

- ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม คือ ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลางเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม อันเป็นแนวคิดที่ตรงกันข้ามกับระบบทุนนิยม เพราะมองว่า ในระบบทุนนิยมเปิดโอกาสให้กรรมกรต้องถูกข่มขู่และเกิดปัญหาทางสังคมในที่สุด ดังนั้น เกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม ซึ่งมีองค์ประกอบ ดังนี้

๑. มีการวางแผนเศรษฐกิจส่วนกลางหรือรัฐบาล กล่าวคือ สังคมนิยมเชื่อว่าหากรัฐบาลมีการวางแผนทางเศรษฐกิจไว้ล่วงหน้าเป็นอย่างดีโดยไม่ปล่อยให้เอกชนดำเนินงานกันเองอย่างไร้ระเบียบ จะทำให้สามารถหลีกเลี่ยงวิกฤติเศรษฐกิจและปัญหาสังคม เช่น ปัญหาเงินเฟ้อ เงินฝืด และการว่างงาน โดยการวางแผนเศรษฐกิจดังกล่าว ต้องถือหลักการว่าต้องเป็นประโยชน์กับคนที่เป็นคนส่วนใหญ่ในสังคม

๒. เอกชนจะได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจโดยส่วนเฉลี่ยตามผลงานของแต่ละคน กล่าวคือ เอกชนที่ทำงานในระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมจะได้ผลตอบแทนตามความสามารถและผลงานของตนเอง ในประเด็นนี้จะเห็นความต่างระหว่างสังคมนิยมกับคอมมิวนิสต์ เพราะในลัทธิสังคมนิยมคนจะได้ส่วนแบ่งตามผลงาน แต่คอมมิวนิสต์คือการได้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจตามความจำเป็นของแต่ละบุคคล

๓. รัฐบาลเข้ามาควบคุมกิจการที่เกี่ยวข้องกับสาธารณูปโภคของประชาชนกิจการต่างๆ ที่เกี่ยวกับการสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า ประปาและถนนหนทาง จะอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐ เนื่องจากเป็นกิจการที่คนมีความจำเป็นต้องใช้ การที่รัฐบาลเข้ามาดูแลสาธารณูปโภคดังกล่าวเพื่อให้เกิดผลดีแก่สังคมเป็นส่วนรวม^{๒๗}

๕) ความเสมอภาคทางการศึกษา

ความเสมอภาคทางการศึกษา คือ ความเท่าเทียมกันในโอกาส (Equality of opportunity) ที่เปิดโอกาสแก่ทุกคนในการใช้ความสามารถไปในทางที่สุจริต ได้อย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ ซึ่งเกี่ยวกับเรื่องนี้ ตามแนวปรัชญาสากลฯ ได้รับรองสิทธิในข้อที่ ข้อ ๒๖ โดยเน้นการให้การศึกษาอย่างเสมอกัน และปราศจากอภิสิทธิ์ชน ในปัจจุบันระบบการศึกษาจึงควรเป็นเครื่องมือของประชาชนที่กำหนดกรอบวิธีคิดและค่านิยมต่างๆ ซึ่งนานาประเทศที่ยอมรับในหลักการต่างพากันนำเอามาปรับใช้เพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในประเทศ ดังจะเห็นได้ในประเทศไทยที่มีการดำเนินการดังกล่าวพอสรุปตามนัยแห่งความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ ดังนี้

^{๒๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๖ - ๘๗.

- ความเสมอภาคทางการศึกษา ได้แก่ การให้ความสำคัญกับคนทุกคนที่อาศัยอยู่บนพื้นแผ่นดินไทยจักต้องได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพอย่างไม่มี การแบ่งชั้นวรรณะและชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะบุคคลผู้นั้นจะเป็นคนมั่งมี หรือยากจน หรือมีความบกพร่องในทางใดทางหนึ่งก็ตาม หรือเป็นชนกลุ่มน้อยที่ยังไม่ได้รับการรับรองในเรื่องการมีสัญชาติเป็นประชาชนชาวไทย จากทางราชการ หรือไม่ก็ตาม ทั้งนี้ โดยมีรัฐเป็นผู้สนับสนุนและให้ความช่วยเหลือทั้งไม่ กีดกันไม่ว่าจะโดย ทางตรงหรือทางอ้อม

- เสรีภาพทางการศึกษา ได้แก่ การจัดการศึกษาจักต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของการเคารพสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล โดยการศึกษานั้นต้องยอมรับความหลากหลายของตัวบุคคล ต้องเข้าใจว่าบุคคล แต่ละคนย่อมมีความรู้ ความสามารถ ความถนัด ความชอบพอ ความสนใจ วิธีการแสวงหา รับรู้ เรียนรู้ และทำความเข้าใจแตกต่างกันออกไป ดังนั้น แนวการจัดการศึกษาจักต้องมีความหลากหลาย และเหมาะสมแก่คุณลักษณะของผู้เรียน และต้องเปิดกว้างให้ ผู้เรียนมีเสรีภาพในทางความคิด ความเชื่อ รวมไปถึงการแสดงออกซึ่งความคิดความเชื่อของตน เป็นต้น

- ภราดรภาพทางการศึกษา ได้แก่ การเล็งเห็นความสำคัญของมนุษย์ในฐานะได้รับความเสมอภาคและเสรีภาพแล้ว มนุษย์จักต้องเรียนรู้การอยู่ ร่วมกันอย่างสันติ เราจำเป็นต้องตระหนักว่ามนุษย์เป็นหน่วยชีวิตที่มีอาจดำรงสภาวะ ความเป็นอยู่ได้โดยลำพัง โดดๆ หากชีวิตเป็นชายาโยที่เชื่อมโยงสัมพันธ์กัน ชีวิตทุกหน่วย จำเป็นต้องพึ่งพาอาศัยกัน ซึ่งความสัมพันธ์นี้ไม่ได้หมายความว่าระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ด้วยกันเท่านั้น หากรวมถึงมนุษย์กับสิ่งมีชีวิตอื่นและธรรมชาติด้วย^{๒๔}

๖) ความเสมอภาคด้านการปกครอง

ความเสมอภาคทางการปกครอง คือ ความเท่าเทียมกันของผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครองตามแนวปรัชญาญาสากลฯ ถือว่าเป็นมุมมองหนึ่งของการส่งเสริมความเสมอภาคเบื้องต้น กฎหมายหรือกติกาสังคม ซึ่งความเสมอภาคทางการปกครองนี้ ถือว่า เป็นแนวคิดที่มุ่งส่งเสริมความมีธรรมของผู้ปกครองและผู้อยู่ใต้ปกครองตามแนวปรัชญาญาสากลฯ ถือว่า เป็นหลักการที่ผสมผสานความมีธรรมของระบอบการปกครองที่ตั้งคมยอมรับว่า เป็นระบอบการปกครองที่มีอยู่ในสังคมปัจจุบัน คือระบอบประชาธิปไตยและสังคมนิยม ซึ่งทั้งสองต่างมุ่งเสนออุดมการณ์ว่า ระบอบของตนเป็นระบอบที่ดีที่สุด และเพื่อเป็นหลักประกันของความเป็นธรรมของสังคมรัฐนั้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งกล่าวถึงความเสมอภาคในระบอบการปกครองสองระบอบ คือ

^{๒๔} จรัล ดิษฐาอภิชัย, คู่มือสิทธิมนุษยชนฉบับพลเมือง, (กรุงเทพฯ : บริษัทสุขุมและบุตร จำกัด, ๒๕๔๗), หน้า ๒๑ - ๒๒.

- ความเสมอภาคในประชาธิปไตย คือ “อำนาจประชาชน” หรือ “ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจ” เพราะฉะนั้นหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยก็คือ “การยอมรับนับถือความสำคัญและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคล ความเสมอภาค และเสรีภาพในการดำเนินชีวิต” โดยมีลักษณะสำคัญพอจะประมวลออกมาได้เป็น ๔ ประการ ดังนี้

๑. ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจประชาธิปไตย คือ การที่ประชาชนเป็นผู้ที่มีอำนาจสูงสุดในรัฐ

๒. ประชาชนทุกคนในรัฐมีความเสมอภาคเท่าเทียมกันตามกฎหมาย ตลอดจนมีสิทธิเสรีภาพในขอบเขตของกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน

๓. การดำเนินการต่างๆของรัฐนั้น ถือเอามติส่วนมากเป็นเครื่องตัดสิน แต่ในเวลาเดียวกันเสียงส่วนน้อยหรือคนส่วนน้อยในรัฐจะได้รับความคุ้มครองทางกฎหมายเพื่อป้องกันไม่ให้ประชาชนส่วนใหญ่กดขี่ข่มเหงอย่างผิดคลองธรรม

๔. กระบวนการของประชาธิปไตย คือการปกครองซึ่งได้รับความยินยอมพร้อมใจของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งแสดงออกในรูปของการเลือกตั้ง การอภิปราย การออกเสียงประชามติ การเสนอร่างกฎหมายของประชาชน^{๒๕} เป็นต้น

- ความเสมอภาคในสังคมนิยม คือ ระบอบการปกครองที่สามารถประมวลสาระสำคัญของลัทธิสังคมนิยมได้เป็น ๒ ประการ คือ

๑. ความเสมอภาคของมนุษย์ หลักการข้อนี้มีลักษณะคล้ายคลึงกับหลักการของลัทธิประชาธิปไตย แต่ความลึกซึ้งซึ่งนั้นแตกต่างกัน กล่าวคือ ลัทธิประชาธิปไตยนั้นเน้นความเท่าเทียมกันในโอกาส ลัทธิประชาธิปไตยต้องการให้คนมีโอกาสเท่าเทียมกัน ดังเช่นการวิ่งแข่ง นักวิ่งทุกคนจะได้เริ่มต้นที่เส้นปล่อยตัวพร้อมกัน แต่เมื่อได้สัญญาณการแข่งขันแล้วใครจะวิ่งเร็วหรือช้าก็ขึ้นอยู่กับนักวิ่งแต่ละคน กรรมการไม่สามารถที่จะห้ามได้ ทว่าในลัทธิสังคมนิยมนั้นจะถือเอาความเสมอภาคเท่าเทียมกันตลอดเวลา กล่าวคือ ในการวิ่งแข่งนักกีฬาทุกคนจะต้องเริ่มต้นที่เส้นปล่อยตัวพร้อมกัน และเป็นหน้าที่ของกรรมการที่จะต้องดูแลนักวิ่งเหล่านี้ วิ่งไปพร้อมกันโดยที่ไม่ปล่อยให้ผู้ใดวิ่งออกหน้าจนเกินไป ลัทธิสังคมนิยมคัดค้านความเท่าเทียมกันในเรื่องทางเศรษฐกิจ ในโอกาสทางการศึกษาหรือสถานภาพทางสังคม ที่ไม่ได้เกิดจากธรรมชาติของมนุษย์ ฉะนั้น ระบบการแสวงหากำไรส่วนตัวและระบบที่เอกชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทุนในที่ดินนั้น ทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในทัศนคติของลัทธิสังคมนิยม อันเป็นลักษณะของประชาธิปไตยที่ควรจะยกเลิกไป

^{๒๕}ดร.โกวิท ยงศ์สุรวัดน์, หลักรัฐศาสตร์, (กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มปป.), หน้า ๗๒ - ๗๓.

๒. รัฐเข้าจัดการในการวางโครงการเศรษฐกิจของประเทศ รวมทั้งการที่รัฐเข้าจัดการในธุรกิจการค้าต่างๆเสียเอง ซึ่งลักษณะของสังคมนิยมนี้ในประเทศไทยก็มีตัวอย่าง เช่นการรถไฟแห่งประเทศไทย โรงงานยาสูบ และสำนักงานสลากกินแบ่ง เป็นต้น บางประเทศ เช่น อังกฤษ สวีเดน รัฐเข้าจัดการธุรกิจสำคัญสำคัญๆ เช่น การธนาคารและ อุตสาหกรรม เป็นต้น^{๑๐}

จากการศึกษาความเสมอภาคทางสังคม จะเห็นได้ว่า ตามทัศนะของปฏิญญาสากลฯ นั้น มีอุดมการณ์ที่มุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในทุกๆ ด้าน โดยไม่คำนึงถึงข้อแตกต่างดังต่อไปนี้ เช่น เพศ ศิพพธรรม ชนชั้นฐานันดร หรือวรรณะ ถิ่นที่อยู่ ศาสนา และอุดมการณ์ทางการเมือง ผลก็คือการมีสิทธิเสมอกันไม่ว่าจะเป็นเพศใด ชนชั้นใด ก็ไม่ถูกกีดกัน เป็นต้น

๓.๓ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวปฏิญญาสากลฯ

มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคตามแนวปฏิญญาสากลฯ คือ ความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานของการใช้ที่เป็นพลวัตมาจากกฎบัตรสหประชาชาติ โดยกำหนดให้รัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน และสนับสนุนให้ปัจเจกชนยึดหลักอุดมการณ์ ซึ่งมีกล่าวไว้ในสองข้อแรก โดยข้อแรกได้นิยามพื้นฐานทางอุดมการณ์ของคำปฏิญญาว่า “มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันอย่างฉันพี่น้อง...”^{๑๑} ส่วนในข้อที่สองได้แสดงให้เห็นว่า

...บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนกความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางศาสนาหรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด...^{๑๒}

จากหลักอุดมการณ์พื้นฐานทั้งสองข้อนี้ ถือว่า เป็นแนวคิดพื้นฐานที่ผลักดันให้เกิดมาตรฐานการใช้ ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้ใน ๒ ลักษณะ คือ

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๖ - ๗๗.

^{๑๑} วิชัย ศรีรัตน์, สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย, อ่างแล้ว, หน้า ๒๑๘.

^{๑๒} เรื่องเดียวกัน.

๓.๓.๑ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธ

มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธหรือในเชิงลบ (Negative) คือ ความเท่าเทียมกันบนสาระสำคัญของปฏิญญาสากลฯ ที่รับรองเกี่ยวกับสิทธิทางการเมืองหรือทางแพ่ง” (Political or Civil Rights) สิทธิประเภทนี้ส่วนใหญ่เป็นสิทธิตามธรรมชาติ หรือเป็นความเสมอภาคทางธรรมชาติ เช่น สิทธิในชีวิต ร่างกาย ทรัพย์สิน เป็นต้น ซึ่งปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลฯ ข้อที่ ๓ ถึง ๑๔ คือ

ข้อ ๓ สิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งร่างกาย... ข้อ ๔ เสรีภาพจากการถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ภายใต้ภาวะจำยอมใดๆ... ข้อ ๕ เสรีภาพจากการถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้ายไร้มนุษยธรรม... ข้อ ๖ สิทธิที่จะได้รับการยอมรับนับถือว่าเป็นบุคคลตามกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใดๆ... ข้อ ๗ สิทธิในความเสมอภาคตามกฎหมาย และสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ... ข้อ ๘ สิทธิที่จะได้รับการปฏิบัติอย่างได้ผลจากศาลต่อการกระทำอันละเมิดสิทธิขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากบทบัญญัติของกฎหมาย... ข้อ ๙ เสรีภาพจากการถูกจับกุม กักขัง หรือเนรเทศไปต่างถิ่นโดยพลการมิได้... ข้อ ๑๐ สิทธิในการได้รับพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรมและโดยเปิดเผยจากศาลที่มีอิสระและยุติธรรม... ข้อ ๑๑ (๑) สิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย (๒) เสรีภาพจากการถูกลงโทษ หากในขณะที่กระทำผิดยังไม่มีกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่การกระทำผิดนั้นได้เกิดขึ้นมิได้... ข้อ ๑๒ สิทธิที่จะไม่ถูกแทรกแซงโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัวในครอบครัว ในเคหสถาน หรือในการสื่อสาร หรือจะถูกกลบเกลื่อนในเกียรติยศและชื่อเสียง ... ข้อ ๑๓ (๑) เสรีภาพในการเคลื่อนย้ายในการเลือกถิ่นที่อยู่ภายในประเทศของตน (๒) เสรีภาพในการเดินทางเข้าออกจากประเทศที่ตนมีภูมิลำเนาอยู่... ข้อ ๑๔ สิทธิที่จะพำนักอาศัยอยู่ในประเทศอื่นเพื่อลี้ภัยทางการเมืองหรือจากการประหัตประหาร...^{๓๓}

นอกจากนี้ ยังมีการอ้างถึงสิทธิโอกาสของบุคคลในสังคมด้านต่างๆ เช่น การถือสัญชาติ ความคิดความเชื่อโดยปราศจากการแทรกแซง เป็นต้น ในปฏิญญาสากลฯ ในข้อที่ ๑๕ - ๒๑ คือ

... ข้อ ๑๕ (๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ (๒) การถอนสัญชาติโดยพลการ หรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใดนั้นจะกระทำมิได้... ข้อ

^{๓๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑๕ - ๒๒๐.

๑๖ (๑) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบรรลุนิติภาวะแล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดยไม่มีการจำกัดใดๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่องการสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส (๒) การสมรสจะกระทำได้อีกโดยความยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของกลุ่มว่าสาวผู้ตั้งใจจะทำการสมรส (๓) ครัวครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ... ข้อ ๑๗ (๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินโดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับผู้อื่น (๒) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใดไปเสียโดยผลการกระทำมิได้ ... ข้อ ๑๘ บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพ ที่จะประกาศเปิดเผยศาสนา หรือความเชื่อถือในรูปแบบของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจความเคารพสักการะบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติพิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตัวเอง หรือร่วมกับผู้อื่น ในประชาคมและในที่สาธารณะหรือส่วนตัว ... ข้อ ๑๙. บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพที่จะยึดมั่นในความเห็น โดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้งความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใดๆ และโดยมิต้องคำนึงถึงเขตแดน... ข้อ ๒๐ (๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ (๒) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะทำได้... ข้อ ๒๑ (๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรงหรือผ่านทางผู้แทนซึ่ง ได้รับการเลือกอย่างเสรี...^{๓๔}

๓.๓.๒ มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุน

มาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุนหรือในเชิงบวก (Positive) คือ ความเท่าเทียมกันบนสาระสำคัญของปฏิญญาสากลฯ ที่รับรองเกี่ยวกับ สิทธิทางเศรษฐกิจและสังคม (Economic and Social Rights) เป็นสิทธิชนิดใหม่ที่รู้จักกันแพร่หลายเมื่อไม่นานมานี้เอง เช่น สิทธิในการศึกษา สิทธิที่จะจัดตั้งสหพันธกรรมกร สิทธิในมาตรฐานการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพ และความเป็นอยู่ที่ดีของตน เป็นต้น เป็นสิทธิในทางบวกที่ได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐต้องจัดบริการต่างๆ แก่พลเมืองในข้อที่ ๒๒ ถึง ๒๗ คือ

^{๓๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๑-๒๒๒.

...ข้อ ๒๒ สิทธิในความมั่นคงทางสังคม และสิทธิในการบรรลุถึงซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจ ทางสังคม และทางวัฒนธรรม... ข้อ ๒๓ (๑) สิทธิในการทำงาน และมีเสรีภาพที่จะเลือกทำงานภายใต้เงื่อนไขที่ยุติธรรม และที่จะได้รับการคุ้มครองจากการว่างงาน (๒) สิทธิที่จะได้รับค่าตอบแทนที่เท่าเทียมกัน สำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ (๓) สิทธิที่จะมีรายได้ที่ยุติธรรมสำหรับตนเองและครอบครัวเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี และในกรณีจำเป็นก็ชอบที่จะได้รับการคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ เพิ่มขึ้น (๔) สิทธิที่จะเข้าร่วมสหพันธกรรมกรเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ของตน... ข้อ ๒๔ สิทธิในการพักผ่อนและมีเวลาว่างจากการทำงาน รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานตามสมควรและมีวันหยุดเป็นครั้งคราวได้รับค่าตอบแทน... ข้อ ๒๕ (๑) สิทธิที่จะได้มาตรการครองชีพอันเพียงพอสำหรับสุขภาพและความอยู่ดีของตนและครอบครัว สิทธิในความมั่นคงจากการว่างงาน เจ็บป่วย พิการ ชราภาพ หรือขาดอาชีพ (๒) สิทธิของแม่และเด็กในการที่จะได้รับการดูแลรักษาและให้ความช่วยเหลือเป็นอย่างดี เด็กทุกคนไม่ว่าจะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตาม ข่อมได้รับการคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน... ข้อ ๒๖ (๑) สิทธิที่จะได้รับการศึกษา (๒) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ และเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและความเข้าใจในเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (๓) บิดามารดามีสิทธิในเบื้องต้นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรของตน... ข้อ ๒๗ (๑) สิทธิที่จะเข้าร่วมทางวัฒนธรรมของชุมชน ความบันเทิงใจในศิลปะ ความก้าวหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์ (๒) สิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองทางศีลธรรม หรือจากประติษฐกรรมใดๆ ทางวิทยาศาสตร์ ทางวรรณกรรม และทางศิลปกรรม...^{๓๕}

และความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้ในเชิงสนับสนุนตามที่กล่าวมานี้ ถือว่า เป็นความเสมอภาคเกี่ยวกับสิทธิในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมนี้ นอกจากนี้ ในปญญาสาถลยยังได้กล่าวเน้นถึงมาตรฐานการใช้ร่วมกันในข้อ ๒๘ ถึง ๓๐ ว่า

...ข้อ ๒๘ สิทธิในระเบียบปฏิบัติทางสังคมและในระหว่างประเทศ เพื่อผลสำเร็จตามปญญาสาถลยว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้... ข้อ ๒๙ การใช้สิทธิและเสรีภาพพึงกระทำภายในขอบเขตของกฎหมายและในการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะใช้ในลักษณะที่ขัดต่อต่อเจตนารมณ์และหลักการของสหประชาชาติมิได้... ข้อ ๓๐ ห้ามมิ

^{๓๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๒ - ๒๒๔.

ให้รัฐ กลุ่มคน หรือบุคคลใด อ้างสิทธิหรือกระทำการใดๆ อันเป็นการทำลายสิทธิหรือเสรีภาพทั้งหมดตามที่ได้ระบุไว้ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้^{๓๖}

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาค จะเห็นได้ว่า เป็นมาตรฐานการใช้ที่มุ่งส่งเสริมให้มนุษย์เคารพในความเป็นศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เช่น ไม่กดขี่ข่มเหง เบียดเบียน เอารัดเอาเปรียบกันและกัน แต่มุ่งส่งเสริมให้ตระหนักถึงสิทธิของกันและกันบนพื้นฐานความเท่าเทียมกัน

๓.๔ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวปฏิญญาสากลฯ

ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคตามแนวปฏิญญาสากลฯ คือ ความเท่าเทียมกันในหลักการที่ไม่ได้เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายกับรัฐสมาชิกองค์การสหประชาชาติ แต่ในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนหลายกรณีต้องอาศัยกฎบัตรสหประชาชาติเป็นหลัก หรือใช้การติดตามสอดส่องดูแลส่งเสริมทางด้านบริหารทั่วไปทำให้เกิดปัญหาข้อขัดข้องนานาประการ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอความมุ่งหมายในมุมมองที่เป็นความสัมฤทธิ์ผลของความเท่าเทียมกันในสองลักษณะ คือ ความเสมอภาคในการดำเนินชีวิตและความเสมอภาคเชิงอุดมการณ์ ดังนี้

๓.๔.๑ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต

ความเสมอภาคกับความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิตทั่วไป คือ ความเท่าเทียมกันในโอกาส (Equality of opportunity) เพื่อพัฒนาความสามารถของบุคคลทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ซึ่งผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงความสัมฤทธิ์ผลในสองลักษณะ คือ ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไปและความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรม ดังนี้

๑) ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไป

ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไป คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์เกี่ยวกับความสามารถของบุคคล การดำรงไว้ซึ่งสิทธิ การคบกลุ่ม และการดำเนินชีวิตอย่างพอเหมาะและเท่าที่จำเป็นของบุคคลบนกรอบแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น ความสามารถทางการศึกษาที่ไม่ให้มีอภิสิทธิ์ชน กล่าวคือไม่มุ่งให้ชนชั้นสูงได้รับการศึกษาในระดับที่สูงกว่าสามัญชน แต่ทุกคนมีสิทธิเสมอกัน ดังนั้น ควรสร้างโอกาสให้คนทุกคนในสังคมสามารถได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง โดยมีเป้าหมายกระจายการศึกษาให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ ทุกเพศ ทุกวัย ทุกอาชีพ ทุกเชื้อชาติ และเผ่าพันธุ์ ทกกลุ่มคนในสังคม ไม่ว่าจะเป็นคนพิการ คนเร่ร่อนขอทาน คนด้อยโอกาส เช่น นักโทษในเรือนจำ คนติดยาเสพติด เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากสังคมไทยที่มีการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้เพื่อให้สอดคล้องกับ

^{๓๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๒๔.

พระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเป็นแบบอย่างด้วยพระราชกรณียกิจที่ทรงกระทำในการเพิ่มความเสมอภาคในโอกาสการได้รับการศึกษาและเศรษฐกิจแก่ประชาชน ซึ่งเป็นการสืบทอดพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว สามารถกระทำได้โดยการส่งเสริมให้เกิดการกระจายโอกาสทางการศึกษาและเศรษฐกิจให้แก่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเสมอภาค คือ ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงการศึกษาและความสัมฤทธิ์ผลในเชิงเศรษฐกิจ

- ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงการศึกษา ถือว่า เป็นความเท่าเทียมกันของบุคคลที่ส่งเสริมโอกาสให้ทุกคนในสังคมได้รับการศึกษาเท่าที่บุคคลนั้นจะกระทำได้ มีดังนี้

๑. เสมอภาคทุกพื้นที่ คือ เสมอภาคระหว่างคนเมืองกับคนชนบท ในปัจจุบันโอกาสทางการศึกษาสำหรับคนเมืองใหญ่มีมากกว่าคนชนบท ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา อาชีวศึกษา และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาจะตั้งอยู่ในตัวเมืองหลักๆเท่านั้น

๒. เสมอภาคทุกฐานะทางสังคม คือ เสมอภาคระหว่างคนจนกับคนรวย จากตัวอย่างแสดงสัดส่วนของนักศึกษาที่เข้าศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา พบว่าเด็กที่เข้ามาจากครอบครัวเกษตรกรมีโอกาสดำเนินการเรียนเพียงร้อยละ ๑๑ เท่านั้น ในขณะที่เด็กที่เข้ามาจากครอบครัวนักธุรกิจซึ่งมีรายได้สูงกว่ามากมีโอกาสดำเนินการศึกษาสูงถึงร้อยละ ๔๕ - ๕๐ ซึ่งแสดงให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระหว่างคนจนกับคนรวย

๓. ความเสมอภาคทุกสถานภาพ คือ เสมอภาคระหว่างคนโสดกับคนแต่งงาน สถานบันการศึกษาควรเปิดกว้างสำหรับคนทุกสถานะทั้งที่เป็นคนโสดและแต่งงานแล้ว โดยการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้คนที่แต่งงานแล้วมีความสนใจและมีเป้าหมายที่จะแสวงหาความรู้ในระดับที่สูงขึ้น เพื่อมิให้การเรียนต้องสิ้นสุดลงเมื่อจะแต่งงานอันเป็นการพัฒนาความรู้ของคนในประเทศอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจะส่งผลให้ประเทศมีกำลังคนที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้และความรับผิดชอบเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากในระยะเวลา

๔. เสมอภาคทุกกลุ่มคน คือ เสมอภาคระหว่างคนพิการทางกายภาพกับคนปกติทั่วไป กระแสโลกยุคโลกาภิวัตน์นั้นให้ความสำคัญกับความได้เปรียบทางข้อมูลข่าวสารมากเป็นพิเศษ กล่าวคือ ผู้ที่มีข้อมูลมากและรู้จริงก็เรียกได้ว่าเป็นผู้มีชัยชนะเหนือคู่แข่งและความได้เปรียบนี้ไม่ได้วัดกันที่ความสามารถทางกายภาพเช่นในอดีตอีกต่อไป แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการใช้ความคิด จินตนาการ ฉะนั้นช่องว่างของความแตกต่างระหว่างคนพิการทางกายภาพกับคนปกติจึงลดน้อยลง ดังนั้นระบบการศึกษาจึงควรกำหนดทิศทางให้ชัดเจนในการรองรับนักศึกษาที่มีความพิการภายนอกเหล่านี้

๕. เสมอภาคทุกเชื้อชาติ ทุกเผ่าพันธุ์ คือ เสมอภาคระหว่างชนกลุ่มน้อยกับคนส่วนใหญ่ ในประเทศไทยมีคนบางกลุ่มเป็น “ชนกลุ่มน้อย” เพราะมีจำนวนคนน้อยกว่าคนส่วนใหญ่ของ

ประเทศเช่น ชาวเขา ฯลฯ ซึ่งเป็นคนที่อาจลักษณะแสดงออกหรือความคิดแตกต่างไปจากคนส่วนใหญ่ในสังคม แต่การศึกษาควรเปิดกว้างและสนับสนุนให้คนเหล่านี้เข้ามาศึกษาหาความรู้ในวิชาการด้านที่เขาสนใจอย่างแท้จริง เพื่อให้เขามีวิชาความรู้ และควรมีส่วนสำคัญในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของเขาให้เจริญยิ่งขึ้น อันจะส่งผลกระทบต่อทางอ้อมให้ประเทศชาติพัฒนาตามไปด้วย

๖. เสมอภาคทุกวัย คือ เสมอภาคระหว่างผู้สูงอายุกับผู้เยาว์ ปัจจุบันมีคนกลุ่มใหญ่ในสังคมที่ไม่มีโอกาสศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษาทันทีหลังจากเรียนจบในระดับมัธยมปลาย แต่เมื่อมีอายุมากขึ้นจึงมีความตั้งใจในการเข้าศึกษาหาวิชาความรู้เพิ่มเติม หรือต้องการเรียนรู้เพื่อทำประโยชน์ให้กับสังคมหรือด้วยเหตุผลอื่นๆ ระบบการศึกษาจึงควรสนับสนุนให้คนเหล่านี้ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เป็นต้น

๗. เสมอภาคทุกเพศ คือ เสมอภาคระหว่างชายกับหญิง นับเป็นเรื่องที่น่ายินดีในปัจจุบันสัดส่วนของนักเรียนชายและนักเรียนหญิงมีจำนวนใกล้เคียงกัน เราจะพบว่าการศึกษาระดับมัธยมใหม่ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์นั้นจะเคลื่อนไปในทิศทางที่มีไว้วัดความสามารถกันที่กำลังร่างกายอีกต่อไป แต่จะวัดที่สมองความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการปรับใช้เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาที่เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงต้องได้รับการวางแผนไว้อย่างเหมาะสมกับกระแสโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วย และควรรักษาความเสมอภาคนี้โดยไม่ควรจำกัดสิทธิชายและหญิงไม่ว่าจะด้วยกรณีใดๆ^{๓๓}

- ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงเศรษฐกิจ ความสัมฤทธิ์ผลทั่วไป นอกจากจะเน้นถึงสิทธิทางการศึกษาตามที่กล่าวมา ในข้อนี้ ยังมีการส่งเสริมหรือให้สิทธิโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งผู้ศึกษาจะเน้นกล่าวในเชิงเศรษฐกิจพอเพียงมีขอบเขตกว้างขวางกว่าเศรษฐกิจนายทุนหรือเศรษฐกิจธุรกิจ เพราะครอบคลุมถึง ๔ ด้าน คือ

๑. มิติด้านเศรษฐกิจ คือ เศรษฐกิจพอเพียงเป็นเศรษฐกิจแบบพออยู่พอกินให้มีความขยันหมั่นเพียรประกอบสัมมาอาชีพ

๒. มิติด้านจิตใจ คือ เศรษฐกิจพอเพียงเน้นที่จิตใจที่รู้จักพอคือพอดี พอประมาณ และพอใจในสิ่งที่มียินดีในสิ่งที่ได้ไม่โลภ เศรษฐกิจพอเพียงจะต้องเริ่มที่ตัวเองโดยสร้างรากฐานทางจิตใจที่มั่นคง โดยเริ่มจากใจที่รู้จักพอ เป็นการปฏิบัติตามทางสายกลาง

^{๓๓} เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, จอมปราชญ์นักการศึกษา : สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์ แนวพระราชดำริสด้านการศึกษาและการพัฒนาคน, (กรุงเทพฯ : สำนักวิชาการพิมพ์, ๒๕๔๓), หน้า ๘๓ - ๘๘.

๓. มิติด้านสังคม คือ เศรษฐกิจพอเพียงมุ่งให้เกิดสังคมที่มีความสุขสงบประชาชนมีความเมตตาเอื้ออาทรช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ไม่ใช่ต่างคนต่างอยู่ มุ่งให้เกิดความสามัคคีร่วมมือกัน เพื่อให้ทุกคนอยู่ร่วมกันได้โดยปราศจากการเบียดเบียนกัน การเอาวัดเอาเปรียบกัน การมุ่งร้ายทำลายกัน

๔. มิติด้านวัฒนธรรม คือ เศรษฐกิจพอเพียงที่มุ่งให้เกิดวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตที่ประหยัด อุดมมีชีวิตที่เรียบง่ายไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย ไม่ตกเป็นทาสของวัตถุนิยมและบริโภคนิยม ซึ่งทำให้เกิดการเป็นหนี้เป็นสินเกิดการทุจริตคอร์รัปชัน เป็นปัญหาสังคมที่ร้ายแรงที่บ่อนทำลายประเทศชาติ^{๓๔}

๒) ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรม

ความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรม คือ ความเท่าเทียมกันของบุคคลที่สอดคล้องกับอิสระทางความคิดเบื้องหน้ากฎหมาย การเสียดุล และภาวะปัญญาของบุคคล โดยเฉพาะในระบอบประชาธิปไตย ความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้ มุ่งส่งเสริมบุคคลให้ตระหนักถึงความชอบธรรมและมีหลักประกันของความชอบธรรมเรียกว่า “หลักนิติธรรม” (Rule of law) เป็นหลักที่จำกัดอำนาจของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย หลักนิติธรรมอันเป็นหลักในการคุ้มครองคนส่วนน้อยจากการคุกคามจากคนส่วนใหญ่ในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยประกันว่าคนส่วนน้อยจะได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันภายใต้กฎหมาย และจำกัดอำนาจของคนส่วนใหญ่ให้ต้องประพฤติปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่าได้เคารพในสิทธิของบุคคล หลักนิติธรรมในฐานะเป็นหลักที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย นอกจากนี้ ยังมีความหมายเกี่ยวข้องกับสิทธิที่ไม่อาจเปลี่ยนแปลงได้ (Hard core of sacrosanct rights) แม้แต่โดยเสียงข้างมากเด็ดขาดในรัฐสภา นั่นคือ สิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน เช่น การปกป้องชีวิต (Protection of life) การไม่ล่วงละเมิดร่างกาย (Physical inviolability) การป้องกันการคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย (habeas corpus) และเสรีภาพทางความคิดและความรู้สึก (Freedom of thought and conscience) จริง ๆ แล้วสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานนี้เป็นเหตุเป็นผลที่ขยายไปจากหลักนิติธรรม^{๓๕} เป็นต้น

^{๓๔} สมพร เทพสิทธิ, เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๘), หน้า ๓๘ - ๔๕.

^{๓๕} สมบัติ พงษ์พิงศก, “สิทธิมนุษยชนกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย” วารสารศาลยุติธรรมปริทัศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๘) : ๓๗-๔๓.

๓.๔.๒ ความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์

ความเสมอภาคกับความสัมฤทธิ์ผลในเชิงอุดมการณ์ คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ที่มุ่งสู่สันติภาพ อันหมายถึง ภาวะไร้สงคราม ความพหุสานกลมกลืน ความปรองดอง ความเยียบสงบ ความเยือกเย็น ความแจ่มใส ความไม่กังวล ความพอใจ และยอมรับสภาพของตนเอง เป็นต้น สันติภาพก่อเกิดจากพื้นฐานของจิตใจมนุษย์ที่รักสันติ ดังนั้น การที่จะสร้างเสริมสันติภาพ (Peace) ให้เกิดขึ้นแท้ที่จริงก็คือการพัฒนาจิตใจให้รู้จักลดละความเห็นแก่ตัว^{๕๐} เป็นต้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นถึงความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงปฏิเสธและเชิงสนับสนุน ดังนี้

๑) ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงปฏิเสธ

ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงปฏิเสธ คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในภาวะที่ปราศจากความรุนแรงทั้ง โดยตรงและเชิง โครงสร้างด้วยการ ไม่ปฏิบัติต่อผู้อื่น ในสิ่งที่เราไม่ต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเรา อันเป็นเรื่องของศีลธรรม หรือสันติภาพภายนอก ที่เกิดจากอุปสรรค คือ

- อำนาจและชื่อเสียงของประเทศชาติ กล่าวคือ อุปสรรคข้อนี้ ถือว่า เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของความรุนแรง ความขัดแย้งต่างๆ และก่อนที่จะมีการรับรองหลักปฏิญญาสากลฯ อุปสรรคข้อนี้ ได้ก่อตัวขึ้นในยุโรป แอฟริกา ตะวันออกกลาง เอเชีย เป็นต้น และความขัดแย้งดังกล่าว ถือได้ว่า เป็นชนวนให้เกิดสงคราม และได้ทำให้มนุษย์ได้รู้สึกถึงอำนาจของการทำลายล้างกัน ทำให้มนุษย์เห็นพิษภัยของสงครามอันเป็นความรุนแรงโดยตรง

- ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ อุปสรรคในข้อนี้ ถือว่า เป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของความขัดแย้งอีกข้อหนึ่ง ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ปรากฏขึ้นระหว่างชาติอุตสาหกรรมด้วยกัน และได้กลายเป็นสงครามทางการค้า และการเปิดตลาดใหม่ๆ ประเทศผู้ผลิตอาวุธ ได้สนับสนุนสงครามทั้งร้อนและเย็น เพื่อขยายเศรษฐกิจและอิทธิพลของตน ไม่ว่าจะเป็สงครามโลกหรือสงครามระหว่างชาติ^{๕๑} และนำความเสียหายความอดอยากยากจนอันเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง

^{๕๐} วาณี สายประดิษฐ์และสันติสุข โสภณศิริ, สันติภาพชัยชนะร่วมกันของมนุษยชาติ, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๘), บทนำ.

^{๕๑} พระมหาวรานนท์ ฐิตานนุโท (นวลคำ), “ความสัมพันธ์ระหว่างศีล ๕ และสันติภาพในสังคม : ศึกษาเชิงวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ ศาสตราศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕), หน้า ๖๔.

การกระทำที่ปราศจากอุปสรรคแห่งสันติภาพดังกล่าว เท่ากับว่า เป็นการส่งเสริมสันติภาพในเชิงปฏิเสธหรือเชิงลบ กล่าวคือ สามารถนำบุคคลให้ปลอดพ้นจากภาวะความรุนแรงและก่อให้เกิดความสงบในสังคมได้ในที่สุด

๒) ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงสันนิษฐาน

ความสัมฤทธิ์ผลตามแนวสันติภาพเชิงสันนิษฐาน คือ ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ในภาวะของการส่งเสริมความเจริญด้วยการปฏิบัติต่อผู้อื่นในเรื่องที่เราต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเรา อันเป็นเรื่องของคุณธรรม หรือสันติภาพภายใน ซึ่งตามแนวปฏิญาณสากลฯ อันที่จริงแล้วไม่ได้กล่าวถึงสันติภาพภายในไว้อย่างแจ่มชัดเหมือนกับทางศาสนา แต่ก็มีแนวคิดบางประเด็นที่สามารถนำมาพิจารณาเกี่ยวกับเรื่องนี้ได้ ทศนะที่มุ่งส่งเสริมให้มนุษย์มีความรู้สึกรับผิดชอบในศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ว่า “ตนเองมีบทบาทและความรับผิดชอบต่อสภาพและอนาคตของตนเองและสังคม” ซึ่งหมายความว่า มนุษย์ทั้งโลกตระหนักในบทบาทและความรับผิดชอบต่อสันติภาพของมนุษย์ทุกระดับกันมากขึ้น แม้ในสภาพโลกปัจจุบันยังมีความขัดแย้ง ความรุนแรงและสงครามที่ยังเป็นหลักฐานว่า ความรู้สึกที่เป็นสำนึกใฝ่สันติภาพยังเกิดขึ้นกับมนุษย์ทั่วทั้งโลกไม่มากพอ ในประเด็นนี้ จึงเป็นภาระหน้าที่โดยตรงของมนุษย์ที่จะต้องช่วยกันพยายามสร้างสำนึกใฝ่สันติภาพให้กับมนุษย์ทั้งโลกให้มากขึ้น และสันติภาพก็จะเกิดกับมนุษย์ทั้งโลกมากขึ้นตามลำดับ^๒ ซึ่งความสัมฤทธิ์ผลข้อนี้ ถือว่า เป็นความสัมฤทธิ์ผลในแง่ปฏิบัติ ดังจะเห็นได้จากธรรมนูญแห่งสหประชาชาติที่ประเทศต่างๆ ร่วมเซ็นสัญญาในวันที่ ๒๖ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๘๘ นั้นบ่งชี้ให้เห็นพื้นฐานของจุดประสงค์แห่งองค์การในสากล ซึ่งกล่าวว่า “เพื่อช่วยให้เผ่าพันธุ์มนุษย์รอดพ้นจากความหายนะจากจากสงคราม” และ “เพื่อยืนยันความเชื่อแห่งพื้นฐานสิทธิมนุษยชนในด้านศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และคุณค่าแห่งบุคคล”^๓ และที่สำคัญมนุษย์จะต้องคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อตนเอง เช่น ขอมรับความเป็นสากลเสมอกัน คือ

- ขอมรับความจริงที่เป็นสากล คือ หลักความจริงที่เป็นกลางๆ มีผลเสมอเหมือนกันแก่ทุกคนที่รวมทุกศาสนา

^๒ชัยวัฒน์ คุประตกุล, วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสันติภาพ เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔), หน้า ๔๐๘.

^๓ชะวัชชัย ภาคินธุ, กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘), หน้า ๕๕.

- ยอมรับความเป็นมนุษย์ที่เป็นสากล คือ ความเป็นมนุษย์ที่จะต้องมองเห็นเข้าใจในความนับถือเสมอกัน การทำร้ายและทำลายชีวิตมนุษย์ ไม่ว่าจะมิสังกัดใดหรือไม่ เป็นความไม่ดีไม่งามทั้งสิ้น

- ยอมรับความมีเมตตาที่เป็นสากล คือ แผ่ความรู้สึกเป็นมิตรไมตรีมีความรักปรารถนาประโยชน์สุขแก่มนุษย์ที่ทุกคนเสมอเหมือนกันโดยไม่มีการจำกัดหรือแบ่งแยก“

จากการศึกษาความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ จะเห็นได้ว่าความสัมพันธ์ของบุคคลนอกจากจะเน้นถึงสิทธิเท่าเทียมกันในการศึกษา เศรษฐกิจ กล่าวคือ การมีความรู้ความสามารถและรู้จักช่องทางในการแสวงหาเพื่อความกินดีอยู่ดีและ สิ่งสำคัญบุคคลต้องมีสามัญสำนึกทางศีลธรรมด้วย นอกจากนี้ ยังมีจุดมุ่งหมายที่สนับสนุนให้บุคคลปฏิบัติต่อกันอย่างอิสระที่เท่าเทียมกันบนพื้นฐานแห่งความเป็นพี่น้อง โดยเล็งเห็นความสำคัญของสันติภาพในสังคมโลกที่ปราศจากการใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ แต่เน้นการกระทำต่อกันและกันด้วยเมตตาธรรมจนมาถึงขั้นอุดมการณ์ กล่าวคือ เน้นการประพฤติในปัจจุบันบนพื้นฐานของสันติภาพอย่างมีสันติธรรม ไม่ก้าวก่ายสิทธิเสรีภาพของบุคคล ส่งเสริมให้มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญทางศีลธรรมคือกฎหมาย โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกให้บุคคลได้เห็นคุณค่า ใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้อื่น

ดังนั้น จากการศึกษาหลักความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลฯ ที่ผ่านมา พอสรุปได้ว่าปรัชญาสากลฯ ถือว่า เป็นประสบการณ์การต่อสู้ในสังคมตะวันตกอันเกิดจากภาวะความรุนแรงนานัปการในสังคมมนุษย์ เช่น การที่ปัจเจกชนไม่ได้รับการปฏิบัติอย่างเท่าเทียมกันแต่กลับได้รับการกดขี่ข่มเหงทั้งชีวิตและร่างกาย “ความเสมอภาค” จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์พึงปรารถนา และเป็นเหตุให้มีการปรับเปลี่ยนสัมพันธภาพเชิงอำนาจที่เหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมอันเนื่องจากระบบการเมืองแบบอนุรักษนิยม ศักดินา เผด็จการ ระบบทาสหรือลัทธิถือเพศ (Sexism) เป็นต้น ปรัชญาสากลฯ จึงเป็นระบบหนึ่งที่สังคมมนุษย์พยายามสร้างขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันการกระทำระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับประชาชน ซึ่งหลักการนี้ย้าถึงคุณประโยชน์ในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติภาพ โดยเฉพาะเกี่ยวกับความเสมอภาค ถือว่า เป็นข้อตกลงที่นานาประเทศได้นำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาคุณค่าความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญของตน และมีบทบัญญัติที่รับรองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเด็นสิทธิเสรีภาพและเสมอภาคอันเป็นหลักการของปรัชญาสากลฯ ที่มุ่งส่งเสริมความเสมอภาคในความหมายที่ว่า “ความเท่าเทียมกัน” ซึ่งเป็นความเท่าเทียมกันที่เน้น

“พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต), มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๘๕ - ๑๘๐.

ศักดิ์ศรีและคุณค่าความเป็นมนุษย์ เพื่อนำมาใช้ในสิทธิทางสังคม โดยมีวิถีทางส่งเสริม ๓๐ ข้อ
เมื่อกระทำได้อ่อมเกิดสันติภาพ ซึ่งทั้งหมดคือแนวคิดที่สามารถนำมาพิจารณาเพื่อการเปรียบเทียบ
ระหว่างพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลๆ ซึ่งจะนำเสนอในบทต่อไป

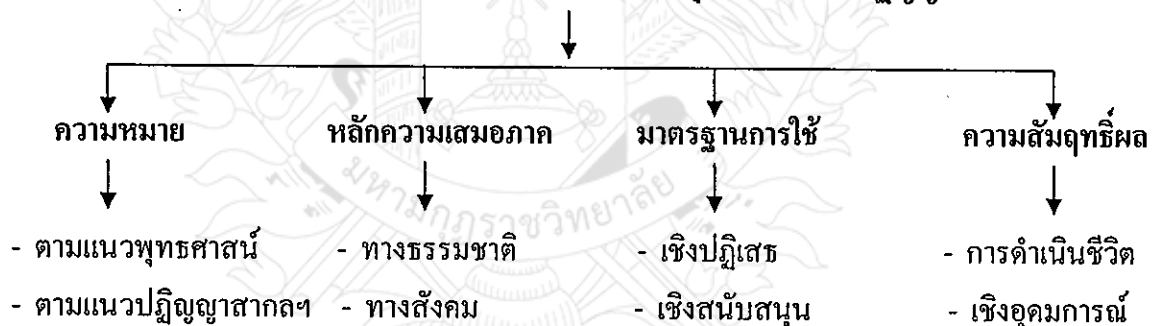

บทที่ ๔

เปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลฯ

จากการศึกษาความเสมอภาคในพระพุทธศาสนาหรือตามแนวพุทธศาสนากับปรัชญาสากลฯ ที่ผ่านมา พบว่า ทั้งสองมีหลักคำสอนและแนวคิดส่งเสริมความเสมอภาคของมนุษย์ในมุมมองต่างๆ ในบทนี้ ผู้วิจัยมุ่งเน้นเปรียบเทียบความเสมอภาคของทั้งสอง เพื่อแสดงให้เห็นถึง “จุดร่วมและจุดต่าง” ในประเด็นสำคัญของทั้งสอง ซึ่ง “จุดร่วม” หมายถึง ส่วนที่ทั้งสองสามารถประสานกันได้ ซึ่งทั้งสองถือว่า มีทัศนะหลายประการที่สามารถนำมาอธิบายประกอบกันได้ เช่น เรื่องจุดมุ่งหมายหรือความสัมฤทธิ์ผลที่เน้นถึงสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน เป็นต้น และ “จุดต่าง” หมายถึง ส่วนที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของทั้งสอง เช่น ตามแนวพุทธศาสนาเน้นถึงความเสมอภาคด้านโอกาส การประพฤติดีเสมอกัน โดยเริ่มส่งเสริมให้บุคคลมีการเรียกร้องจากส่วนเล็กๆ (ตนเอง) ไปหาส่วนใหญ่ (สังคม) โดยเฉพาะการเรียกร้องภายใน (จิตใจ) เป็นจุดศูนย์กลาง ในขณะที่ปรัชญาสากลฯ เน้นถึงความเสมอภาคในการไม่เลือกปฏิบัติโดยเริ่มส่งเสริมให้บุคคลมีการเรียกร้องจากส่วนใหญ่ ไปหาส่วนเล็ก โดยเริ่มที่ภายนอก (ร่างกาย) เป็นจุดศูนย์กลาง อย่างไรก็ตาม ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอถึงการเปรียบเทียบความเสมอภาคของทั้งสองตามกรอบแห่งการเปรียบเทียบ ดังนี้

กรอบแห่งการเปรียบเทียบความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลฯ

๔.๑ เปรียบเทียบความหมายของความเสมอภาค

ในการศึกษาความหมายของความเสมอภาคทั้งสองทัศนะนั้น ก่อนที่จะมีการศึกษาในเชิงเปรียบเทียบ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเสนอความหมายในเชิงภาษาก่อน ซึ่งคำว่า “เสมอภาค” เมื่อวิเคราะห์ตามหลักภาษาเป็นคำที่มาจากสองคำคือ “สม” หมายถึง เท่ากัน หรือเสมอกัน และ “ภาค” หมายถึง ส่วน หรือสัดส่วน ดังนั้น “สมภาค” ซึ่งคนไทยนิยมใช้คำว่า เสมอภาคที่ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Equality

หมายถึง ความเท่าเทียมกัน ความมีส่วนร่วมที่เสมอกัน อย่างไรก็ตามก็เพื่อความเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับความหมาย ในที่นี้ ผู้วิจัยเน้นเปรียบเทียบความหมายของทั้งสองเพื่อหาจุดร่วมและจุดต่าง ดังนี้

๔.๑.๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความหมายของความเสมอภาค

จากการศึกษาความหมาย พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ และเหมาะแก่การส่งเสริมสังคมให้เกิดความเข้าใจ และปฏิบัติให้ถึงความสัมฤทธิ์ผล คือ สันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความหมายของความเสมอภาค

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. มีคำสอนที่มีความหมายมุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์	๑. มีแนวคิดที่มีความหมายมุ่งส่งเสริมความเท่าเทียมกันของมนุษย์
๒. มีความหมายที่เน้นการประพฤติที่เท่าเทียมกันเพื่อสภาวะ ประโยชน์สูงสุดคือสันติสุข	๒. มีความหมายที่เน้นปฏิบัติที่เท่าเทียมกันเพื่อสภาวะ ประโยชน์เดียวกัน คือ สันติภาพ

๔.๑.๒ เปรียบเทียบจุดต่างความหมายของความเสมอภาค

จากการศึกษาความหมาย พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นการใช้ศัพท์ อันเป็นศัพท์ที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒ เปรียบเทียบจุดต่างความหมายของความเสมอภาค

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. ไม่ได้ใช้ศัพท์ว่า “เสมอภาค” อย่างตรงตัว แต่มีการใช้ศัพท์ที่มีความหมายส่งเสริมความเท่าเทียมกันหลายศัพท์ และสะท้อนความสำคัญของความหมายในมุมมองต่างๆ ตามสถานการณ์ คือ <ul style="list-style-type: none"> ๑.๑ สะท้อนให้เห็นถึงศัพท์ที่เน้นถึงความเท่าเทียมด้านการประพฤติ (สมจริยา) ๑.๒ สะท้อนให้เห็นถึงศัพท์ที่เน้นถึงความเท่าเทียมในตัวเอง (มัตตาหรือมัตตัญญุตตา) ๑.๓ สะท้อนให้เห็นถึงศัพท์ที่เน้นถึงความเท่าเทียมกับผู้อื่น (สมชีวิต) 	๑. มีการใช้ศัพท์ว่า “Equality” ในภาษาอังกฤษ หรือ “เสมอภาค” ในภาษาไทยอย่างตรงตัว และหมายถึงความเท่าเทียมกันที่สะท้อนความสำคัญของความหมายในมุมมองต่างๆ คือ <ul style="list-style-type: none"> ๑.๑ สะท้อนให้เห็นความหมายด้านความประพฤติ หรือที่เรียกว่า “การไม่เลือกปฏิบัติ” ๑.๒ สะท้อนให้เห็นถึงความหมายความเท่าเทียมในตนเองและสังคมเน้นที่สิทธิเสรีภาพ ภารดรภาพ อันเป็นสิทธิตามธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ถึงแม้จะมีกฎหมายแห่งรัฐ

๑.๔ สะท้อนให้เห็นถึงศัพท์ที่เน้นถึงความเท่าเทียมกับสรรพสิ่ง (สมต)	บัญญัติรับรองไว้หรือไม่ก็ตาม แต่ทุกๆ ชีวิตก็รู้ได้เองว่า สิทธินี้มีอยู่โดยตัวเอง เช่นเดียวกันกับ
๑.๕ สะท้อนให้เห็นถึงศัพท์ที่เน้นถึงความเท่าเทียมกับทุกสิ่งรอบด้าน (มัชฌิมา)	สิทธิข้ออื่นๆ
๒. มีความหมายที่ไม่หยุดอยู่ที่ความเท่าเทียมเฉพาะมนุษย์เท่านั้น แต่หมายถึงความเท่าเทียมของสรรพสัตว์ ในฐานะเป็นเพื่อนร่วมทุกข์ ร่วมสุข เกิด แก่ เจ็บ ตายด้วยกัน และสรรพสิ่ง ในฐานะตั้งอยู่ในกฎแห่งไตรลักษณ์ เช่นกัน	๒. มีความหมายที่เน้นอยู่ที่ความเท่าเทียมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันในฐานะเกิดมามีศักดิ์และสิทธิแห่งปฎิญาญาสากลฯ นี้ทุกประการ

จากตารางการเปรียบเทียบความหมาย จะเห็นได้ว่า ทั้งสองแม้จะต่างกันในรูปแบบของการใช้ศัพท์ แต่เมื่อพิจารณาโดยรวม ช่อมประจักษ์ได้ว่า ทั้งสองมีจุดร่วมกันโดยสะท้อนให้เห็นความหมายว่า “ความเท่าเทียมกัน” เป็นจุดเริ่มต้น อันเป็นความหมายที่มุ่งสู่การประพฤติดตามแนวพุทธศาสนา และมุ่งสู่การปฏิบัติตามแนวปฎิญาญาสากลฯ อนึ่ง เมื่อนำทั้งสองมาประสานกัน ในฐานะมีจุดร่วมที่การส่งเสริมความเสมอภาคของมนุษย์ โดยเฉพาะตามแนวพุทธศาสนา ถือได้ว่า เป็นแนวคำสอนที่สามารถนำมาอธิบายหรือประสานกับหลักการต่างๆ ที่เป็นธรรม ได้อย่างดี ด้วยการสะท้อนให้เห็นว่า นอกจากความเท่าเทียมกันที่ว่่านี้ การที่จะเกิดความเท่าเทียมกันที่แท้จริงจะต้องเริ่มต้นที่ตัวบุคคล คือ เริ่มจากจุดเล็กๆ ที่ตัวมนุษย์แต่ละคน ไปหาสังคมวงกว้าง ความเสมอภาคจึงจะเป็นความเสมอภาคที่มีรากฐานสมบูรณ์ และทำให้สังคมมีสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกันได้จริง

๔.๒ เปรียบเทียบหลักความเสมอภาค

จากการศึกษาหลักความเสมอภาค พบว่า ทั้งสองมีคำสอนและแนวคิดที่มุ่งส่งเสริมความสำคัญเรื่องศักดิ์และสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ และสะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคของบุคคล ซึ่งคนทุกคนต่างมีต่างเป็นเช่นเดียวกัน เพื่อความเข้าใจในเชิงประจักษ์ ในที่นี้ ผู้วิจัยเน้นศึกษาเปรียบเทียบ โดยสรุปลงในความเสมอภาคทางธรรมชาติ และความเสมอภาคทางสังคม ดังนี้

๔.๒.๑ เปรียบเทียบความเสมอภาคทางธรรมชาติ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางธรรมชาติ พบว่า ทั้งสองได้สะท้อนให้เห็นแนวคิดอุดมการณ์หรือแสดงให้เห็นจุดยืนโดยเน้นที่ “ความเป็นมนุษย์” เพื่อเป็นหลักประกันของเสรีภาพในการกระทำอย่างเท่าเทียมกัน และเป็นมิตรภาพต่อกัน แม้ทั้งสองจะเสนอคำสอนและแนวคิดบนเส้นทางต่างกัน แต่มีเป้าหมายเดียวกัน กล่าวคือ ส่งเสริมความสำคัญของมนุษย์ โดยมนุษย์เพื่อมนุษย์

อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการปูพื้นฐานความเข้าใจหลักความเสมอภาคของทั้งสอง ให้ถูกต้อง ในที่นี้ ผู้วิจัยเน้นเปรียบเทียบความเสมอภาคทางธรรมชาติ เพื่อสะท้อนถึงจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง ดังนี้

๑) เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางธรรมชาติ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางธรรมชาติ พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นของการส่งเสริมความเสมอภาคที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๓ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางธรรมชาติ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. มีคำสอนที่เน้นถึงคุณค่าของมนุษย์ว่า ทุกๆ ชีวิตมีขั้นพื้นฐานเป็นองค์ประกอบของการพัฒนา และควรได้รับการพัฒนา โดยเสนอหลักสามัญลักษณ์เพื่อปลูกจิตสำนึกของบุคคล เพื่อให้บุคคลริเริ่มเร่งพัฒนาตนเองโดยด่วน	๑. มีแนวคิดที่เน้นถึงคุณค่าของมนุษย์ในเรื่องศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องตระหนักถึงคุณค่าขั้นนี้
๒. มีคำสอนที่มุ่งหมายถึงศักดิ์ศรีฯ บนพื้นฐานแห่งสิทธิของความเป็นมนุษย์ด้วยการใช้สิทธิ (อำนาจ) ที่เน้นกระทำต่อสรรพสิ่งอย่างสัมพันธ์กับตัวเอง กล่าวคือ ทำในสิ่งที่อยากให้ผู้อื่นทำกับตน เช่น การกระทำบนพื้นฐานแห่งทิศ และด้วยเมตตาธรรม เป็นต้น	๒. มีแนวคิดที่กล่าวถึงศักดิ์ศรีฯ บนพื้นฐานแห่งสิทธิของความเป็นมนุษย์ เน้นถึงสิทธิในชีวิตและร่างกาย อันเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์ กับสิทธิในความเสมอภาค เพื่อป้องกันการถูกเลือกปฏิบัติจากผู้ใช้อำนาจ

๒) เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางธรรมชาติ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางธรรมชาติ พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างประเด็นวิถีทางของการส่งเสริมความเสมอภาคที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๔ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางธรรมชาติ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. เป็นแนวคำสอนที่ไม่เจาะจงเฉพาะธรรมชาติของมนุษย์ แต่ยังเน้นว่า ทั้งคนและสัตว์ รวมถึงสรรพสิ่งต่างก็มีคุณค่าเสมอกัน	๑. เป็นแนวคิดที่เจาะจงที่เฉพาะธรรมชาติมนุษย์และเน้นธรรมชาติของมนุษย์ว่าเป็นคุณค่าของมนุษย์ทุกคน แต่ไม่รวมถึงสรรพสัตว์

<p>๒. ไม่กล่าวถึงคำว่า ศักดิ์ศรีฯ โดยตรง แต่มีแนวคำสอนหลายประการที่สามารถตีความถึงความสำคัญในข้อนี้ เช่น</p> <p>๒.๑ คำสอนที่ส่งเสริมศักดิ์ศรีฯ ในเรื่องเบญจขันธ์ อันเป็นการเสนอเหตุผลทางธรรมชาติที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าที่มีอยู่จริงของความเป็นมนุษย์ และเป็นสิ่งที่มนุษย์ควรอ้างถึง (เรียกร่องสิทธิ) ในการที่บุคคลจะทำดีหรือพัฒนาตนไปในทางที่ดี</p> <p>๒.๒ คำสอนเรื่องสามัญลักษณ์หรือไตรลักษณ์ อันเป็นการเสนอภาวะธรรมชาติที่เป็นนามธรรม เพื่อแรงจูงใจแก่บุคคลว่า มนุษย์ต่างก็ตกอยู่ในภาวะเดียวกัน เช่น เป็นทุกข์ เมื่อเป็นเช่นนี้ บุคคลจึงควรให้ความสำคัญกับตนเอง ในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ และจะต้องปฏิบัติต่อตนเองอย่างเหมาะสม</p> <p>๒.๓ คำสอนเกี่ยวกับบรรณะ ๔ ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ทั้งหมดมีสิทธิประพฤติตนไปในทางที่ดีและไม่ดีได้ คนในบรรณะใด “ทำดีก็คือคนดี ถ้าทำชั่วก็คือคนชั่ว เสมอกันที่กรรม”</p> <p>๒.๔ สะท้อนให้เห็นประโยชน์ส่วนบุคคลในชั้นสูงสุดที่สิทธิแห่งการทำความดี เน้นว่าบุคคลที่สมบูรณ์ด้วยความรู้และความประพฤติคือผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงควรกระทำต่อกันอย่างสัมพันธ์กับความดี เช่น กระทำตามแนวทศ ๖ และพรหมวิหาร เป็นต้น</p>	<p>๒. กล่าวถึงคำว่า ศักดิ์ศรีฯ โดยตรง ซึ่งมองว่า “มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีหรือคุณค่าของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน” เช่น</p> <p>๒.๑ แนวคิดที่ส่งเสริมศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ ซึ่งเป็นการเสนอเหตุผลทางธรรมชาติที่เป็นรูปธรรมว่า “มนุษย์ไม่ต่างกันในเรื่องเชื้อชาติ เพศ...” จึงต้องได้รับการปฏิบัติจากผู้อื่นอย่างเหมาะสม</p> <p>๒.๒ เน้นปลูกจิตสำนึกของมวลชนในลักษณะของการขอความร่วมมือกับรัฐสมาชิก</p> <p>๒.๓ ได้เริ่มจากวางหลักเกณฑ์ทางสังคมเพื่อมุ่งสู่ตัวบุคคล โดยสะท้อนให้เห็นสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในด้านต่างๆ</p> <p>๒.๔ สะท้อนให้เห็นถึงศักดิ์ศรีฯ ที่ทุกคนมีและสิทธิที่ทุกคนควรได้รับเสมอกัน</p>
---	---

จากตารางเปรียบเทียบความเสมอภาคทางธรรมชาติ จะเห็นได้ว่า ทั้งสองได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดร่วมที่การเปิดเผยคุณค่าและสิทธิของความเป็นมนุษย์ กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสน์ได้ย้าถึงเบญจขันธ์ และสามัญลักษณ์ ส่วนปฏิญญาสากลฯ เน้นที่ศักดิ์และสิทธิด้านต่างๆ นอกจากนี้

ยังสะท้อนให้เห็นจุดต่างที่การนำเสนอคำสอนและแนวคิด ว่า ในฐานะทุกคนมีความเสมอภาคทางธรรมชาติเช่นนี้ มนุษย์ควรกระทำต่อตนเองและผู้อื่นในสิ่งที่ดี เช่น ตามแนวพุทธศาสน์เน้นที่การกระทำตามทศ ๖ ขณะที่ปรัชญาสากลฯ ย้ำถึงการกระทำตามสิทธิขั้นพื้นฐาน

๔.๒.๒ เปรียบเทียบหลักความเสมอภาคทางสังคม

จากการศึกษาหลักความเสมอภาคทางสังคม พบว่า ทั้งสองมีคำสอนและแนวความคิดสำคัญที่มุ่งสู่การปฏิบัติอันเป็นวิถีทางของทั้งสอง ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์เน้นการละชั่ว ทำดี และชำระจิตใจให้ผ่องแผ้ว ส่วนปรัชญาสากลฯ เน้นสิทธิเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ เมื่อวิเคราะห์หลักคำสอนและแนวคิดของ ทั้งสองแล้ว จะเห็นได้ว่า ในการละชั่วตามแนวพุทธศาสน์ คือ การไม่ละเมิดสิทธิทั้งชีวิตและร่างกาย ทรัพย์สิน ไม่ล่วงประเวณี เป็นต้น ซึ่งตีความได้ว่า เป็นการเล็งเห็นความเท่าเทียมกัน ในขณะที่ปรัชญาสากลฯ ก็เน้นความเท่าเทียมกันในชีวิตร่างกายและทรัพย์สินโดยบุคคลต้องไม่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น อนึ่ง ตามแนวพุทธศาสน์เน้นการทำดี และทุกคนก็มีอิสระให้การทำดีเช่นเดียวกัน ในขณะที่ปรัชญาสากลฯ เน้นสิทธิเสรีภาพที่ปลอดอุปสรรคและไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อผู้อื่น นั่นก็หมายถึงอิสระในการทำดี นอกจากนี้ ตามแนวพุทธศาสน์ยังสะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมให้มนุษย์พื้นฐานจิตใจ คือ หมั่นชำระจิตใจของตนเสมอ เมื่อกระทำได้อย่างนี้ บุคคลย่อมเป็นมิตรกับตนและผู้อื่น ในขณะที่ปรัชญาสากลฯ เน้นการสร้างมิตรภาพที่ภราดรภาพ

อย่างไรก็ตาม จากหลักสำคัญที่มุ่งสู่การปฏิบัติตามที่กล่าวมา ถือว่าเป็นหลักที่สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของความเสมอภาคทางสังคม และความสำคัญในข้อนี้ ได้ขยายไปสู่ความเท่าเทียมกันในระดับต่างๆ ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์สามารถสรุปความสำคัญได้ที่หลักมนุษยธรรม ส่วนปรัชญาสากลฯ สรุปความสำคัญได้ที่หลักสิทธิมนุษยชน เมื่อเป็นเช่นนี้ หลักความเสมอภาคทางสังคมของทั้งสองจึงสามารถนำมาอธิบายถึงความเป็นธรรมในสังคมได้ ซึ่งตามแนวพุทธศาสน์เน้นธัมมาธิปไตย ส่วนปรัชญาสากลฯ เน้นความชอบธรรมหรือยุติธรรม และสมมติฐานในข้อนี้ต้องยอมรับว่า ทั้งสองนั้นเกิดจากสถานการณ์ต่างกัน แต่ทั้งสองก็มีจุดร่วมที่ความมีสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกันในสังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงแง่มุมในการส่งเสริมความเสมอภาคทางสังคมของทั้งสอง ในที่นี้ ผู้วิจัยเน้นเปรียบเทียบเกี่ยวกับความเสมอภาคด้านชนชั้น ความเสมอภาคระหว่างเพศ ความเสมอภาคในกติกาสังคม ความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ ความเสมอภาคทางการศึกษา และความเสมอภาคทางการปกครอง เพื่อหาจุดร่วมและจุดต่างดังนี้

๑) เปรียบเทียบความเสมอภาคด้านชนชั้น

จากการศึกษาความเสมอภาคด้านชนชั้น พบว่า ทั้งสองมีพื้นฐานการเกิดต่างกัน มีการนำเสนอที่โดดเด่นต่างกัน กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสน์มีพื้นฐานที่ความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนเกิดมา

จากคนเช่นเดียวกันจึงเสมอกันที่การกระทำ และเป็นการกระทำที่ดีโดยย้าให้มนุษย์เลิกการเอาใจเอาเปรียบกัน เช่น วรรณะ ระบบทาส ระบบศักดินา ไม่มีการค้ำมนุษย์ ดังจะเห็นได้จากการบัญญัติห้ามภิกษุมีทาสไว้ใช้ ในขณะที่เดียวกันยังสอนให้บุคคลเลิกความเป็นทาสภายใน คือ ความเป็นทาสของความโลภ ความโกรธ และความหลง ส่วนตามแนวปรัชญาสากลๆ เกิดจากปัญหาของความขัดแย้งในสังคม เช่น ปัญหาทางชนชั้น สิว การละเมิดสิทธิของกันและกัน ซึ่งยังคงเป็นเรื่องที่ปรากฏอยู่ในสังคม ด้วยเหตุนี้ การเกลียดสีผิวจึงได้รับการต่อต้าน และเรียกร้องความเท่าเทียมกัน ในประเด็นนี้ ทรานส์คูลเจอร์ให้ความสำคัญในด้านวัตถุอยู่ วรรณะย่อมปรากฏแฝงอยู่ในกลุ่มผลประโยชน์นั่นเอง อย่างไรก็ตาม เพื่อเป็นการส่งเสริมความเสมอภาคด้านชนชั้น ในที่นี้ ผู้วิจัยเน้นเปรียบเทียบความเสมอภาคด้านชนชั้น เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง ดังนี้

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคด้านชนชั้น

จากการศึกษาความเสมอภาคด้านชนชั้นของทั้งสอง พบว่า มีจุดร่วมในประเด็นที่ทั้งสองสามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคด้านชนชั้น

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลๆ
๑. แม้จะเกิดขึ้นต่างสถานการณ์ คนละซีกโลก แต่มีจุดร่วมที่การปฏิเสธชนชั้นวรรณะ (สีผิว)	๑. แม้จะเกิดจากสถานการณ์ที่ไม่สงบ แต่ก็ส่งเสริมการไม่แบ่งชั้นหรือเหยียดผิว
๒. ปฏิวัติการแบ่งชนชั้น ด้วยการเปิดสังคมใหม่ที่เน้นความเท่าเทียมกัน แม้จะมาจากฐานะต่างกัน แต่เสมอกันที่ความดี	๒. ต่อต้านชนชั้นในสังคม ยกเลิกทาส ศักดินา ย้ำถึงการนำแนวคิดไปประยุกต์ใช้ในรัฐสมาชิกให้เหมาะสมตามสถานการณ์ของตน
๓. เสนอแนวคิดในเชิงปฏิวัติสังคมว่า ใครในวรรณะใด เมื่อทำดีก็คือคนดี ทำชั่วก็คือคนชั่ว เช่นเดียวกัน	๓. พยายามส่งเสริมความร่วมมือกันในความเท่าเทียม เช่น ยกฐานะของทาส เลิกการค้าทาส ค้ำมนุษย์ในประเทศต่างๆ
๔. ไม่ถือชนชั้น วรรณะ สูงต่ำเพราะชาติ กำเนิด เป็นต้น	๔. มนุษย์เกิดมาเท่าเทียมกันไม่เกี่ยวกับชนชั้น ชาติ ศาสนา และเผ่าพันธุ์ เป็นต้น
๕. ส่งเสริมให้ทุกวรรณะถึงความสำคัญของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เน้นกฎแห่งกรรม	๕. เมื่อทำผิดต้องได้รับความผิดตามกระบวนการยุติธรรมโดยเท่าเทียมกัน

๖. ทุกวรณะเมื่อเข้ามาอยู่ในสังคมสงฆ์ ต้องเสมอภาคเบื้องหน้าพระธรรมวินัย	๖. ทุกคนเกิดมามีความเท่าเทียมกันเบื้องต้น กฎหมาย
๗. เน้นให้ทุกวรณะมีความเท่าเทียมกันในการทำกรรมดี	๗. เน้นให้ทุกคนไม่เลือกปฏิบัติต่อกัน แต่ให้กระทำต่อกันอย่างเท่าเทียมกันในสิทธิขั้นพื้นฐานตามหลักปรัชญาฯ

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคด้านชนชั้น

จากการศึกษาความเสมอภาคด้านชนชั้น พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๖ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคด้านชนชั้น

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นว่า ชนชั้นเป็นเรื่องไร้สาระ เพราะมนุษย์มีคุณค่าและสิทธิของความเป็นมนุษย์อยู่แล้ว วรรณะจึงเป็นเพียงระบบที่แบ่งกันตามหน้าที่ในสังคมเท่านั้น ดังนั้น วรรณะจึงไม่ใช่สาระแท้ ความเสมอภาคที่ก่อให้เกิดสันติสุขในสังคมต่างหากที่เป็นสาระจริง	๑. สะท้อนให้เห็นว่า เกี่ยวกับชนชั้นนั้น บุคคลในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ ทุกคนมีคุณค่าและสิทธิของความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน โดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ
๒. สะท้อนให้เห็นว่า ไม่ว่าจะอยู่วรรณะหรือชนชั้นใด ทุกคนสามารถสรรหาประโยชน์ส่วนบุคคลในขั้นสูงสุด คือสิทธิแห่งการทำกรรมดี และระบุนิวได้อย่างชัดเจนว่า ทั้งหมดมีสิทธิสามารถประพฤติตนไปในทางที่ดีและไม่ดีได้ใครในวรรณะใด “ทำดีก็คือคนดี ถ้าทำชั่วก็คือคนชั่วเสมอคนที่กรรม”	๒. สะท้อนให้เห็นถึงสถานการณ์ที่รุนแรงหรือขัดแย้งเป็นสิ่งไม่ดี ไม่ส่งเสริมการแบ่งชนชั้นหรือเหยียดสีผิว อันเป็นเรื่องทำให้เกิดความต่างของการจัดชั้นคนตามสีผิว เช่น มองว่าความเสมอภาคทางการเมืองของคนผิวขาวกับคนผิวดำนั้นเป็นไปได้ และคนผิวดำจะต้องปกป้องคนผิวดำ เพราะคนผิวดำฐานะสูงกว่าคนผิวดำ เป็นต้น จึงเป็นที่มาของการเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมกัน
๓. เกิดขึ้นจากการปฏิบัติแนวคำสอนอันเป็นความเชื่อดั้งเดิมในสังคมอินเดีย	๓. เกิดขึ้นจากความขัดแย้ง กระทำต่อกันอย่างไม่ชอบธรรมของประชาคมตะวันตก

<p>๔. ย้ำถึงปัญหาเรื่องวรรณะว่าเป็นเพียงการแบ่งหน้าที่กันทำ ไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์อื่นใด เพราะวรรณะ ๔ คือประชาคมที่เสมอกัน เกิดจากธรรมชาติ ไม่ใช่เกิดจากความไม่ชอบธรรม เกิดจากชนกลุ่มเดียวกัน ไม่ใช่ชนกลุ่มอื่น เป็นต้น</p>	<p>๔. เป็นการกดขี่สีผิว สังคมทาส และศักดินา เป็นเรื่องไม่ชอบธรรม และต่อสู้กันมานาน จนมีการเรียกร้องสิทธิเกิดขึ้น</p>
<p>๕. ทุกวรรณะสามารถอยู่ร่วมกัน ได้ด้วยการประพาสเสมอกันที่ความดี ทางกาย วาจา และใจ ไม่ปิดกั้นกันและกันด้านการพัฒนาตนเองเพื่อความเจริญสูงสุด</p>	<p>๕. เน้นการไม่เลือกปฏิบัติต่อกันในชีวิต ร่างกาย เพื่อความเจริญของสังคม</p>
<p>๖. เกิดจากความอิจฉาริษยา ความตระหนี่ชาติ กำเนิดจนเกิดการต่อต้านกัน อันเป็นช่องทางของการกดขี่ เยอหยิ่งของหอง ถือตัว</p>	<p>๖. เกิดจากความขัดแย้งทางเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ภาวะสงคราม</p>

๒) เปรียบเทียบความเสมอภาคระหว่างเพศ

จากการศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศของ พบว่า ทั้งสองมีการเข้าถึงความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษกับสตรีในฐานะเกิดมาเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์และศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และในปัจจุบันก็ปรากฏว่ามีการให้ความสำคัญระหว่างเพศมากขึ้น จะเห็นได้จากทัศนคติต่างๆ ซึ่งบางสถานการณ์ให้บุรุษเป็นผู้เหนือกว่า (Patriarchy) และบางสถานการณ์ให้สตรีเป็นผู้เหนือกว่า (Matriarchy) นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับแนวคำสอนของศาสนานั้น ๆ หรือความเชื่อในแต่ละสังคมเช่นเดียวกัน แต่เมื่อพิจารณาทัศนคติของทั้งสอง จะเห็นได้ว่า ความจริงแล้วบุรุษและสตรีต่างกันแต่เพียงเพศเท่านั้น แต่ปัญญาและศักยภาพไม่ต่างกันเลย อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคระหว่างเพศ เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง ดังนี้

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคระหว่างเพศ

จากการศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศ พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นที่ทั้งสองสามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๗ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคระหว่างเพศ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี โดยถือปฏิบัติตามความพอเหมาะในสังคมสงฆ์	๑. ส่งเสริมความเท่าเทียมกันของบุรุษและสตรี ว่า จะต้องถือปฏิบัติในทุกรัฐ โดยไม่เลือกปฏิบัติ
๒. ยกฐานะความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีบนพื้นฐานสิทธิตามพระธรรมวินัย	๒. ยกฐานะระหว่างบุรุษและสตรีบนพื้นฐานแห่งสิทธิตามกฎหมาย
๓. สะท้อนให้เห็นถึงการให้หลักประกันในพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันในด้านต่างๆ ระหว่างบุรุษและสตรี ทั้งผู้ใหญ่และเยาวชน โดยมองว่า บุรุษและสตรีต่างก็เพียงเพศเท่านั้น แต่ทั้งสองมีศักยภาพหรือมีสติปัญญาไม่แตกต่างกัน ดังจะเห็นได้จากการยกระดับของสตรีให้สูงขึ้น	๓. สะท้อนให้เห็นว่า “มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน” โดยเฉพาะความเท่าเทียมกันระหว่างเพศ มองว่า มนุษย์ไม่ต่างกันในเรื่องเพศ (บุรุษและสตรี) กล่าวคือ การเลือกปฏิบัติและจำกัดความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรีย่อมไม่เป็นธรรม

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคระหว่างเพศ

จากการศึกษาความเสมอภาคระหว่างเพศ พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๘ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคระหว่างเพศ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นถึงหลักประกันในพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันในฐานะต่างๆ คือ ฐานะมารดาของบุตร ฐานะอุบาสิกา ฐานะเอตทัคคะ (ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง) และฐานะกัลยาณมิตร เป็นต้น	๑. สะท้อนให้เห็นถึงความพยายามให้หลักประกันในพื้นฐานแห่งความเท่าเทียมกันในด้านต่าง ๆ เกี่ยวกับชีวิต ร่างกายและทรัพย์สิน
๒. ยอมรับความเสมอภาคของบุรุษและสตรี โดยเฉพาะด้านสติปัญญาที่เป็นศักยภาพในการพัฒนาตน	๒. ยอมรับความเสมอภาคของบุรุษและสตรี โดยเฉพาะด้านศักดิ์ศรีและสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์

๑. เป็นฐานแนวคิดทางศาสนา	๑. เป็นฐานแนวคิดทางการเมืองการปกครอง
๔. ยกย่องฐานะบุรุษและสตรีบนฐานแห่งการกระทำความดี	๔. ยกย่องฐานะบุรุษและสตรีบนฐานแห่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
๕. ส่งเสริมบุรุษและสตรีให้ประพฤติตามครรลองแห่งความดีเช่นเดียวกัน	๕. ส่งเสริมบุรุษและสตรีให้ประพฤติต่อกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ
๖. มีแนวคำสอนที่เน้นความสำคัญทั้งหลักธรรมอันเป็นกฎธรรมชาติ และหลักวินัยอันเป็นกฎมนุษย์	๖. มีแนวคิดที่เน้นความสำคัญที่กฎหมาย อันเป็นกฎแห่งมนุษย์
๗. ประสบผลสำเร็จด้านการให้โอกาสระหว่างบุรุษและสตรีมาแล้วกว่า ๒๕๐๐ ปี คือ การเข้าถึงวิมุตติอันเป็นสันติสุขที่เท่าเทียมกัน	๗. เป็นความมุ่งหวังให้ประชาคมโลกถือปฏิบัติระหว่างบุรุษและสตรี เพื่อสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน

๓) เปรียบเทียบความเสมอภาคในกติกาสังคม

จากการศึกษาความเสมอภาคในกติกาสังคม พบว่า ทั้งสองมีการกล่าวถึงกฏกติกาที่พอเหมาะแก่ประชาคมในอุดมคติ กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสนาได้เน้นถึงความเท่าเทียมกันบนพื้นฐานแห่งพระธรรมวินัย ส่วนตามแนวปฏิญญาสากลฯ มุ่งความสำคัญที่ความเท่าเทียมกันเบื้องหน้ากฎหมาย ซึ่งความโดดเด่นในข้อนี้ ทั้งสองได้นำเสนอกติกาที่พอเหมาะแก่บุคคล องค์กรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคในกติกาสังคม เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคในกติกาสังคม

จากการศึกษาความเสมอภาคในกติกาสังคม พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๕ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคในกติกาสังคม

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปฏิญญาสากลฯ
๑. มีพระวินัยเป็นพื้นฐานความเสมอภาคในกติกาสังคมที่เหมาะสมแก่สถานภาพในสังคม	๑. มีหลักสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐานของความเสมอภาคและการออกกฎหมาย

<p>๒. มีกติกาในการอยู่ร่วมกันเรียกว่า พระธรรมวินัยเป็นสัทธีขัณพื้นฐาน</p>	<p>๒. มีกติกาในการอยู่ร่วมกันเรียกว่า ปฏิญญาสาถลว่าด้วยสัทธีขมนุชชนเป็นสัทธีขัณพื้นฐาน</p>
<p>๓. เป็นกติกาที่สละท่อนให้เห็นความเป็นประชาธิปไตยและสังคณนิมในตัวเอง</p>	<p>๓. เป็นกติกาที่รวมแนวคิถั้งประชาธิปไตยและสังคณนิมไว้ด้วยกัน</p>

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคในกติกาสังคณ

จากการศึกษาความเสมอภาคในกติกาสังคณ พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปลงเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๐ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคในกติกาสังคณ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปฏิญญาสาถลฯ
<p>๑. สละท่อนให้เห็นว่า บุคคณเมื่อเข้ามาสู่สังคณสงฆ์ จะต้องมีควมเท่าเทียมกันเบื้องหน้าพระธรรมวินัย ซึ่งมีข้อเปรียบเทียบเกี่ยวกับควมเสมอภาคทางพระธรรมวินัย ๘ อย่าง ได้แก่</p> <p>๑.๑ ธรรมวินัยคณมหาสมุทรมีควมลุ่มลึกตามลำดับ พระธรรมวินัยก็มีความลุ่มลึกตามลำดับด้วยการศึกษา ปฏิบัติ วิธิปฏิบัติ ไม่ใช่มีแค่การศรัศฐูธรรมอย่างเดียว</p> <p>๑.๒ สาวกของพระพุทธเจ้าที่แท้ไม่ลวงลิกขาบทที่ทรงบัญญัติแล้ว แม้จะต้องสละชีวิตก็ยอม เช่นเดียวกับมหาสมุทรมไม่เคยล้นฝั่ง</p> <p>๑.๓ สงฆ์ยอมกันคนชั่วให้ห่างไกล เช่นเดียวกับมหาสมุทรมที่ซัดซากศพให้เข้าสู่ฝั่ง ไม่มีการซังซากศพเอาไว้</p> <p>๑.๔ วรรณะ ๔ ออกบวชแล้วยอมละชื่อโคตร ถึงการนับว่าเป็นสมณสาถกยบุตร คณน้ำจากแม่น้ำทั้งหลาย เมื่อถึงมหาสมุทรมแล้ว ก็เป็นน้ำมหาสมุทรมอันเดียวกัน</p> <p>๑.๕ แม้ฝนตกมหาสมุทรมก็ไม่ปรากฏควมพร่องหรือเต็มด้วยน้ำ ภิกษุมามากมายเป็นพระ</p>	<p>๑. สละท่อนให้เห็นว่า มนุษย์มีความเท่าเทียมเบื้องหน้ากฎหมาย กล่าวคือ มนุษย์ทุกคนเป็นมนุษย์โดยอำนาจแห่งจิตวิญญาณของตน และเป็นเรื่องที่ทำให้มนุษย์ต่างจากจากความ เป็นอยู่ในสภาวะธรรมชาติที่ปราศจากความ เป็นส่วนตัว และการบรรลุเป้าหมายภายในขอบเขตส่วนบุคคณยอมขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของบุคคณในอันที่จะสร้างสภาพแวดล้อมของตน เมื่อเป็นเช่นนี้ ศักดิ์ศรีจึงเป็นคุณค่าอันมีลักษณะเฉพาะและเป็นคุณค่าที่มีความผูกพันอยู่กับความเป็นมนุษย์ ซึ่งบุคคณในฐานะที่เป็นมนุษย์ทุกคนได้รับคุณค่าดังกล่าวโดยไม่ต้องคำนึงถึงเพศ เชื้อชาติ ศาสนา วัย หรือคุณสมบัติอื่นๆ</p>

<p>อรหันต์แม้นิพพานสักเท่าไรก็ไม่เคยพร่องไม่เคยเต็มสิ้นให้ปรากฏ</p> <p>๑.๖ พระธรรมวินัย มีรสเดียว คือ รสแห่งความหลุดพ้น ดุจมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม</p> <p>๑.๗ มหาสมุทรเต็มไปด้วยรัตนะนานาประการ ในพระธรรมวินัยก็เช่นเดียวกันมีรัตนะคือธรรม เช่น สติปัญญา ๔ สัมมัปปธาน ๔ อิทธิบาท ๔ เป็นต้น</p> <p>๑.๘ มหาสมุทรเป็นที่อยู่ของสัตว์มีชีวิตใหญ่ๆ เช่น ปลายักษ์ชนิดต่างๆ อสูร นาค คนธรรพ์ พระธรรมวินัยก็เหมือนกันเป็นที่รวมของพระอริยบุคคลชั้นต่างๆ มากมาย</p> <p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของพระธรรมวินัย ในฐานะเป็นองค์แทนพระพุทธเจ้า (เป็นแม่แบบแห่งการปฏิบัติ)</p> <p>๓. เน้นความเสมอภาคเบื้องหน้าพระธรรมอันเป็นกฎธรรมชาติ และพระธรรมวินัยอันเป็นกฎแห่งมนุษย์</p> <p>๔. ส่งเสริมให้บุคคลในสังคม ทุกเพศ ทุกวัย ทุกสถานภาพประพฤติตามกติกา คือ พระธรรมวินัย</p>	<p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญว่า ปฏิญญาสากลฯ แม้ไม่ใช่กฎหมาย แต่ก็ถือว่าเป็นแม่บทแห่งการออกกฎหมายของนานาประเทศที่ยอมรับหลักการ</p> <p>๓. เน้นความเสมอภาคเบื้องหน้ากฎหมายอันเป็นกฎแห่งมนุษย์</p> <p>๔. เน้นให้รัฐสมาชิกร่วมกันเป็นกรอบเพื่อปกป้องสิทธิของทุกๆ ชีวิต</p>
--	--

๔) เปรียบเทียบความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ พบว่า โดยภาพรวมคือเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความกินคืออยู่ที่ดีของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับการแสวงหา ซึ่งตามแนวพุทธศาสนาได้แสดงให้เห็นถึงการแสวงหาเพื่อความกินคืออยู่ที่ดีโดยเน้นที่สิ่งสนับสนุนทางกายเท่าที่จำเป็นตามอรรถภาพของแต่ละบุคคลตามความเหมาะสม และที่สำคัญยังแสดงให้เห็นถึงการแสวงหาเศรษฐกิจภายในอีกด้วย ในขณะที่หลักปฏิญญาสากลฯ มุ่งการแสวงหาที่เน้นสิ่งสนับสนุนทางร่างกายหรือทางวัตถุเป็นสำคัญอย่างไร

ก็ตาม เพื่อความเข้าใจในเชิงประจักษ์ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
<p>๑. สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลมีสิทธิโอกาสในการแสวงหาความมั่นคงทางด้านเศรษฐกิจเท่าที่จำเป็น เช่น กสิกรรม มีการผลิตเท่าที่จำเป็นเท่าที่สมควรแก่อัตภาพ คือ ความพอเพียง พออยู่พอกิน ถ้ามีส่วนเกินก็ควรแบ่งปันผลประโยชน์ เช่น บริจาค ให้ทาน ทำสังคัมสงเคราะห์ ไม่เน้นกำไรแบบระบบทุนนิยม</p>	<p>๑. สะท้อนให้เห็นว่า บุคคลมีสิทธิทางเศรษฐกิจ ซึ่งในประเด็นนี้ ถือว่า เป็นการส่งเสริมความเท่าเทียมกันในด้านสิทธิที่จะมีอาหาร มีการบริการสาธารณสุข มีมาตรฐานความเป็นอยู่ที่พอเพียง ได้รับค่าจ้างเท่ากัน สำหรับงานที่เท่ากัน ได้รับการประกันสังคมว่าจะมีงานทำ มีที่อยู่อาศัย เป็นต้น</p>
<p>๒. ไม่ปฏิเสธการแสวงหา ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจ แต่ส่งเสริมให้คนรวยรู้จักแบ่งปันผลประโยชน์ มีแนวคำสอนที่มุ่งส่งเสริมความมั่งคั่ง การแบ่งปัน และการแสวงหาตามสถานภาพของบุคคล คือ</p> <p>๒.๑ ส่งเสริมให้บุคคลทั่วไปแสวงหาปัจจัยเท่าที่จำเป็น คือ ที่อยู่อาศัย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคอย่างมีเสรีภาพ แต่ต้องไม่แสวงหาเศรษฐกิจต้องห้าม (มัจฉาวิชชา ๕)</p> <p>๒.๒ ส่งเสริมให้บรรพชิตแสวงหาปัจจัยเท่าที่จำเป็นแก่สมณสาธูปและจำเป็นแก่สมณบริโภค คือ อยู่โคนต้นไม้ (หรือที่เขาจัดแจงไว้ให้) แสวงหาอาหารด้วยการบิณฑบาต มีเครื่องนุ่งห่มสามผืน พอกินอิ่มนุ่งอุ่น</p>	<p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงระบบเศรษฐกิจในสองลักษณะ คือ</p> <p>๒.๑ ระบบทุนนิยม ระบบเศรษฐกิจที่เน้นกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนบุคคล ส่งเสริมให้บุคคลถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินได้ และสนับสนุนให้มีการแข่งขันกันอย่างเสรี</p> <p>๒.๒ ระบบสังคมนิยม ระบบเศรษฐกิจที่มีการวางแผนจากส่วนกลางเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนส่วนรวม และเป็นลัทธิที่มีทัศนะตรงกันข้ามกับระบบทุนนิยม</p>

๓. มีคำสอนเป็นทั้งทุนนิยมและสังคมนิยมในตัวเอง	๓. รวมแนวคิดสำคัญของระบบทุนนิยมและสังคมนิยมไว้ด้วยกัน
๔. มีคำสอนที่เน้นถึงการไม่ละเมิดสิทธิด้านกรรมสิทธิ์	๔. มีแนวคิดที่ส่งเสริมสิทธิในทรัพย์สิน ที่อยู่อาศัย การแสวงหาอาหาร
๕. มีคำสอนที่ปฏิเสธการค้าทาส ค้ำมนุษย์	๕. มีแนวคิดที่ต่อต้านการค้าทาส ค้ำมนุษย์

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

จากการศึกษาความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๒ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจ

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. การแสวงหาทางเศรษฐกิจต้องไม่เห็นแก่ตัว	๑. ในการแสวงหาทางด้านเศรษฐกิจไม่จำเป็นต้องเห็นแก่ผู้อื่น
๒. เน้นความพอเพียงในการแสวงหาและการบริโภคปัจจัยตามอัตภาพ ประกอบการค้าขายโดยไม่หวังกำไรมาก	๒. เน้นเสรีภาพในแสวงหาและการบริโภคตามสิทธิเท่าที่สามารถกระทำได้
๓. ในการแสวงหาที่บุคคลในสังคมต้องคำนึงถึงหลักพระธรรมวินัยเป็นกรอบ	๓. ในการแสวงหาและบริโภคนั้นบุคคลต้องคำนึงถึงกลไกของรัฐ

๕) เปรียบเทียบหลักความเสมอภาคทางการศึกษา

จากการศึกษาหลักความเสมอภาคทางการศึกษา พบว่า ทั้งสองมีการเน้นถึงความเท่าเทียมทางการศึกษาซึ่งตามแนวพุทธศาสนา มุ่งความสำคัญของการศึกษาว่า เป็นหลักที่สามารถพัฒนามนุษย์ให้เจริญทั้งในระดับของการดำรงชีพและขั้นอุดมการณ์สูงสุด ในขณะที่หลักปรัชญาสากลฯ มุ่งมาที่สิทธิที่จะได้รับการศึกษา เพราะเชื่อว่าการศึกษานี้จะพัฒนามนุษย์ให้สามารถพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่ เพราะการศึกษาคือเครื่องมือในการรับทราบสิทธิมนุษยชนและความเข้าใจในเสรีภาพขั้นพื้นฐาน อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจในเชิงประจักษ์ ในที่นี้ผู้วิจัย

มุ่งเปรียบเทียบแนวคิดของทั้งสองเกี่ยวกับหลักความเสมอภาคทางการศึกษา เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการศึกษา

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษาของทั้งสอง พบว่า มีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๓ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการศึกษา

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของมนุษย์ว่า ทุกๆ ชีวิตมีธรรมชาติอย่างหนึ่งคือทุกข์ และทุกข์ ก็เป็นปัญหาที่เป็นข้อกำหนดให้ทุกๆ คน สามารถได้รับการศึกษาเพื่อกำจัดทุกข์	๑. สะท้อนให้เห็นถึงการส่งเสริมการศึกษา อย่างเท่าเทียมกัน ในฐานะเป็นสิทธิที่สังคมพึงปฏิบัติ ด้วยแนวคิดที่ว่า มนุษย์ในฐานะที่มีศักดิ์ศรีฯ มนุษย์ทุกคนจึงมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษา
๒. สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินตนตามหลักการการศึกษา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เช่น ส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิของตนเอง เลือกศึกษาเพื่อการพัฒนาบุคลิกและการบรรลุเป้าหมาย	๒. สะท้อนให้เห็นถึงการให้โอกาสทางการศึกษา เช่น ให้บุคคลหรือพ่อแม่สามารถมีสิทธิที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับตนหรือบุตรของตน เพราะการศึกษาจะพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์ ส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิมนุษยชนและความเข้าใจในเสรีภาพขั้นพื้นฐานได้
๓. ส่งเสริมการศึกษาโดยไม่เลือกปฏิบัติว่า บุคคลจะมาจากสถานภาพที่ต่างกัน	๓. ส่งเสริมการศึกษาเพื่อการพัฒนาตนเองตามความสามารถของตน โดยไม่มีอภิสิทธิ์ชน

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการศึกษา

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการศึกษา พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๔ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการศึกษา

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. ส่งเสริมการศึกษาโดยปราศจากสิ่งบีบบังคับ ขวาง เพื่อการเข้าถึง สิ่งที่ดีที่สุดหรือดีที่สุดที่ชีวิตจะพึงได้ โดยเน้นทั้งหลักประกันของความสุขในระดับโลกียสุข (กามสุขและฌานสุข) ของสามัญชน และระดับ โลกุตระสุข (สันติภาพคือวิมุตติ) ของอริยชน	๑. ส่งเสริมการศึกษาเพื่อตอบสนองความต้องการทางร่างกายเป็นหลัก เช่น ความกินดีอยู่ดี อันเป็นความสุขในระดับสามัญชนทั่วไป
๒. สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินตนตามหลักทางการศึกษาตามลำดับว่า บุคคลสามารถมีความเสมอภาคในความสุขร่วมกัน ทั้งยังนำบุคคลให้เกิดความรู้ และสามารถเข้าถึงความเสมอภาคทางการศึกษาได้อย่างเสมอกันซึ่งเรียกว่า “อเสขะ” (ผู้ไม่ต้องศึกษา) เป็นผู้จบการศึกษาที่สมบูรณ์	๒. สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินการศึกษาของบุคคลในฐานะเป็นสิทธิที่บุคคลควรได้รับ โดยเปิดโอกาสทางการศึกษาให้ทุกคนอย่างเท่าเทียมกันตามความสามารถในระดับโลกียะหรือระดับสามัญชน

๖) เปรียบเทียบความเสมอภาคทางการปกครอง

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการปกครอง พบว่า ทั้งสองมีการเข้าถึงความชอบธรรมในระบอบการปกครอง กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสนาแม้ไม่ใช่ระบบการปกครอง แต่มีแนวคำสอนมุ่งส่งเสริมความเป็นธรรมในสังคมการปกครองหลายประการ โดยเน้นธรรมาธิปไตย ในขณะที่หลักปรัชญาสากลฯ ถือว่า เป็นอุดมการณ์ที่มุ่งความเป็นธรรมในระบอบการปกครองโดยตรง เป็นการประสานความเป็นธรรมของสองระบอบการปกครองเอาไว้ในเนื้อหาแห่งหลักการ ดังนั้น แม้ทั้งสองต่างกันที่วิถีทาง แต่ก็มิจุดร่วมที่เน้นความชอบธรรม เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญในข้อนี้ ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคทางการปกครอง เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

- เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการปกครอง

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการปกครอง พบว่า ทั้งสอง มีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบจุดร่วมความเสมอภาคทางการปกครอง

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. ไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่มีแนวคำสอนที่เน้นธรรม เรียกว่า ชัมมาริปไตย ซึ่งเป็นแนวธรรมที่สามารถนำมาอธิบายความชอบธรรมในหลายๆ สังคมได้	๑. เป็นการรวมแนวคิดของระบอบการปกครองที่เชื่อว่า เป็นระบอบที่มีธรรม คือ สังคมนิยมและประชาธิปไตยไว้ด้วยกัน
๒. สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรม ความชอบธรรม ตามแนวทางที่พอเหมาะแก่ระบอบการปกครองทุกระบอบ โดยสรุปที่ชัมมาริปไตย เช่น หลักจักรวรรดิธรรม (หลักชัมมาริปไตยของพระเจ้าจักรพรรดิ) ทศพิชราชธรรม (ธรรมของพระราชา) พรหมวิหารธรรม (ธรรมของผู้ใหญ่)	๒. สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นธรรม ความชอบธรรมในการปกครอง ๒ ระบอบ คือ ระบอบประชาธิปไตย ที่ยอมรับสิทธิเสรีภาพในการดำเนินชีวิตของประชาชน และระบอบสังคมนิยม อยู่ที่มีการส่งเสริมความเสมอภาคของมนุษย์ ที่การไม่เหลื่อมล้ำกันด้านเศรษฐกิจ และให้ประชาชนมีหลักประกันในการดำเนินชีวิต โดยการจัดสรรของรัฐอย่างเป็นธรรม

- เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการปกครอง

จากการศึกษาความเสมอภาคทางการปกครอง พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๖ เปรียบเทียบจุดต่างความเสมอภาคทางการปกครอง

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นว่า ความเป็นชัมมาริปไตยที่เน้นความเป็นธรรมในการปกครอง ไม่ว่าจะเป็ระบบใดก็ตามจะต้องเป็นระบอบที่มีธรรม	๑. สะท้อนให้เห็นว่า ในการใช้สิทธิและเสรีภาพพึงกระทำภายในขอบเขตของกฎหมาย และการใช้สิทธิและเสรีภาพดังกล่าวจะต้องไม่ขัดต่อต่อเจตนารมณ์และหลักการของสหประชาชาติ
๒. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีธรรม หรือปกครองโดยหลักชัมมาริปไตย ซึ่งสามารถนำไปใช้ได้ ในหลายกรณี เช่น การอำนวยความสะดวก ธรรม ของผู้เป็นใหญ่โดย ถือหลักธรรมมาริปไตย คือถือธรรม	๒. มุ่งหวังให้บุคคลเคารพในสิทธิขั้นพื้นฐานของกันและกัน กล่าวคือ เน้นถึงสิทธิเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพของสังคมมนุษย์ ด้วยการให้คำมั่นสัญญาหรือแสดงการยืนยัน

เป็นใหญ่แล้ว ก็จะไม่ตกอยู่ภายใต้อคติ และส่งเสริมให้ผู้อยู่ภายใต้การปกครองมีธรรม เช่น เบญจศีลเบญจธรรม เป็นต้น	โดยความสุจริตใจเป็นที่ตั้ง โดยหลักสำคัญอยู่ที่ “การไม่เลือกปฏิบัติ” และรัฐต้องส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
--	---

จากตารางการเปรียบเทียบความเสมอภาคทางสังคม จะเห็นได้ว่า ทั้งสองสะท้อนให้เห็นถึงความเสมอภาคทางสังคม ที่มีจุดต่างในวิถีทาง แต่ทั้งสองก็มีจุดร่วมที่สามารถนำมาประสานกันได้ ในฐานะส่งเสริมความเท่าเทียมกันที่มุ่งสันติสุขและสันติภาพ ซึ่งทั้งสองต่างมีจุดยืนอยู่ที่ตัวมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้ จึงสะท้อนให้เห็นถึงอุดมการณ์ หลักพื้นฐานสำคัญ และรูปแบบปฏิบัติ กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสนา เน้นถึงสาระประโยชน์ของมวลมนุษยชาติ ดังพุทธพจน์ว่า “...ภิกษุทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป... เพื่อประโยชน์สุขของพหุชน...” โดยเน้นคำสอนที่มุ่งสู่การปฏิบัติว่า “ละชั่ว ทำดี ชำระจิตใจให้ผ่องแผ้ว” และมีรูปแบบปฏิบัติที่เน้นทั้งศีลและธรรม เช่น เบญจศีลเบญจธรรม เป็นต้น ขณะที่ปัญญาสากลฯ เน้นถึงสาระ ประโยชน์ของมวลมนุษยชาติว่า “มนุษย์ทุกคนมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์” โดยแนวคิดนำสู่การปฏิบัติว่า “บุคคลในสังคมต้องมีเสรีภาพ เสมอภาค และภราดรภาพ” และมีรูปแบบปฏิบัติ โดยไม่ถูกเลือกปฏิบัติด้วยสาเหตุหรือฐานะอื่นใด และต้องไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคล แต่ให้กระทำต่อกันอย่างเสมอภาค ด้วยมาตรฐานแห่งภราดรภาพ

๔.๓ เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาค

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาค พบว่า ทั้งสองมีแนวคำสอนและแนวคิดที่สามารถกล่าวได้สองนัย คือ ข้อห้ามและข้อสนับสนุนเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ที่เราไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำต่อเรา และเราก็ไม่กระทำสิ่งเหล่านั้นต่อผู้อื่น และการกระทำที่เราต้องการให้ผู้อื่นกระทำต่อเรา และเราต้องทำต่อผู้อื่นเช่นนั้น ซึ่งในข้อนี้ ตามแนวพุทธศาสนาคือการปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ตลอดจนหลักคุณธรรมอื่นที่สูงกว่า ส่วนปัญญาสากลฯ เน้นความเป็นสิทธิมนุษยชน อันเป็นข้อกำหนดที่มุ่งหวังให้ประชาคมโลกคำนึงถึงความเป็นเอกภาพ (Unity) และหลักการทั้งสองก็เน้นถึงความจำเป็นในข้อนี้ว่า เพื่อสันติภาพของประชาคม โดยรวม อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจในข้อนี้ ผู้วิจัยมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฏิเสธและสนับสนุน ดังนี้

๔.๓.๑ เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสธ

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ในเชิงปฏิเสธ พบว่า ทั้งสองมีข้อห้ามเกี่ยวกับการกระทำใดๆ ที่เราไม่ยอมให้ผู้อื่นกระทำต่อเรา และเราก็ไม่กระทำสิ่งเหล่านั้นต่อผู้อื่น ซึ่งที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้เชิงปฏิเสธ เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

๑) เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ
จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วม
ในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๗ เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปฏิญญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ละเมิดสิทธิและร่างกายของผู้อื่น (ศีลข้อที่ ๑)	๑. สะท้อนให้เห็นถึงการไม่ละเมิดสิทธิและร่างกายของผู้อื่น(ปฏิญญาสากลฯ ข้อที่ข้อ ๓ – ๑๑ และข้อ ๑๕, ๒๐, ๒๑)
๒. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพสิทธิในทรัพย์สิน และไม่ไปละเมิดสิทธิครอบครองซึ่งผู้อื่นเป็นเจ้าของ (ศีลข้อที่ ๒)	๒. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพสิทธิในทรัพย์สิน หรือกรรมสิทธิ์ของผู้อื่น(ปฏิญญาสากลฯ ข้อที่ ๑๒ – ๑๔ และข้อ ๑๗)
๓. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในศักดิ์ศรีของเพศตรงข้าม ของคนต่างเพศ (ศีลข้อที่ ๓)	๓. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในศักดิ์ศรีของเพศตรงข้าม ของคนต่างเพศ (ปฏิญญาสากลฯ ข้อที่ ๑๖)
๔. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในสิทธิของผู้อื่นที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงต่อความเป็นจริง (ศีลข้อที่ ๔)	๔. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพในสิทธิของผู้อื่นที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงต่อความเป็นจริง ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลข่าวสารที่ตรงต่อความเป็นจริง (ปฏิญญาสากลฯ ข้อที่ ๑๒ และ ๑๕)

๒) เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ
จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ พบว่า ทั้งสองมีจุดต่าง
ในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๘ เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงปฏิเสศ

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปฏิญญาสากลฯ
๑. สะท้อนให้เห็นถึงการเว้นจากการเสพสิ่งกระตุ้นเร้า คือ สุรา ยาเสพติดทุกชนิดที่ทำให้มี	๑. ไม่ได้ระบุถึงความสำคัญของการไม่ละเมิดสิ่งเสพติดไว้อย่างชัดเจนว่า เป็นสิ่งจำเป็นด้าน

แนวโน้มที่จะละเมิดศีลในข้ออื่นๆ (ศีลข้อที่ ๕)	การประทับประครองมาตรฐานการใช้ในข้ออื่น (ในปฎิญาสากฯ ข้อ ๑๘)
๒. สะท้อนให้เห็นการผลดีของการไม่เสพสิ่งกระตุ้นเร้าว่า จะทำให้ไม่ประมาท ไม่ละเมิดศีลข้ออื่น และยังส่งเสริมความดีด้านอื่นๆ	๒. ย้ำถึงเจตนารมณ์ที่สุจริตใจในการส่งเสริมความเจริญของสังคม ให้มีความยุติธรรมและความชอบธรรม

จากตารางเปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงปฎิเศษ จะเห็นได้ว่า ทั้งสองมีจุดร่วมด้านการส่งเสริมสิทธิของมนุษย์เกี่ยวกับสิทธิทางร่างกาย ทรัพย์สิน เพศ และการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารหรือการรับทราบในเรื่องที่เป็นความจริง ส่วนจุดต่างนั้นตามแนวพุทธศาสน์ถือว่าเป็นเรื่องเกี่ยวกับศีล เรียกว่า มนุษยธรรม ขณะที่ปฎิญาสากฯ เป็นเรื่องเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชน

๔.๓.๒ เปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน

มาตรฐานการใช้ในเชิงสนับสนุนหรือเชิงบวก คือ การกระทำที่เราต้องการให้ผู้อื่นกระทำต่อเรา และเราต้องทำต่อผู้อื่นเช่นนั้น อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความเสมอภาคกับมาตรฐานการใช้เชิงสนับสนุน เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

๑) เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ฯ เชิงสนับสนุน

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุนของทั้งสอง พบว่ามีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๑๕ เปรียบเทียบจุดร่วมมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน

ตามแนวพุทธศาสน์	ตามแนวปฎิญาสากฯ
๑. สะท้อนให้เห็นการสนับสนุนเกี่ยวกับคุณธรรมอันดีงาม เช่น หลักเมตตาธรรม อันเป็นหลักการกระทำต่อผู้อื่นที่เน้นความปรารถนาดีเป็นเกณฑ์	๑. สะท้อนให้ว่า เป็นสิทธิที่กำหนดให้รัฐกระทำการต่อบุคคลในสถานการณ์ต่างๆ เป็นสิทธิในทางบวกที่ได้รับการบัญญัติขึ้นเพื่อให้รัฐต้องจัดบริการต่างๆ แก่พลเมือง
๒. สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากจะไม่ละเมิดสิทธิในชีวิตและร่างกายแล้ว บุคคลต้องมีเมตตากรุณา คือ ความรักใคร่ปรารถนาดีให้มีความสุข ความเจริญ และความสงสารคิดช่วยให้พ้นทุกข์	๒. สะท้อนถึงสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคล มีสิทธิในความเสมอภาค และสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ในข้อที่ ๒๕

<p>๓. สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากจะไม่ละเมิดสิทธิในกรรมสิทธิ์ของผู้อื่นแล้ว บุคคลจะต้องประกอบสัมมาอาชีพะ คือ การหาเลี้ยงชีพในทางสุจริต</p>	<p>๓. สะท้อนให้เห็นถึงสิทธิในการแสวงหาด้วยสัมมาชีพเพื่อความมั่นคงทางสังคม และเศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ในข้อที่ ๒๒- ๒๗</p>
<p>๔. สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากจะไม่ละเมิดสิทธิเสรีภาพของสตรีแล้ว บุคคลจะต้องมีกามสังวร คือ การสังวรในกาม หรือในสทวารสัน โดย (สันโดยในภรรยา)</p>	<p>๔. สะท้อนให้เห็นถึงการเคารพสิทธิเสรีภาพของสตรีในรูปแบบต่างๆ ในข้อที่ ๑, ๒</p>
<p>๕. สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากจะไม่บิดเบือนข้อมูลข่าวสารแล้ว บุคคลต้องยึดสัจจะ คือ ความสัตย์ ความซื่อตรงทางวาจาที่เหมาะสมแก่การวิพากษ์วิจารณ์</p>	<p>๕. สะท้อนให้เห็นความมุ่งมั่นและความร่วมมือโดยสุจริตใจของรัฐสมาชิกอันเป็นผลสรุปและมุ่งเน้นถึงคำมั่นสัญญา (คำปฏิญาณ) ระหว่างกัน ในข้อที่ ๒๘ - ๓๐</p>

๒) เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ฯ เชียงสนับสนุน

จากการศึกษามาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน พบว่า ทั้งสอง มีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒๐ เปรียบเทียบจุดต่างมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคเชิงสนับสนุน

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
<p>๑. เน้นการทำดีอย่างต่อเนื่องจากหลักเบญจศีลคู่หลักเบญจธรรมโดยเฉพาะสติสัมปชัญญะ เป็นหลักที่สามารถผลักดันให้บุคคลพัฒนาศักยภาพไปสู่หลักกุศลกรรมบถ และหลักมรรค ๘ ที่เป็นทางสายกลาง ซึ่งเป็นเส้นทางมุ่งสู่สันติสุข</p>	<p>๑. เน้นถึงสิทธิของบุคคลเช่นเดียวกันกับมาตรฐานการใช้เชิงปฏิเสธ แต่ในประเด็นนี้ จะเน้นสิทธิเกี่ยวกับสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมเป็นพิเศษ (ปรัชญาสากลฯ ข้อที่ ๒๒ – ๒๗)</p>
<p>๒. แม้สังคมมีสันติสุข แต่ไม่ยุติอยู่แค่นี้ เพราะบุคคลสามารถพัฒนาตนไปได้อย่างต่อเนื่อง และสามารถเข้าถึงความหลุดพ้น(วิมุตติ) อันเป็นสันติสุขที่แท้จริง</p>	<p>๒. เมื่อปฏิบัติตามปรัชญาสากลฯ ถือว่าเป็นการดำรงอยู่ในหลักสิทธิมนุษยชนเป็นข้อยุติ และถือว่า สังคมจะเป็นสังคมที่มีสันติภาพ</p>

จากการเปรียบเทียบมาตรฐานการใช้ความเสมอภาคในเชิงสนับสนุน จะเห็นได้ว่า ทั้งสองมีจุดร่วมอยู่ที่การส่งเสริมให้บุคคลเล็งเห็นความสำคัญในสิทธิขั้นพื้นฐาน เช่น สิทธิในชีวิตและร่างกาย เป็นต้น ส่วนในประเด็นจุดต่างจะเห็นได้ว่า ทั้งมีการนำเสนอเพื่อการบรรลุเป้าหมายต่างๆ กัน คือ ตามแนวพุทธศาสน์มีการนำเสนอที่สะท้อนให้เห็นว่า ทั้งระดับปฏิเสธและสนับสนุนทุกระดับให้ความสำคัญในฐานะที่สามารถผลักดันความเจริญของกันได้อย่างกลมกลืน และพัฒนาการไปอย่างต่อเนื่องทั้งทางกายและใจ ในขณะที่ปัญญาสากลฯ ได้สะท้อนให้เห็นความสำคัญเพียงสิทธิของมนุษย์ทั้งระดับปฏิเสธและสนับสนุน เพียงเพื่อให้การอยู่ร่วมกันในสังคมมีสันติสุขหรือสันติภาพเท่านั้น

๔.๔ เปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาค

จากการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคของทั้งสอง จะเห็นได้ว่า ในการส่งเสริมความเสมอภาคในด้านต่างๆ ตามที่กล่าวมา ถือได้ว่าเป็นการเข้าถึงหลักอุดมการณ์ หลักพื้นฐาน หลักปฏิบัติ ที่ก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลได้จริงทั้งในการดำเนินชีวิตและระดับอุดมมุ่งหมายอันสูงส่ง อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้น ในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคด้านการดำเนินชีวิต และในเชิงอุดมการณ์ ดังนี้

๔.๔.๑ เปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต

ในการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิตของทั้งสอง จะเห็นได้ว่า เน้นถึงการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานของสันติภาพอย่างมีสันติธรรม ไม่ส่งเสริมให้ก้าวข้ามสิทธิเสรีภาพของบุคคล กล่าวคือ เล็งเห็นความเท่าเทียมกันด้านความรักสุขเกลียดทุกข์ การส่งเสริมให้มนุษย์ตระหนักถึงความสำคัญภายใน หรือเล็งเห็นคุณค่าทางศีลธรรม และยอมรับความเป็นเหตุเป็นผลทางศีลธรรมว่า เป็นสิ่งมีจริง และที่สำคัญความคิดความเชื่อในข้อนี้เองที่ทำให้มนุษย์รู้สึกรับผิดชอบทางศีลธรรม มีการใช้เสรีภาพอย่างเท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตาม เพื่อความเข้าใจยิ่งขึ้นในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งเปรียบเทียบความสัมฤทธิ์ผลในข้อนี้ เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง คือ

๑) เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมฤทธิ์ผลฯ ในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต พบว่า ทั้งสอง มีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
<p>๑. สะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิตต่างๆ ไป ที่ไม่มองข้ามระบบเศรษฐกิจอันเป็นการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งเป็นความสัมฤทธิ์ผลในปัจจุบันด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม คือ ส่งเสริมความมั่นคง ความขยัน รักษาสิ่งที่เป็นสมบัติของคนและของส่วนร่วม มีสิทธิในทรัพย์สินและการงาน การคบเพื่อนที่ดี การดำรงชีพอย่างพอเหมาะพอดี</p> <p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับศีลธรรม คุณธรรม อันเป็นเหตุเป็นผลภายใต้หลักพระธรรมวินัย ซึ่งเป็นความสัมฤทธิ์ผลในอนาคต (ชาติหน้า โลกหน้า) คือ ส่งเสริมความคิดความเชื่ออย่างอิสระ การประพฤติที่เป็นปกติ (ศีล) การเสียสละ และการศึกษาที่ก่อให้เกิดความรู้</p>	<p>๑. สะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิตทั่วไปในแง่มุมต่างๆ เช่น ทาง การศึกษา ทางเศรษฐกิจ เป็นต้น เพื่อการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน คือ ความกินดีอยู่ดี มีที่อยู่อาศัย และการสาธารณสุขที่ดี</p> <p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับ กฎหมาย ความยุติธรรมเป็นผล ภายใต้หลักนิติธรรม ซึ่งหลักนิติธรรม ซึ่งเป็นสิทธิที่ไม่อาจโอนหรือแบ่งแยกได้และยังเป็นของปัจเจกชนอยู่เสมอ</p>

๒) เปรียบเทียบจุดต่างความสัมฤทธิ์ผลฯ ในการดำเนินชีวิต

จากการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต พบว่า ทั้งสองมีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒๒ เปรียบเทียบจุดต่างความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต

ตามแนวพุทธศาสตร์	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
<p>๑. สะท้อนถึงคำสอนที่ส่งเสริมความสัมฤทธิ์ผลในการดำเนินชีวิตทั้งปัจจุบัน และอนาคต</p> <p>๒. สะท้อนถึงความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรมที่เน้นทั้งกฎแห่งมนุษย์ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคล เช่น หลักเบญจศีลเบญจธรรม เพื่อปกป้องสรรพสิ่ง เป็นต้น</p>	<p>๑. สะท้อนถึงความคิดที่ส่งเสริมความสัมฤทธิ์ผลเน้นที่การดำเนินชีวิตในปัจจุบัน</p> <p>๒. สะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลในเชิงศีลธรรม โดยเน้นที่กฎหมาย อันเป็นกฎแห่งมนุษย์ เพื่อปกป้องสิทธิของบุคคลขั้นพื้นฐาน เช่น การปกป้องชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น</p>

จากตารางเปรียบเทียบความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคในการดำเนินชีวิต จะเห็นได้ว่าทั้งสอง มีจุดร่วมที่การส่งเสริมความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินในปัจจุบัน และมีจุดต่างที่การส่งเสริมความเจริญอย่างต่อเนื่อง คือ ตามแนวพุทธศาสน่มุ่งส่งเสริมความมั่นคงในอนาคต เรียกว่าสัมปรายิกัตถประโยชน์ ส่วนปฎิญาสาเกตฯ เน้นเพียงในปัจจุบันหรือชาตินี้เท่านั้น

๔.๔.๒ เปรียบเทียบความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์

ในการศึกษาความเสมอภาคกับความสัมฤทธิ์ผลในเชิงอุดมการณ์ พบว่า ทั้งสองมุ่งส่งเสริมความเป็นเอกภาพทางสังคม และความเป็นเอกภาพที่ตั้งอยู่บนมาตรฐานแห่งสันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งในที่นี้ ผู้วิจัยมุ่งสะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลในสันติภาพเชิงปฏิเสธรและสนับสนุน เพื่อสะท้อนให้เห็นจุดร่วมและจุดต่างของทั้งสอง ดังนี้

๑) เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมพันธ์ผลฯ ในเชิงอุดมการณ์

จากการศึกษาความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์ พบว่า ทั้งสองมีจุดร่วมในประเด็นที่สามารถประสานกันได้ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒๑ เปรียบเทียบจุดร่วมความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปฎิญาสาเกตฯ
๑. มีการปฏิเสธความรุนแรงทางกาย (กายทุจริต) วาจา (วจีทุจริต) อันเป็นความรุนแรงโดยตรง และปฏิเสธอกุศลกรรม อันก่อให้เกิดความไม่ชอบธรรมอันเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง เพื่อส่งเสริมสันติสุข	๑. มีการปฏิเสธความรุนแรงทางร่างกาย เรียกว่า ความรุนแรงโดยตรง และความอยุติธรรมเรียกว่า ความรุนแรงเชิงโครงสร้างเพื่อส่งเสริมสันติภาพภายนอก หรือทางร่างกาย
๒. มุ่งสนับสนุนความเท่าเทียมกันภายใน (ทางจิตใจ) อันเป็นสันติสุขที่สามารถควบคุมกาย วาจา และใจ ให้อยู่ในภาวะปกติสุข เป็นความชอบธรรม (สุจริต) ที่ก่อให้เกิดสันติสุขได้	๒. มุ่งสนับสนุนความเท่าเทียมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยการยอมรับความจริงสากลคือ ศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ และมีการปฏิบัติต่อกันบนฐานแห่งสิทธิที่ก่อให้เกิดสันติภาพได้

๒) เปรียบเทียบจุดต่างความสัมพันธ์ผลฯ ในเชิงอุดมการณ์

จากการศึกษาความสัมพันธ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์ของทั้งสอง พบว่า มีจุดต่างในประเด็นวิถีทางอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งสามารถสรุปเป็นตารางเปรียบเทียบได้ ดังนี้

ตารางที่ ๒๔ เปรียบเทียบจุดต่างความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์

ตามแนวพุทธศาสนา	ตามแนวปรัชญาสากลฯ
<p>๑. สะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลด้านสันติภาพในเชิงปฏิเสธ โดยเห็นว่า ทุกๆ ชีวิตต่างรักสุขเกลียดทุกข์เช่นเดียวกัน บุคคลจึงต้องมองสรรพสัตว์ในฐานะที่เกิดมามีกรรมเป็นของตน เป็นต้น ซึ่งเป็นมูลบทที่จะก่อให้เกิดสันติสุข โดยในขั้นพื้นฐานต้องปฏิบัติตามหลักเบญจศีลเบญจธรรม ซึ่งสามารถป้องกันความขัดแย้ง ความรุนแรงทั้ง โดยตรงและ โครงสร้าง</p>	<p>๑. สะท้อนให้เห็นถึงความสัมฤทธิ์ผลด้านสันติภาพในเชิงปฏิเสธว่า สิ่งที่เกิดจาก อำนาจและชื่อเสียงเป็นสิ่งที่อยู่เบื้องหลังของความรุนแรง ความขัดแย้งต่างๆ และได้กลายเป็นสงครามทางการค้า และการเปิดตลาดใหม่ๆ เพื่อขยายเศรษฐกิจและลัทธิของตน ไม่ว่าจะ เป็นสงครามโลกหรือสงครามระหว่างชาติ นำความเสียหายความอดอยากยากจนเป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้าง</p>
<p>๒. สะท้อนถึงการส่งเสริมสันติสุขอย่าง ต่อเนื่องบนพื้นฐานแห่งคุณธรรม เช่น หลัก อริยมรรค มุ่งส่งเสริมสันติสุขทางกายหรือ ภายนอก และทางจิตหรือภายใน ซึ่งหลังจากการ ประพฤติตนอย่างสม่ำเสมอ จนมีความเสมอภาค ในตัวเอง และมีการดำเนินชีวิตที่ประสาน สัมพันธ์กับสรรพสิ่งด้วยความดี อันเป็น สิ่ง ผลักดันสู่ทางสายกลางที่สามารถนำบุคคลเข้าถึง จุดมุ่งหมายสูงสุด คือสันติสุขอย่างเท่าเทียมกัน</p>	<p>๒. สะท้อนถึงการส่งเสริมสันติภาพ อันเป็น การส่งเสริมในเชิงสันติภาพทางกายและเน้นที่ มนุษย์เป็นสำคัญ มีการส่งเสริมสิทธิเฉพาะ สังคมมนุษย์โดยมุ่งปลูกจิตสำนึกของบุคคลให้ เล็งเห็นความสำคัญของศักดิ์ศรีแห่งความเป็น มนุษย์ แต่ไม่มีการส่งเสริมการไม่ทำรุนแรง สิ่งมีชีวิตอื่นๆ เท่าที่ควร โดยมุ่งส่งเสริมศักดิ์ศรี ฯ และสิทธิในด้านต่างๆ ด้วยหวังว่า สังคมจะ เกิดสันติภาพตามลำดับ</p>

จากการศึกษาความสัมฤทธิ์ผลความเสมอภาคในเชิงอุดมการณ์ จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสนาและตามแนวปรัชญาสากลฯมีการส่งเสริมความเสมอภาคทุกระดับ เป็นแนวคำสอนและแนวคิดที่ส่งเสริมตามสถานการณ์ของบุคคล ซึ่งมีผลสะท้อนมาสู่สันติสุขและสันติภาพอันเป็นอุดมการณ์สูงสุดหรือจุดมุ่งหมาย (End) ของทั้งสอง ซึ่งในประเด็นจุดรวมนี้อธิบายว่า ทั้งสองทัศนะมุ่งเน้นให้มวลชนยึดในอุดมการณ์ เป็นพื้นฐานสำคัญของการใช้ที่กลมกลืน และผลักดันสู่ความสันติสุขหรือสันติภาพเช่นเดียวกัน ส่วนจุดต่างคือเรื่องวิถีทาง (Means) ที่ทั้งสองต่างมีเอกลักษณ์ในการนำเสนอคำสอนและแนวคิดที่มุ่งส่งเสริมสันติสุขหรือสันติภาพที่อันเป็นอุดมการณ์สำคัญที่เน้นรูปแบบเฉพาะในส่วนวิธีการเพื่อมุ่งสู่สันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกัน

ดังนั้น จากการเปรียบเทียบความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสน์กับปรัชญาสากลๆ พอสรุปได้ว่า ทั้งสองทัศนะแม้จะมีพื้นฐานแนวคิดที่ต่างกัน โดยที่ตามแนวพุทธศาสน์ ถือว่าเป็นรูปแบบคำสอนทางศาสนาประเภทเทวนิยมที่เกิดขึ้นมาจากความคิดความเชื่อและปัญญาในซีกโลกตะวันออก ที่เน้นความสำคัญของมนุษย์แต่ละคนเป็นหลักสำคัญของการส่งเสริมความเท่าเทียมกัน ซึ่งได้ปูพื้นฐานคำสอนที่สะท้อนให้มนุษย์ได้เห็นถึงความสำคัญของตัวเอง เช่น ความสำคัญในเรื่องเบญจขันธ์ และสามัญลักษณ์ ตลอดจนคุณธรรมอื่นหลายประการ เช่น ทิศ ๖ เป็นต้น ในขณะที่ปรัชญาสากลๆ ถือว่าเป็นรูปแบบแนวคิดทางสังคม การเมือง การปกครองที่เกิดจากภาวะปัญหาทางสังคมในซีกโลกตะวันตกที่เน้นความสำคัญของมนุษย์เช่นเดียวกัน ซึ่งการเปรียบเทียบพบว่า ทั้งสองนั้นมีจุดต่างกันในวิถีทางที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ และมีจุดร่วมที่มุ่งส่งเสริมศักยภาพของมนุษย์เพื่อการเข้าถึงเป้าหมายสากล คือ สันติสุขหรือสันติภาพอย่างเท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

บทที่ ๕

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

๕.๑ สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษาเปรียบเทียบแนวคำสอนและแนวคิดเกี่ยวกับความเสมอภาคในพระพุทธศาสนากับปรัชญาสากลฯ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึง ความเท่าเทียมกันของมนุษย์ ซึ่งทั้งสองมีแนวคิดที่มุ่งแสดงให้เห็นถึงความหมายในประเด็นนี้เช่นเดียวกัน ต่างแต่ศัพท์ที่ใช้เท่านั้น และเมื่อกล่าวถึงความหมายตามที่กล่าวมาของทั้งสอง ถือว่า เป็นแนวคำสอนและแนวคิดที่มุ่งสู่ความเท่าเทียมกันแบบรอบด้าน โดยเริ่มที่ความเข้าใจความหมายอันแท้จริง ซึ่งทั้งสองต่างสะท้อนให้เห็นถึงหลักอุดมการณ์ (แนวคิดหรือทฤษฎี) หลักพื้นฐาน (นโยบาย) เพื่อมุ่งสู่วิถีแห่งปฏิบัติหรือการใช้ (การทำกิจกรรมร่วมกัน) ที่จะก่อให้เกิดความสัมฤทธิ์ผลตามอุดมคติของทั้งสองคือ สันติสุขหรือสันติภาพ ซึ่งพอสรุปความเสมอภาคของทั้งสอง ดังนี้

๕.๑.๑ ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนา เป็นคำสอนส่งเสริมว่า มนุษย์เกิดมาเสมอกันเท่าเทียมกันในขั้นห้า ในสามัญลักษณ์อันเป็นคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ซึ่งการยอมรับในข้อนี้ถือได้ว่า เป็นจุดเริ่มต้นของการยอมรับหลักพื้นฐานต่างๆ คือยอมรับสิทธิของบุคคลว่า บุคคลมีสิทธิเสรีภาพในการกระทำ แต่การกระทำอันนั้นต้องให้สัมพันธ์กันทั้งกับตนและผู้อื่น เช่น กระทำด้วยความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันตามหลักทศ ๖ หรือด้วยพรหมวิหารธรรมอันเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์ ซึ่งในข้อนี้ ถือว่า เป็นการยอมรับความเท่าเทียมกันทางธรรมชาติตามแนวพุทธศาสนา อันเป็นการยอมรับที่สามารถยกระดับสู่ความเท่าเทียมกันทางสังคม กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสนา ในเบื้องต้นจะต้องยอมรับว่า หลักคำสอนถูกประดิษฐ์ขึ้นในท่ามกลางความเชื่อที่หลากหลายลัทธิ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศาสนาพราหมณ์ จึงทำให้มีหลักคำสอนอยู่หลายเรื่องที่เกิดจากการนำเอาหลักคำสอนของพวกพราหมณ์อธิบายความหมายเสียใหม่ เช่น แนวคิดเกี่ยวกับบรรณะที่เชื่อว่า พรหมสร้างมนุษย์แต่ละบรรณะต่างยุคต่างสมัยกัน สร้างบรรณะพราหมณ์ในลำดับแรกสุด และสร้างบรรณะศูทรในลำดับต่ำสุดและจากอวัยวะตำแหน่งที่ต่ำสุด เป็นต้น ซึ่งจากมูลบทในข้อนี้ ตามแนวพุทธศาสนาได้สะท้อนให้เห็นว่า มนุษย์เกิดมาไม่ต่างกันเพราะเรื่องบรรณะ และได้เสนอว่า ทุกคนต่างกันที่ความดี จึงได้เสนอวิถีทางที่มุ่งสู่ความดีเสมอกัน วางมาตรฐานการใช้อย่างเสมอกัน เพราะเชื่อว่า บุคคลเมื่อมีการปฏิบัติตัวอย่างเท่าเทียมกันย่อมเข้าถึงความดีสูงสุด เสมอกันที่จิตใจมีสันติสุขที่เท่าเทียมกันที่สุดในที่สุด

๕.๑.๒ ความเสมอภาคตามแนวปรัชญาสากลองค์การสหประชาชาติ เป็นแนวคิดที่ยอมรับความเท่าเทียมกันของมนุษย์ว่า ทุกคนมีคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่ศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เมื่อเป็นเช่นนี้ มนุษย์จึงมีสิทธิอย่างเสมอกัน เช่น สิทธิในชีวิตร่างกาย ทรัพย์สิน อันเป็นสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ขั้นพื้นฐาน ซึ่งการยอมรับในข้อนี้ มีผลปรากฏในปรัชญาสากลฯ ซึ่งในเบื้องต้นต้องยอมรับว่า เป็นแนวคิดแบบตะวันตก ซึ่งได้วางปรัชญาอุดมการณ์ที่ว่า มนุษย์เกิดมา มีความเสมอภาคมีเสรีภาพ และภราดรภาพแล้ว ก็ได้วางหลักการพื้นฐานไว้ว่า มนุษย์แต่ละคนพึงได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก ซึ่งปรัชญาสากลฯ นี้ ประกอบด้วยสาระสำคัญตามที่ปรากฏในคำปรารภซึ่งได้แสดงเจตนารมณ์ไว้ว่ามนุษย์แต่ละคนเกิดมามีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน ถ้าละเลยต่อสิ่งเหล่านี้อาจจะก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อน หากปล่อยไว้ต่อไปอาจจะนำมาซึ่งความรุนแรงระหว่างกันได้ และเพื่อที่จะส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ฉะนั้น จึงได้ประกาศมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกันระหว่างมวลมนุษย์ขึ้นไว้ ๓๐ ข้อ โดยวางปรัชญาอุดมการณ์แบบรวมๆ ไว้ในข้อ ๑ และวางหลักการพื้นฐานไว้ในปรัชญาฯ ข้อ ๒ โดยย้ำว่า “มนุษย์แต่ละคนควรที่จะได้รับการปฏิบัติต่อกันอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน และจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะความแตกต่างในเรื่องเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา สีมืด หรือสถานะอื่นใดเป็นเหตุ...” นอกจากนี้ ยังได้วางหลักการปฏิบัติเอาไว้อย่างพอเหมาะต่อพหุชนที่เน้นเรื่องเสรีภาพในปรัชญาสากลฯ ข้อ ๓-๒๑ เช่น “...เสรีภาพจากการถูกบังคับให้ตกเป็นทาสหรือภาระจำยอม...” เป็นต้น และเน้นความเสมอภาคในข้อปรัชญาฯ ข้อ ๒๒-๒๗ เช่น “...สิทธิในด้านประกันสังคม, สิทธิที่จะมีงานทำ...” เป็นต้น และท้ายที่สุด ตามหลักปรัชญาสากลฯ เพื่อเป็นการปรามไม่ให้รัฐหรือกลุ่มชนใดอ้างสิทธิในปรัชญานี้เพื่อการกระทำใด ๆ อันมุ่งเน้นต่อการทำลายต่อสิทธิและเสรีภาพตามที่ประกาศไว้แล้วในข้อที่ ๒๘ - ๓๐ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ปรัชญาสากลฯ ที่ถือปรัชญาอุดมการณ์ที่ว่า มนุษย์แต่ละคนเกิดมามีเกียรติและศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์เกิดมามีความเสมอภาค เสรีภาพ และภราดรภาพ จึงได้วางหลักการพื้นฐานอันเป็นบรรทัดฐานทางจริยธรรมได้ว่า เขาพึงจะได้รับการปฏิบัติอย่างเสมอเหมือนเท่าเทียมกัน หรืออีกนัยหนึ่งก็คือ เขาจะไม่ถูกเลือกปฏิบัติเพียงเพราะเกิดมาต่างเชื้อชาติ ศาสนา เพศ ภาษา สีมืด หรือสถานะอื่นใดเมื่อกระทำได้อย่างนี้ เท่ากับว่า บุคคลหรือสังคมมีสันติภาพตามที่หวังไว้

๕.๑.๓ จุดร่วมและจุดต่างของพระพุทธศาสนาและปรัชญาสากลขององค์การสหประชาชาติ จะเห็นได้ว่า ตามแนวพุทธศาสนาได้ย้ำถึงภาวะที่ทุกข์ ชีวิตควรจะทำและควรจะเป็น ตั้งแต่ระดับพื้นฐานถึงระดับอุดมการณ์สุดและเน้นที่ความเป็นอยู่ในสถานการณ์ปัจจุบันเป็นหลัก ในขณะที่หลักปรัชญาสากลฯ ก็กล่าวถึงภาวะความเป็นอยู่มีอยู่ของมนุษย์ในสถานการณ์ปัจจุบัน นอกจากนี้ ทั้งสองยังมุ่งส่งเสริมความมีอยู่เป็นอยู่อย่างสันติสุขหรือสันติภาพ แม้จะเป็นสันติที่เด่น

กันคนละด้าน กล่าวคือ ตามแนวพุทธศาสน์เน้นที่ภายในเป็นหลัก ส่วนตามแนวปฎิญาสาสกลเน้นที่ภายนอกเป็นหลัก แต่ทั้งสองต่างมีจุดร่วมที่ส่งเสริมความเสมอภาคเช่นเดียวกัน ซึ่งพอสรุปถึงประเด็นสำคัญได้ ดังนี้

๑) ความเสมอภาคของทั้งสองทัศนะเกิดขึ้นมาจากสถานการณ์ทางสังคมที่เด่นคนละรูปแบบ กล่าวคือ ตามแนวปฎิญาสาสกลฯ เกิดจากฝ่ายปกครองใช้อำนาจการปกครองอย่างไร ขอบเขต จนให้เกิดการละเมิดสิทธิของฝ่ายอยู่ใต้ปกครอง ฝ่ายหลังทนไม่ได้จึงได้ร่วมกันลุกขึ้นเรียกร้องสิทธิและการปฏิบัติที่เสมอกัน โดยไม่มีการแบ่งแยก ส่วนตามแนวพุทธศาสน์ เกิดจากสถานการณ์ทางความเชื่อจากคำสอนของศาสนาอื่นที่แบ่งคนออกเป็นชั้นวรรณะ แต่ละวรรณะมีศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ไม่เท่าเทียมกัน พระพุทธองค์จึงทรงประกาศหลักคำสอนเสียใหม่ว่าที่แท้มนุษย์แต่ละคนเกิดมาเท่าเทียมกัน โดยธรรมชาติ

๒) ความเสมอภาคของทั้งสองทัศนะ มีการนำเสนอที่เด่นคนละมุมมอง กล่าวคือ ตามแนวปฎิญาสาสกลฯ นำเสนอเด่นไปในมุมมองทางการเมือง มุมมองทางโลก ที่ถือว่าถ้าสามารถแก้ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมได้ก็สามารถที่จะแก้ปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้เช่นกัน ส่วนตามแนวพุทธศาสน์ เน้นที่ความเป็นธรรมนำให้ขจัดปัญหาภายในคือกิเลสตัณหาได้หมดสิ้นแล้ว โดยถือว่าสาเหตุแห่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนที่แท้จริง เกิดจากเงื่อนไขภายในตัวมนุษย์เอง

๓) ความเสมอภาคของทั้งสองทัศนะ สะท้อนให้เห็นถึงความพอเหมาะแก่บุคคลที่เด่นคนละแบบ กล่าวคือ ตามแนวปฎิญาสาสกลฯ เน้นที่ประชาคมของโลกที่แต่ละคนยังต่อสู้แก่งแย่งแข่งขันกันเพื่อแสวงหาและสะสมโภคทรัพย์มาบริโภคนให้เต็มตามที่ตามสิทธิที่เปิดให้อย่างเสรี หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่าประชาคมที่กำลังเป็นจริงอยู่ ส่วนตามแนวพุทธศาสน์เน้นที่สังคมสงฆ์อันเป็นสังคมในอุดมคติ

๔) ความเสมอภาคของทั้งสองทัศนะ มุ่งความสัมฤทธิ์ผลที่เด่นคนละจุดมุ่งหมาย กล่าวคือ ตามแนวปฎิญาสาสกลฯ มุ่งมั่นมาจากความเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ เพื่อบรรลุความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการเคารพสิทธิเสรีภาพของกันและกัน จึงได้เสนอปฎิญาสาสกลฯ ขึ้นไว้ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นมาตรฐานแห่งการอยู่ร่วมกันของมวลมนุษย์ ส่วนตามแนวพุทธศาสน์มุ่งมั่นเพื่อเป็นหนทางดับทุกข์ให้แก่มวลมนุษย์ เป็นต้น

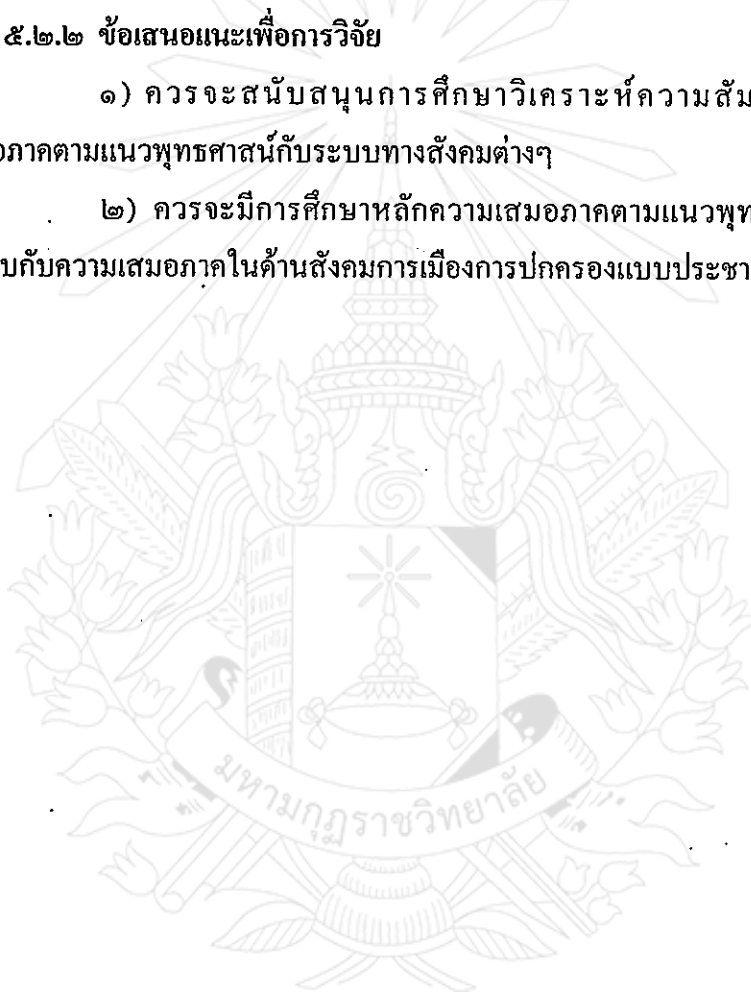
๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

รัฐบาลและสถานศึกษาควรนำเอาหลักการของพระพุทธศาสนากับหลักปรัชญาสากล มาศึกษาวิเคราะห์ให้เหมาะสมและทันกับการปรับเปลี่ยนทัศนคติในยุคโลกาภิวัตน์ ขจัดแนวคิด และปัญหาความไม่เสมอภาคทางสังคม ประยุกต์แนวคิดของโลกตะวันตกและโลกตะวันออกมา ปรับใช้ในการอยู่ร่วมกันให้เกิดสันติสุขและสันติภาพของมนุษยชาติและสังคม นอกจากนี้ ควรจะมี หลักสูตรศึกษาความเสมอภาคในสถานศึกษาและนำมาปฏิบัติเผยแพร่

๕.๒.๒ ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

- ๑) ควรจะสนับสนุนการศึกษาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างหลัก ความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนากับระบบทางสังคมต่างๆ
- ๒) ควรจะมีการศึกษาหลักความเสมอภาคตามแนวพุทธศาสนาในด้านต่างๆ เปรียบเทียบกับความเสมอภาคในด้านสังคมการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย

บรรณานุกรม

เอกสารปฐมภูมิ

๑. พระไตรปิฎก

การศาสนา. กระทรวงศึกษาธิการ, กรม. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับหลวง, เล่มที่ ๔ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๕ ๑๗ ๑๘ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๕ และ ๒๗. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๑.

เอกสารทุติยภูมิ

๒. หนังสือทั่วไป

เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. จอมปราชญ์นักการศึกษา : สังเคราะห์ วิเคราะห์ และประยุกต์แนวพระราชดำริด้านการศึกษาและการพัฒนาคน. กรุงเทพฯ : คำนสุทธาการพิมพ์, ๒๕๔๓.

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์. หลักกฎหมายว่าด้วยสิทธิเสรีภาพ. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, ๒๕๔๗.

โกวิทย์ วงศ์สุรวัฒน์. หลักรัฐศาสตร์. กรุงเทพฯ : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, มปป.

คณะกรรมการแผนกตำรา, มหามกุฏราชวิทยาลัย. วิสุทธิมรรค เล่มที่ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหา-มกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน (กปส.). สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : มปร., ๒๕๔๐.

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เลี้ยงเชียง. พุทธานุพุทธประวัติ ฉบับมาตรฐาน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เลี้ยงเชียง, ๒๕๓๖.

ศักดิ์ฤทธิ์ ปราโมช. สงครามผิว. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

จรัญ โฆษณานันท์. สิทธิมนุษยชนไร้พรมแดน ปรัชญากฎหมาย และความเป็นจริงทางสังคม. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด บี. เจ. เพลท โปรเซสเซอร์, ๒๕๔๕.

จรัล ดิษฐาอภิชัย. คู่มือสิทธิมนุษยชนฉบับพลเมือง. กรุงเทพฯ : บริษัทสุขุมและบุตร จำกัด, ๒๕๔๗.

ชะวั้งชัย ภาคินธุ. กระบวนการเรียนรู้และปฏิบัติการสิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๔๘.

ชัยวัฒน์ คุประตกุล. “วิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและสันติภาพ”, เอกสารการสอนชุดวิชาสันติศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ ๓, นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๓๔.

ณัชชาภัทร อุ๋นตรงจิตร. รัฐศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

เดือน คำดี. ปรัชญาตะวันตก. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๒๒.

ทวิช เปล่งวิทยา. จิตวิทยาภาษาธรรม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์รุ่งเรืองสาส์น, ๒๕๒๕.

บรรเจิด สิงคะเนติ. สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เรื่องหลักความเสมอภาค. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๔๓.

..... หลักพื้นฐานของสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามรัฐธรรมนูญ, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๓.

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. กฎหมายมหาชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นิติธรรม, ๒๕๓๘.

ประยงค์ สุวรรณบุบผา. รัฐปรัชญาแนวคิดตะวันออก – ตะวันตก. กรุงเทพฯ : โอ.เอส.พรีนติ้งเฮาส์, ๒๕๔๑.

พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต). แสงเงินแสงทองของชีวิตที่งดงาม. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : บริษัทอมรินทร์ พรีนติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๓๔.

..... พุทธวิธีแก้ปัญหาเพื่อศตวรรษที่ ๒๑. พิมพ์ครั้งที่ ๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

..... มองสันติภาพโลกผ่านภูมิหลังอารยธรรมโลกาภิวัตน์. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๒

..... พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖.

พระราชวิสุทธิโสภณ (วิลาศ ญาณวโร ป.ธ. ๘). วิมุตติรัตนมาลี. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๒.

พระโสภณคณาภรณ์ (ระแบบ จิตญาโณ). ธรรมปริทัศน์ ๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.

มนตรี รูปสุวรรณ. เจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๒.

ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๒. กรุงเทพฯ : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

วสิน อินทสระ. หลักคำสอนในพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๔๐.

วาณี สายประดิษฐ์และสันติสุข โสภณศิริ. สันติภาพชัยชนะร่วมกันของมนุษยชาติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สุขภาพใจ, ๒๕๔๘.

วิรัช ธีรพันธุ์เมธี. พุทธปรัชญาการปกครอง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ ดวงแก้ว, มปป.

วิชัย สังข์ประไพ. หลักกฎหมายมหาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๕.

วิชัย ศรีรัตน์. สิทธิมนุษยชนและสิทธิเสรีภาพของชนชาวไทย. นนทบุรี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช, ๒๕๔๓.

วิทยากร เชียงกุล. ปรัชญาการเมือง เศรษฐกิจ สังคมที่ทุกคนควรรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สายธาร, ๒๕๔๖.

สุชีพ ปุญญานุภาพ. พระไตรปิฎกฉบับประชาชน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๖. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิ
ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. คุณลักษณะพิเศษแห่งพระพุทธศาสนา, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาภูมิราชวิทยาลัย,
๒๕๔๑.

สุदारัตน์ สุภพิพัฒน์ และมาลี พุกภัยพงสาวลี. การแสวงหาประโยชน์ทางเพศจากสตรีและสตรีกับกฎหมาย. กรุงเทพฯ : สถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, ๒๕๒๗.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. นวโกวาท ฉบับภาษาไทย - ภาษาอังกฤษ. กรุงเทพฯ : บริษัท นู พรินท์ จำกัด, ๒๕๔๓.

สมพร เทพสิทธิธา. เศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ธรรมสาร, ๒๕๔๘.

สมภาร พรหมทา. ปรัชญาสังคมและการเมือง. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมยศ เชื้อไทย. คำอธิบายหลักรัฐธรรมนูญทั่วไป. กรุงเทพฯ : เรือนแก้วการพิมพ์, ๒๕๓๕.

ไสว มาลาทอง. สารคดีธรรมจากพระไตรปิฎก. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๔๑.

อุดมศักดิ์ สิ้นธิพงษ์. สิทธิมนุษยชน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญูชน, ๒๕๔๘.

บี. อาร์. อัมเบคการ์. พระพุทธศาสนา : แนวคิดเพื่อพัฒนาสังคมและการเมือง. แปลโดย พระราชปัญญาเมธี (สมชัย กุศลจิตโต). กรุงเทพฯ : นิติธรรมการพิมพ์, ๒๕๔๘.

๓. วิทยานิพนธ์และงานวิจัย

บรรพต วีรชัย. หลักทางพุทธศาสนากับประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : งานวิจัยองค์การยูวพุทธศาสนิกสัมพันธ์แห่งโลก, ๒๕๒๗.

พระมหาภาสิต สุภาสิตโต (สุขวรรณคดี). “ชีวิตในอุดมคติตามทฤษฎีของพุทธปรัชญาเถรวาท”.

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พิมพ์เป็นที่ระลึกในงานวันคล้ายวันสถาปนามหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๑๖ กันยายน ๒๕๔๒.

พระมหาธรรมรัตน์ อรรถมโม (ยศขุน). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักรัฐศาสตร์ที่มีในพระไตรปิฎก”

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

พระมหาวรานนท์ ฐิตานนุโท (นวลคำ). “ความสัมพันธ์ระหว่างศีล ๕ และสันติภาพในสังคม:

การศึกษาเชิงวิเคราะห์” วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

พระมหาวิพจน์ สุภจาร์ (วันคำ). “การศึกษาแนวคิดเรื่องเสรีภาพในพระพุทธศาสนาเถรวาท”

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๗.

พระมหาสงกรานต์ ฐมมธโร (ขยันทำ). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่องเมตตาในพระไตรปิฎก”

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๓.

พระมหาเอกชัย จนุทสิริ (แซ่ลิ้ม). “การศึกษาเชิงวิเคราะห์เรื่อง มัตตัญญูตาในพระพุทธศาสนา”

วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๕.

๔. บทความในวารสาร

ยุทธนา เพ็ชรเวช. “พุทธศาสนสอนอะไร ทำไม อย่างไร”, วารสารพุทธศาสนา. ปีที่ ๑๓ เล่ม ๒

(พฤษภาคม - กรกฎาคม ๒๕๔๘) : ๕๗ - ๕๘.

สมบัติ พุทธิพงษ์ศักดิ์. “สิทธิมนุษยชนกับการปกครองระบอบประชาธิปไตย”, วารสารศาล

ยุติธรรมปริทัศน์. ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๑ (มกราคม ๒๕๔๕) : ๓๗-๔๓.

สุกิจ ชัยมุสิก. “ความสัมพันธ์ระหว่างพระพุทธศาสนากับรัฐ”, บัณฑิตศาสน. ปีที่ ๒ ฉบับที่ ๓

(พฤษภาคม - ตุลาคม ๒๕๔๖) : ๑๐๔.

สุเมธ ดันติเวชกุล. “วิกฤตสังคมไทยการแก้ไขตามแนวพระราชดำริ”, บัณฑิตศาสน. ปีที่ ๒

ฉบับที่ ๓๑ (มิถุนายน - กรกฎาคม ๒๕๔๗) : ๒๐.

๕. บทความในเว็บไซต์

เกรียงไกร เจริญธนาวัฒน์ (๒๕๔๗). หลักความเสมอภาค. Available: URL : <http://www.pub-law.net/article/ac010147a.htm> (๔ เมษายน ๒๕๔๘)

วัดใหม่พระพิเรนทร์. พระไตรปิฎกวิจารณ์. http://watmai.atSPACE.com/tipitaka_11.htm (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘)

อุตร จันทวัน. พุทธศาสนากับการปกป้องคุ้มครองสิทธิมนุษยชน.

http://202.28.52.4/article/article_file/15dissertation47.html#top (๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๘)

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

คำปรารภ

ด้วยเหตุที่การยอมรับศักดิ์ศรีประจำตัวและสิทธิซึ่งเสมอกันและไม่อาจโอนแก่กัน ได้ของสมาชิกทั้งปวงแห่งครอบครัวมนุษย คือรากฐานของเสรีภาพ ความยุติธรรมและสันติภาพในพิภพ

ด้วยเหตุที่การเฉยเมย และการดูหมิ่นเหยียดหยามสิทธิมนุษยชน ได้ก่อให้เกิดการกระทำอันป่าเถื่อนโหดร้ายทารุณ ซึ่งได้กระทบกระเทือนมโนธรรมของมนุษยชาติอย่างรุนแรง และโดยเหตุที่ได้มีการประกาศปณิธานอันสูงสุดของสามัญชนว่าถึงวาระแห่งโลกแล้วที่มนุษย์จะมีเสรีภาพในการพูดและในความเชื่อถือ รวมทั้งมีเสรีภาพจากความหวาดกลัว และความยากไร้ขาดแคลน

ด้วยเหตุที่เป็นสิ่งจำเป็นที่สิทธิมนุษยชนควรได้รับความคุ้มครองโดยหลักนิติธรรม ถ้าไม่พึงประสงค์ให้มนุษย์ต้องถูกบีบบังคับให้หาทางออก ซึ่งเป็นวิถีทางสุดท้าย โดยการกบฏต่อพระราชย์และการกบฏ

ด้วยเหตุที่บรรดาประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันไว้ในกฎบัตรถึงความเชื่อมั่นในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและคุณค่าของตัวบุคคล และในความเสมอกันแห่งสิทธิของทั้งชายและหญิง และได้ยืนยันหัตถ์ที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมตลอดจนมาตรฐานแห่งชีวิตให้ดีขึ้นได้โดยมีเสรีภาพมากขึ้น

ด้วยเหตุที่รัฐสมาชิกได้ปฏิญาณที่จะให้ได้ว่า โดยการร่วมมือกับสหประชาชาติ ซึ่งการส่งเสริมการเคารพและการถือปฏิบัติโดยสากลต่อสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

ด้วยเหตุที่ความเข้าใจตรงกันในเรื่องสิทธิและเสรีภาพเป็นความสำคัญอย่างยิ่งเพื่อให้ปฏิญญาที่เกิดสัมฤทธิ์ผลอย่างเต็มเปี่ยม ดังนั้น ณ บัดนี้ สมัชชาจึงขอประกาศว่า

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จ สำหรับประชาชนทั้งหลายและประชาชาติทั้งปวง ด้วยจุดประสงค์ที่จะให้ปัจเจกบุคคลทุกผู้ทุกนาม และองค์กรของสังคมทุกหน่วย โดยการระลึกถึงปฏิญญานี้อยู่เหนือนิรันดร์ พยายามสั่งสอนและให้การศึกษาศึกษาเพื่อส่งเสริมการเคารพต่อสิทธิและเสรีภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้า ทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ เพื่อให้ได้มาซึ่งการยอมรับและการถือปฏิบัติต่อสิทธิเหล่านั้นอันเป็นสากล และได้ผลทั้งหมดแก่ประชาชนของรัฐสมาชิกเอง และบรรดาประชาชน ในดินแดนที่อยู่ใต้อำนาจของรัฐสมาชิกดังกล่าว

ข้อ ๑

มนุษย์ทั้งหลายเกิดมาอิสระเสรีและเท่าเทียมกันทั้งศักดิ์ศรีและสิทธิ ทุกคนได้รับการประสิทธิประสาทเหตุผลและมโนธรรม และควรปฏิบัติต่อกัน อย่างฉันทันพี่น้อง

ข้อ ๒

บุคคลชอบที่จะมีสิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ระบุไว้ในปฏิญญานี้ ทั้งนี้โดยไม่มี การจำแนก ความแตกต่างในเรื่องใดๆ เช่น เชื้อชาติ สีผิว เพศ ภาษา ศาสนา ความเห็นทางการเมือง หรือทางอื่นใด ชาติหรือสังคมอันเป็นที่มาเดิม ทรัพย์สิน กำเนิด หรือสถานะอื่นใด นอกจากนี้การจำแนกข้อแตกต่างโดยอาศัยมูลฐานแห่งสถานะทางการเมือง ทางศาลหรือทางเรื่องระหว่างประเทศของประเทศ หรือดินแดนซึ่งบุคคลสังกัดจะทำมิได้ ทั้งนี้ไม่ว่าดินแดนดังกล่าวจะเป็นเอกราช อยู่ในความพิทักษ์ มิได้ปกครองตนเองหรืออยู่ภายใต้การจำกัดแห่งอธิปไตยอื่นใด

ข้อ ๓

บุคคลมีสิทธิในการดำรงชีวิต ในอิสระภาพและในความมั่นคงปลอดภัยของตนเอง

ข้อ ๔

บุคคลใดจะถูกบังคับให้เป็นทาส หรืออยู่ภาวะจำยอมใดๆ มิได้ การเป็นทาสและการค้าทาสจะมีไม่ได้ในทุกรูปแบบ

ข้อ ๕

บุคคลใดจะถูกทรมาน หรือได้รับการปฏิบัติ หรือการลงทัณฑ์ซึ่งทารุณ โหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้

ข้อ ๖

ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นบุคคลในกฎหมายไม่ว่า ณ ที่ใด

ข้อ ๗

ทุกๆ คนต่างเสมอภาคกันเบื้องหน้ากฎหมายและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น

ข้อ ๘

บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาอย่างได้ผลจริงจั่งโดยศาลแห่งชาติ ซึ่งมีอำนาจเนื่องจากการกระทำใดๆ อันละเมิดต่อสิทธิขั้นมูลฐาน ซึ่งตนได้รับจากรัฐธรรมนูญหรือจากกฎหมาย

ข้อ ๘

บุคคลใดจะถูกจับ กักขัง หรือเนรเทศ โดยพลการมิได้

ข้อ ๑๐

บุคคลทุกคนมีสิทธิอย่างเสมอภาคกับผู้อื่นในอันที่จะได้รับพิจารณาอย่างเป็นธรรมและเปิดเผยโดยศาลซึ่งเป็นอิสระและได้อคติ ในการวินิจฉัยชี้ขาดสิทธิและหน้าที่ ตลอดจนข้อที่ตนถูกกล่าวหาใดๆ ทางอาญา

ข้อ ๑๑

(๑) บุคคลทุกคนซึ่งถูกกล่าวหาด้วยความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมาย ในการพิจารณาโดยเปิดเผย ณ ที่ซึ่งตนได้รับหลักประกันทั้งหมดที่จำเป็นในการต่อสู้คดี

(๒) บุคคลใดจะถูกถือว่ามีความผิดอันมีโทษทางอาญาใดๆ ด้วยเหตุผลที่ตนได้กระทำหรือละเว้นการกระทำใดๆ ซึ่งกฎหมายของประเทศหรือ กฎหมายระหว่างประเทศ ในขณะที่มีการกระทำนั้นมิได้ระบุว่าเป็นความผิดทางอาญามิได้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่ใช้อยู่ในขณะที่ทำความผิดทางอาญานั้นเกิดขึ้นมิได้

ข้อ ๑๒

การเข้าไปแทรกสอดโดยพลการในกิจการส่วนตัว ครอบครัว เคหะสถาน การสื่อสาร ตลอดจนการลบลู่ต่อเกียรติยศและชื่อเสียงของบุคคลนั้นจะทำได้ ทุกๆ คนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอดและการลบลู่ดังกล่าว

ข้อ ๑๓

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีเสรีภาพในการเคลื่อนย้าย และในถิ่นที่อยู่ภายในขอบเขตดินแดนของแต่ละรัฐ

(๒) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเดินทางออกจากประเทศใดๆ รวมทั้งของตนเองและที่จะกลับคืนสู่บ้านเกิดเมืองนอน

ข้อ ๑๔

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะแสวงหาและพักพิงในประเทศอื่นๆ เพื่อลี้ภัยจากการกดขี่ข่มเหง

(๒) สิทธินี้จะกล่าวอ้างมิได้ในกรณีการฟ้องคดี ซึ่งโดยความจริงเกิดจากความผิดที่ไม่ใช่เรื่องการเมืองหรือการกระทำที่ขัดต่อความมุ่งประสงค์และ หลักการของสหประชาชาติ

ข้อ ๑๕

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการถือสัญชาติ

(๒) การถอนสัญชาติโดยผลการ หรือการปฏิเสธสิทธิที่จะเปลี่ยนสัญชาติของบุคคลใด นั้นจะกระทำมิได้

ข้อ ๑๖

(๑) ชายและหญิงเมื่อเจริญวัยบรรลุนิติภาวะแล้ว มีสิทธิที่จะสมรสและที่จะสร้างครอบครัวโดย ไม่มีการจำกัดใดๆ เนื่องจากเชื้อชาติ สัญชาติ หรือศาสนา บุคคลชอบที่จะมีสิทธิเท่าเทียมกันในเรื่อง การสมรส ในระหว่างการสมรสและในการขาดจากการสมรส

(๒) การสมรสจะกระทำได้อีกโดยความยินยอมอย่างเสรี และเต็มใจของคู่บ่าวสาวผู้ตั้งใจ จะกระทำการสมรส

(๓) ครอบครัว คือ กลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ

ข้อ ๑๗

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการเป็นเจ้าของทรัพย์สิน โดยลำพังตนเอง และโดยการร่วมกับ ผู้อื่น

(๒) การยึดเอาทรัพย์สินของบุคคลใด ไปเสียโดยผลการกระทำมิได้

ข้อ ๑๘

บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิด มโนธรรม และศาสนา สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพ ที่จะเปลี่ยนศาสนา หรือความเชื่อถือ และเสรีภาพ ที่จะประกาศเปิดเผยศาสนา หรือความเชื่อถือใน รูปแบบของการสั่งสอน การปฏิบัติกิจกรรมเคารพสักการะบูชา สวดมนต์ และการถือปฏิบัติ พิธีกรรม ไม่ว่าโดยลำพังตัวเอง หรือร่วมกับผู้อื่น ในประชาคมและในที่สาธารณะหรือส่วนตัว

ข้อ ๑๙

บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งความคิดเห็นและการแสดงออก สิทธินี้รวมถึงเสรีภาพ ที่จะยึดมั่นในความเห็น โดยปราศจากการแทรกสอดและที่จะแสวงหา รับ ตลอดจนแจ้งข่าว รวมทั้ง ความคิดเห็น โดยผ่านสื่อใดๆ และโดยมีต้องคำนึงถึงเขตแดน

ข้อ ๒๐

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในเสรีภาพแห่งการชุมนุม และการสมาคมโดยสงบ

(๒) การบังคับให้บุคคลเข้าเป็นสมาชิกของสมาคมจะกระทำมิได้

ข้อ ๒๑

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้ามีส่วนร่วมในรัฐบาลแห่งประเทศของตน ไม่ว่าโดยตรง หรือผ่านทางผู้แทนซึ่งได้รับการเลือกอย่างเสรี

(๒) บุคคลทุกคนมีสิทธิเข้าถึงเท่าเทียมกันในบริการสาธารณะในประเทศของตน

(๓) เจตจำนงของประชาชนจะเป็นฐานแห่งอำนาจของรัฐบาล เจตจำนงนี้จะแสดงออก โดยการเลือกตั้งตามวาระเวลาอย่างแท้จริง ด้วยการให้สิทธิออกเสียงอย่างทั่วถึง และเท่าเทียมกัน และ โดยการลงคะแนนลับหรือวิธีการลงคะแนนอย่างเสรีที่คล้ายคลึงกัน

ข้อ ๒๒

บุคคลทุกคนในฐานะที่เป็นสมาชิกของสังคม ต่างมีสิทธิในความมั่นคงทางสังคมและมีสิทธิในการได้มาซึ่งสิทธิทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรม อันเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับความ มีศักดิ์ศรีของเขาและการพัฒนาบุคลิกภาพของเขาอย่างเสรี ทั้งนี้โดยกระทำความเพียรพยายาม แห่งชาติ การประสานความร่วมมือระหว่างประเทศโดยสอดคล้องกับการจัดโครงสร้างและ ทรัพยากรของแต่ละรัฐ

ข้อ ๒๓

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะทำงานที่จะเลือกอย่างเสรี ที่จะมีสภาวะการทำงานที่ยุติธรรม และพอใจและที่จะ ได้รับความคุ้มครองจากการว่างงาน

(๒) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรับค่าตอบแทนเท่ากันสำหรับการทำงานที่เท่ากัน โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติใดๆ

(๓) บุคคลทุกคนผู้ทำงานมีสิทธิในรายได้ซึ่งยุติธรรม และเอื้อประโยชน์เพื่อเป็นประกัน สำหรับตนเองและครอบครัวสำหรับการดำรงชีวิตมีค่าควรแก่ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และถ้าจำเป็นก็ ชอบที่จะ ได้รับความคุ้มครองทางสังคมอื่นๆ เพิ่มเติม

(๔) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะก่อตั้งและเข้าร่วมสหภาพแรงงานเพื่อคุ้มครองผลประโยชน์ ของตน

ข้อ ๒๔

บุคคลทุกคนมีสิทธิในการจะพักผ่อนและเวลาว่าง รวมทั้งการจำกัดเวลาทำงานที่ชอบด้วย เหตุผลและมีวันหยุดครั้งคราวที่ได้รับค่าตอบแทน

ข้อ ๒๕

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับสุขภาพ และความอยู่ดี ของตนและครอบครัว รวมทั้งอาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย การรักษาพยาบาล และบริการสังคมที่จำเป็น และสิทธิในความมั่นคงในกรณีว่างงาน เจ็บป่วย ทูพพลภาพ เป็นหม้าย ว่างงาน หรือการขาดปัจจัย ในการเลี้ยงชีพอื่นใดในสถานการณ์ที่อยู่นอกเหนือ การควบคุมของตน

(๒) มารดาและบุตรชอบที่จะได้รับการดูแลและความช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นบุตรในหรือนอกสมรสย่อมได้รับความคุ้มครองทางสังคมเช่นเดียวกัน

ข้อ ๒๖

(๑) บุคคลมีสิทธิในการศึกษา การศึกษาจะเป็นสิ่งที่ให้เปล่าโดยไม่คิดมูลค่า อย่างน้อยที่สุดในระดับประถมศึกษาและขั้นพื้นฐาน ขั้นประถมศึกษาให้เป็นการศึกษาภาคบังคับ ขั้นเทคนิคและขั้นวิชาชีพเป็นการศึกษาที่จะต้องจัดมีขึ้น โดยทั่วไป และขั้นอุดมศึกษาเป็นขั้นที่จะเปิดให้ทุกคนเท่ากันตามความสามารถ

(๒) การศึกษาจะมุ่งไปในทางพัฒนาบุคลิกภาพของมนุษย์อย่างเต็มที่และเพื่อเสริมพลังการเคารพต่อสิทธิมนุษยชน และเสรีภาพขั้นมูลฐานให้แข็งแกร่ง ทั้งจะมุ่งเสริม ความเข้าใจขัณฑ์และมิตรภาพในระหว่างประชาชาติ กลุ่มเชื้อชาติ หรือกลุ่มศาสนา และจะมุ่งขยายกิจกรรมของสหประชาชาติเพื่อการธำรงสันติภาพ

(๓) บิดามารดามีสิทธิก่อนผู้อื่นที่จะเลือกชนิดของการศึกษาสำหรับบุตรหลานของตน

ข้อ ๒๗

(๑) บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะเข้าร่วมการใช้ชีวิตทางด้านวัฒนธรรมในประชาคมอย่างเสรีที่จะพึงใจในศิลปะและมีส่วนในความสำเร็จก้าวหน้าและผลประโยชน์ทางวิทยาศาสตร์

(๒) บุคคลทุกคนมีสิทธิในการรับความคุ้มครองประโยชน์ทางด้านศีลธรรมและทางวัตถุอันเป็นผลได้จากการประดิษฐ์ทางวิทยาศาสตร์ วรรณกรรมและศิลปะซึ่งตนเป็นเจ้าของ

ข้อ ๒๘

บุคคลทุกคนมีสิทธิที่จะมีระเบียบทางสังคมและระหว่างประเทศที่จะเกื้อกูลให้การใช้สิทธิและเสรีภาพบรรดาที่ได้ระบุในปฏิญญานี้บรรลุอย่างสมบูรณ์

ข้อ ๒๙

(๑) บุคคลทุกคนมีหน้าที่ต่อประชาคมอันเป็นที่เคียวซึ่งบุคลิกภาพของตนจะพัฒนาได้อย่างเสรีและเต็มความสามารถ

(๒) ในการสิทธิและเสรีภาพ บุคคลทุกคนต้องอยู่ในบังคับของข้อจำกัดเพียงเท่าที่ถูกต้องกำหนดโดยกฎหมายเท่านั้น เพื่อความมุ่งประสงค์ให้ได้มาซึ่งการยอมรับ และการเคารพโดยชอบในสิทธิ เสรีภาพของผู้อื่น และเพื่อให้สอดคล้องกับข้อกำหนดอันยุติธรรมของศีลธรรม ความสงบเรียบร้อยของประชาชาติและสวัสดิการ โดยทั่วไป ในสังคมประชาธิปไตย

(๓) ไม่ว่าในกรณีใดๆ สิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ จะใช้ให้กับความมุ่งประสงค์และหลักการของสหประชาชาติไม่ได้

ข้อ ๓๐

ไม่มีบทบัญญัติใดๆ ในปฏิญญานี้ที่จะแปลความได้ว่าให้สิทธิใดๆ แก่รัฐ กลุ่มชนหรือบุคคลใดๆ ที่จะประกอบกิจกรรม หรือกระทำการใดๆ อันมุ่งต่อการทำลายสิทธิและเสรีภาพใดๆ บรรดาที่ได้ระบุไว้ในบทบัญญัติฉบับนี้

ภาคผนวก ข.

Universal Declaration of Human Rights

PREAMBLE

Whereas recognition of the inherent dignity and of the equal and inalienable rights of all members of the human family is the foundation of freedom, justice and peace in the world,

Whereas disregard and contempt for human rights have resulted in barbarous acts which have outraged the conscience of mankind, and the advent of a world in which human beings shall enjoy freedom of speech and belief and freedom from fear and want has been proclaimed as the highest aspiration of the common people,

Whereas it is essential, if man is not to be compelled to have recourse, as a last resort, to rebellion against tyranny and oppression, that human rights should be protected by the rule of law,

Whereas it is essential to promote the development of friendly relations between nations,

Whereas the peoples of the United Nations have in the Charter reaffirmed their faith in fundamental human rights, in the dignity and worth of the human person and in the equal rights of men and women and have determined to promote social progress and better standards of life in larger freedom,

Whereas Member States have pledged themselves to achieve, in co-operation with the United Nations, the promotion of universal respect for and observance of human rights and fundamental freedoms,

Whereas a common understanding of these rights and freedoms is of the greatest importance for the full realization of this pledge,

Now, Therefore THE GENERAL ASSEMBLY proclaims THIS UNIVERSAL DECLARATION OF HUMAN RIGHTS as a common standard of achievement for all peoples and all nations, to the end that every individual and every organ of society, keeping this Declaration constantly in mind, shall strive by teaching and education to promote respect for these rights and freedoms and by progressive measures, national and international, to secure their

universal and effective recognition and observance, both among the peoples of Member States themselves and among the peoples of territories under their jurisdiction.

Article 1.

All human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood.

Article 2.

Everyone is entitled to all the rights and freedoms set forth in this Declaration, without distinction of any kind, such as race, colour, sex, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth or other status. Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory to which a person belongs, whether it be independent, trust, non-self-governing or under any other limitation of sovereignty.

Article 3.

Everyone has the right to life, liberty and security of person.

Article 4.

No one shall be held in slavery or servitude; slavery and the slave trade shall be prohibited in all their forms.

Article 5.

No one shall be subjected to torture or to cruel, inhuman or degrading treatment or punishment.

Article 6.

Everyone has the right to recognition everywhere as a person before the law.

Article 7.

All are equal before the law and are entitled without any discrimination to equal protection of the law. All are entitled to equal protection against any discrimination in violation of this Declaration and against any incitement to such discrimination.

Article 8.

Everyone has the right to an effective remedy by the competent national tribunals for acts violating the fundamental rights granted him by the constitution or by law.

Article 9.

No one shall be subjected to arbitrary arrest, detention or exile.

Article 10.

Everyone is entitled in full equality to a fair and public hearing by an independent and impartial tribunal, in the determination of his rights and obligations and of any criminal charge against him.

Article 11.

(1) Everyone charged with a penal offence has the right to be presumed innocent until proved guilty according to law in a public trial at which he has had all the guarantees necessary for his defence.

(2) No one shall be held guilty of any penal offence on account of any act or omission which did not constitute a penal offence, under national or international law, at the time when it was committed. Nor shall a heavier penalty be imposed than the one that was applicable at the time the penal offence was committed.

Article 12.

No one shall be subjected to arbitrary interference with his privacy, family, home or correspondence, nor to attacks upon his honour and reputation. Everyone has the right to the protection of the law against such interference or attacks.

Article 13.

(1) Everyone has the right to freedom of movement and residence within the borders of each state.

(2) Everyone has the right to leave any country, including his own, and to return to his country.

Article 14.

(1) Everyone has the right to seek and to enjoy in other countries asylum from persecution.

(2) This right may not be invoked in the case of prosecutions genuinely arising from non-political crimes or from acts contrary to the purposes and principles of the United Nations.

Article 15.

(1) Everyone has the right to a nationality.

(2) No one shall be arbitrarily deprived of his nationality nor denied the right to change his nationality.

Article 16.

(1) Men and women of full age, without any limitation due to race, nationality or religion, have the right to marry and to found a family. They are entitled to equal rights as to marriage, during marriage and at its dissolution.

(2) Marriage shall be entered into only with the free and full consent of the intending spouses.

(3) The family is the natural and fundamental group unit of society and is entitled to protection by society and the State.

Article 17.

(1) Everyone has the right to own property alone as well as in association with others.

(2) No one shall be arbitrarily deprived of his property.

Article 18.

Everyone has the right to freedom of thought, conscience and religion; this right includes freedom to change his religion or belief, and freedom, either alone or in community with others and in public or private, to manifest his religion or belief in teaching, practice, worship and observance.

Article 19.

Everyone has the right to freedom of opinion and expression; this right includes freedom to hold opinions without interference and to seek, receive and impart information and ideas through any media and regardless of frontiers.

Article 20.

(1) Everyone has the right to freedom of peaceful assembly and association.

(2) No one may be compelled to belong to an association.

Article 21.

(1) Everyone has the right to take part in the government of his country, directly or through freely chosen representatives.

(2) Everyone has the right of equal access to public service in his country.

(3) The will of the people shall be the basis of the authority of government; this will shall be expressed in periodic and genuine elections which shall be by universal and equal suffrage and shall be held by secret vote or by equivalent free voting procedures.

Article 22.

Everyone, as a member of society, has the right to social security and is entitled to realization, through national effort and international co-operation and in accordance with the organization and resources of each State, of the economic, social and cultural rights indispensable for his dignity and the free development of his personality.

Article 23.

(1) Everyone has the right to work, to free choice of employment, to just and favourable conditions of work and to protection against unemployment.

(2) Everyone, without any discrimination, has the right to equal pay for equal work.

(3) Everyone who works has the right to just and favourable remuneration ensuring for himself and his family an existence worthy of human dignity, and supplemented, if necessary, by other means of social protection.

(4) Everyone has the right to form and to join trade unions for the protection of his interests.

Article 24.

Everyone has the right to rest and leisure, including reasonable limitation of working hours and periodic holidays with pay.

Article 25.

(1) Everyone has the right to a standard of living adequate for the health and well-being of himself and of his family, including food, clothing, housing and medical care and necessary social services, and the right to security in the event of unemployment, sickness, disability, widowhood, old age or other lack of livelihood in circumstances beyond his control.

(2) Motherhood and childhood are entitled to special care and assistance. All children, whether born in or out of wedlock, shall enjoy the same social protection.

Article 26.

(1) Everyone has the right to education. Education shall be free, at least in the elementary and fundamental stages. Elementary education shall be compulsory. Technical and professional education shall be made generally available and higher education shall be equally accessible to all on the basis of merit.

(2) Education shall be directed to the full development of the human personality and to the strengthening of respect for human rights and fundamental freedoms. It shall promote

understanding, tolerance and friendship among all nations, racial or religious groups, and shall further the activities of the United Nations for the maintenance of peace.

(3) Parents have a prior right to choose the kind of education that shall be given to their children.

Article 27.

(1) Everyone has the right freely to participate in the cultural life of the community, to enjoy the arts and to share in scientific advancement and its benefits.

(2) Everyone has the right to the protection of the moral and material interests resulting from any scientific, literary or artistic production of which he is the author.

Article 28.

Everyone is entitled to a social and international order in which the rights and freedoms set forth in this Declaration can be fully realized.

Article 29.

(1) Everyone has duties to the community in which alone the free and full development of his personality is possible.

(2) In the exercise of his rights and freedoms, everyone shall be subject only to such limitations as are determined by law solely for the purpose of securing due recognition and respect for the rights and freedoms of others and of meeting the just requirements of morality, public order and the general welfare in a democratic society.

(3) These rights and freedoms may in no case be exercised contrary to the purposes and principles of the United Nations.

Article 30.

Nothing in this Declaration may be interpreted as implying for any State, group or person any right to engage in any activity or to perform any act aimed at the destruction of any of the rights and freedoms set forth herein.

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ : นายรุ่งอรุณ หลินหะตระกูล
เกิด : วันจันทร์ที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๔
ที่อยู่ : ๕๕/๑๓ บ้านพักตุลาการ ตำบลในเมือง อำเภอเมืองยโสธร
จังหวัดยโสธร

วุฒิการศึกษา

พ.ศ.๒๕๒๖ : ปริญญาตรี (นิติศาสตร์บัณฑิต) จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ.๒๕๓๒ : เนติบัณฑิตไทย จากสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา
แห่งประเทศไทย

หน้าที่การงาน

พ.ศ. ๒๕๒๘ – ๒๕๓๕ : ทนายความ
พ.ศ. ๒๕๓๕ : ผู้ช่วยผู้พิพากษา
พ.ศ. ๒๕๓๖ – ๒๕๓๘ : ผู้พิพากษาประจำกระทรวงฯ
ช่วยทำงานในตำแหน่งผู้พิพากษาศาลแพ่ง และศาลอาญา
พ.ศ. ๒๕๓๘ – ๒๕๔๐ : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดศรีสะเกษ
พ.ศ. ๒๕๔๐ – ๒๕๔๔ : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดอำนาจเจริญ
พ.ศ. ๒๕๔๔ – ๒๕๔๘ : ผู้พิพากษาศาลจังหวัดยโสธร
พ.ศ. ๒๕๔๘ – ปัจจุบัน : ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลจังหวัดยโสธร